

รายงานการวิจัย

เรื่อง ภาพการศึกษาไทย

ในอนาคต 10 - 20 ปี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

รายงานการวิจัย
เรื่อง
ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี

ดร. พิณสุดา สิริธวัชศรี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ในด้านต่างๆ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน 4) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 5) ด้านการเมืองการปกครอง และ 6) ด้านประชากร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการฉายภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี

รายงานการวิจัย เรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี จึงเป็นการศึกษาสังเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้ง 6 ด้าน ดังกล่าว และกำหนดเป็นภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก ดร.พิณสุตา สิริรังศรี ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว

สำนักงานฯ เห็นว่าผลการวิจัยดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายการศึกษาของประเทศ จึงได้ดำเนินการจัดพิมพ์รายงานการวิจัย เพื่อเผยแพร่ต่อหน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป พร้อมนี้ขอขอบคุณ ดร.พิณสุตา สิริรังศรี ที่ศึกษาวิจัยจนประสบความสำเร็จ

(2)

ตามเป้าหมาย และขอขอบพระคุณคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ
ทุกท่าน ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งทำให้รายงานการวิจัย
มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(รองศาสตราจารย์ธงทอง | จันทรางศุ)

เลขาธิการสภาการศึกษา

คำนำผู้วิจัย

รายงานการวิจัยเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ฉบับนี้ เป็นการวิจัยระยะที่ 3 ต่อจากการกำหนดกรอบความคิด และแนวทางการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา เฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ที่มี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นประธาน ระยะแรก และ ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ เป็นประธาน ระยะที่ 2 โดยได้ทำการศึกษา และสังเคราะห์ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้ม บริบทสังคมโลก และสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ ด้านสิ่งแวดล้อม และพลังงาน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้าน การเมืองการปกครอง และด้านประชากร ของผู้ทรงคุณวุฒิและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา ตามประเด็นและแนวทางที่คณะอนุกรรมการสภา การศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ให้ไว้ (ในระยะที่ 2) ตลอดจนการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศ การเข้าร่วมรับฟังการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาค เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการศึกษา จากนั้นจึง ได้มีการสัมภาษณ์และรับฟังความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ในมิติต่างๆ เพิ่มเติม และสรุปเป็นภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ข้างหน้า ข้อเสนอเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต

รายงานการวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของ คณะอนุกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทย ในอนาคต 10 - 20 ปี โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์ นายอมเรศ ศีลาอ่อน ดร.วิชัย ตันศิริ ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ ดร.อำรุง จันทวานิช อดีต เลขาธิการสภาการศึกษา และ ดร.สิริพร บุญญานันต์ อดีต รองเลขาธิการสภาการศึกษา รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย และ ดร.ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด ที่ได้ให้แนวทางการดำเนินงาน รวมทั้ง คณะวิจัยประกอบการจัดทำภาพอนาคตดังกล่าวข้างต้น และสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษาที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้ทำการศึกษาต่อ ยอด รวมทั้ง ศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม วิสกุล ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร. อนุมงคล ศิริเวทิน รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริรังศรี และ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ ที่กรุณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม ตลอดจน บิดา มารดา และบูรพาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชา

ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่กล่าวนามมา ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะขอขอบคุณ ดร.สุทศศรี วงษ์สมาน ผู้อำนวยการ สำนักนโยบายและแผนการศึกษา นางรัชณี พึ่งพาณิชย์กุล ผู้ประสานงานและผู้ช่วยนักวิจัย ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ ผู้สนับสนุน ข้อมูล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รวมทั้งนางสาวชัชศรีณย์ สุขสวัสดิ์ และนางสาวจันทพิมพ์ แก้วสกุล ผู้ช่วยจัดพิมพ์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ/หน่วยงาน ที่ผู้วิจัยได้ใช้

ข้อมูลอ้างอิงตามรายการอ้างอิง และผู้ไม่ปรากฏนามทุกท่านที่สนับสนุนการวิจัยและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ จนกระทั่งการวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติในอนาคต

ดร.พิณสุตา สิริธรรังศรี

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ดำเนินการเป็น 3 ระยะ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประธานสภาการศึกษาได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ขึ้น เมื่อกลางปี 2549 โดยมีศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นประธาน ระยะแรกได้กำหนดกรอบความคิด และแนวทางการศึกษาภาพอนาคตจากการระดมความคิดของคณะอนุกรรมการ จำนวน 5 ครั้ง

เมื่อศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปลายปี 2549 จึงได้แต่งตั้ง ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ เป็นประธาน ดำเนินการระยะที่ 2 ในเวลาต่อมา โดยการมอบหมายหน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนินการวิจัย สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อนำผลมาคาดการณ์อนาคตของการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ และไมพึงประสงค์ ดำเนินการภายใต้ข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการ จำนวน 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ และลักษณะของการผลิตและการบริการ 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน 4) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม 5) ด้านการเมืองการปกครอง และ 6) ด้านประชากร จากนั้น ได้มีการสัมมนา

ผลการศึกษา ทั้ง 6 ด้าน ในวงกว้าง เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต และนำผลไปสังเคราะห์ และจัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคตในระยะที่ 3 เมื่อคณะอนุกรรมการดำเนินการในระยะที่ 2 แล้วเสร็จ ในปี 2550 ต่อมาเมื่อกลางปี 2551 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้มีการสังเคราะห์ผลการศึกษาระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และทำวิจัยซ้ำ โดยผู้วิจัยเพื่อวาดภาพการศึกษาไทย เป็นระยะที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย

การวิจัยนี้ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อน เนื่องจากระหว่างดำเนินการมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงอย่างสุดขีด ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะการเมืองการปกครอง ทั้งสังคมไทยและสังคมโลก ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในช่วงแรกของการวิจัยกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัยระยะ 3 มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก สะท้อนถึงความผันแปรของข้อมูลที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และมีผลต่อการคาดการณ์ในอนาคต เป็นเหตุให้ต้องกระทำซ้ำ และยืดเวลา ณ ห้วงหนึ่งเป็นจุดสิ้นสุดงานวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของบริบทโลกที่ส่งผลต่อการศึกษาในอนาคต 10 - 20 ปีข้างหน้า ในด้านต่างๆ จะเป็นดังนี้

1.1 สังคม สังคมโลกในอนาคตที่ส่งผลต่อสังคมไทย จะเป็นสังคม 3 ลักษณะ คือ 1) สังคมแข่งขัน ที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาและการแข่งขัน เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในยุค

เศรษฐกิจสังคมฐานความรู้ 2) สังคมสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชน จะได้รับความสำคัญมากขึ้นในสังคมไทยจากการบังคับใช้กฎหมาย ที่มีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้น และ 3) สังคมพอเพียง จากสภาวะ การแข่งขันและวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่จะต่อเนื่องในอนาคต ทำให้สังคมไทยต้องหันมาให้ความสำคัญในเรื่องของปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทาง ชีวิตและสังคม

1.2 เศรษฐกิจ เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและมีความระมัดระวังมากขึ้น จาก บทเรียนวิกฤติทางเศรษฐกิจโลก เมื่อปี 2540 และ 2551 ที่ผ่านมา และจะมีลักษณะ 1) ความเป็นโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายแหล่ง เศรษฐกิจมายังเอเชีย 2) ลักษณะการผลิตและการบริการที่คำนึง ถึงความเชี่ยวชาญที่เน้นขึ้นส่วนมากขึ้นตามความถนัด ความ ชำนาญเฉพาะ 3) คุณภาพและราคาถูก 4) องค์กรประสิทธิภาพ/ การเรียนรู้ แรงงานที่มีความรู้ (knowledge workers) 5) การจัดการ ความรู้ 6) การวิจัยและพัฒนา และ 7) ให้ความสำคัญกับทรัพย์สิน ทางปัญญามากขึ้น ส่งผลให้เกิดทั้ง 1) เศรษฐกิจแข่งขัน และ 2) เศรษฐกิจพอเพียง

1.3 สิ่งแวดล้อมและพลังงาน สถานการณ์ด้าน สิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต กล่าวคือ 1) สถานการณ์ด้านพลังงาน โลกจะยังคงมีเชื้อเพลิงประเภทน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติอีกไม่ถึง 100 ปี และจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมโลกอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดการตื่นตัว พยายามหา

พลังงานอื่นทดแทน 2) สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อโลกใน 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบร่วม และผลกระทบต่อภูมิภาค ทั้งภาวะโลกร้อน น้ำท่วม ไฟไหม้ ฯลฯ 3) การอนุรักษ์และการพัฒนา จำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการให้ความรู้ การบังคับปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยี เพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม และ 4) สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อปลูกฝังและให้ความรู้แก่พลเมืองของตนในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

1.4 วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม ทิศทางของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสหัสวรรษใหม่ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านพลังงาน (2) ด้านสุขภาพและอาหาร และ (3) ด้านการติดต่อสื่อสาร และจากการสำรวจของสถาบันวิจัยระดับโลก (สวทช., 2550) พบว่า เทคโนโลยีอุบัติใหม่ ที่เกิดขึ้นในโลกสามารถจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่มหลัก คือ (1) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2) เทคโนโลยีชีวภาพ (3) นาโนเทคโนโลยี (4) เทคโนโลยีวัสดุและเทคโนโลยีอื่น โดยทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีในภาพรวมจะเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ (1) เทคโนโลยีในสาขาต่างๆ จะเชื่อมโยงกันมากขึ้น ในลักษณะของสหสาขาวิชาการ (2) เทคโนโลยีในแต่ละสาขาจะแตกแขนงในเชิงลึกมากขึ้นเพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ (3) เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการเรียนรู้ของมนุษย์มากขึ้น

1.5 การเมืองการปกครอง สถานการณ์โลกจากอดีตส่งผลถึงปัจจุบัน ทำให้องค์การเกิดการรวมตัวของประเทศต่างๆ

และปกป้องผลประโยชน์ประเทศของตนมากขึ้น การเพิ่มความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน การปกครองที่คำนึงถึงการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย ควบคู่กับความโปร่งใสและการตรวจสอบจากภาคประชาชนจะมีความสำคัญมากขึ้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ส่งผลต่อการศึกษา ที่ต้องคำนึงถึง 1) กระแสประชาธิปไตย 2) การกระจายอำนาจ และ 3) การจัดการศึกษาสำหรับชายแดน มากขึ้น

1.6 ประชากร พบว่า 1) โครงสร้างประชากรที่จำนวนประชากรวัยเรียนจะลดลงถึงร้อยละ 25 ในอีก 15 ปีข้างหน้า 2) แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้น สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มสูงขึ้น ขาดทักษะพื้นฐาน การอ่านออกเขียนได้ และ 2 ใน 3 เป็นสตรี และ 3) การเคลื่อนย้ายประชากร มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกันอย่างเสรี เกิดการทำงานข้ามชาติและข้ามถิ่น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต ขณะเดียวกันการกระจายตัวของประชากรโลก มากกว่าร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเมือง ทำให้ภาวะความเป็นเมืองเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการวางแผน และการบริหาร/จัดการศึกษาที่กลุ่มเป้าหมายและจำนวนเปลี่ยนแปลงไป

2. ข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต การศึกษาในอนาคตควรเป็นการศึกษาเพื่อ 1) พัฒนาคน 2) พัฒนาสังคม 3) การศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน และ 4) การศึกษาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้คนไทยมีความรู้ ความสามารถ ทักษะการดำรงชีวิต อยู่ในโลกของการแข่งขันได้อย่างรู้เท่าทัน

3. ภาพอนาคตประเทศไทย เป็นภาพอนาคตทั้งที่ ฟังประสงค์ และไม่ฟังประสงค์ ที่ครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก คือ 1) บริบท 2) คนไทย และ 3) การศึกษาไทย กล่าวคือ

3.1 บริบท ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และพลังงาน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้าน การเมืองการปกครอง และด้านประชากร ดังนี้

1) บริบทที่ฟังประสงค์ ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง สังคมปลอดภัย มีความเอื้ออาทร รักใคร่กลมเกลียว ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน เศรษฐกิจมั่นคง ประชาชน มีรายได้อย่างทั่วถึง สิ่งแวดล้อมและพลังงานได้รับการปกป้อง และพัฒนามากขึ้น มีการปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมและพลังงานผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพลังงาน ในภูมิภาค เกิดการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มพูนความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ก่อให้เกิดนวัตกรรม มากขึ้น ประชาชนเข้าถึงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมากขึ้นด้วย นโยบายการส่งเสริมและระบบการผลิตและพัฒนาจากรัฐ ขณะที่เกิด ความร่วมมือระหว่างประเทศและภูมิภาคมากขึ้น ผู้นำทางการเมือง/ ผู้บริหารเป็นผู้มีคุณธรรมและเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียนและเยาวชน มีธรรมาภิบาลทางการปกครอง ประชาชนเรียนรู้และปฏิบัติตาม ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ชุมชน เอกชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษามากกว่าอดีตที่ผ่านมา และมีความชัดเจนมากขึ้น และจัดการศึกษาแทนรัฐ สำหรับประชากร

ที่ลดลงส่งผลให้เกิดการลงทุนด้านคุณภาพการศึกษาได้เพิ่มขึ้น ผู้สูงวัยที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมภูมิปัญญา และสังคมได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

2) บริบทที่ไม่พึงประสงค์ สังคมไทยเป็นสังคมที่ครอบครัวแตกแยก ชุมชนไม่เข้มแข็ง การพัฒนาไม่ยั่งยืนขาดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีความอ่อนแอ ประชาชนตกงาน รายได้ต่ำกว่ารายจ่าย ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนมากขึ้น ขาดการใช้ปัญญาและความรู้เป็นฐานในการดำเนินชีวิต ประเทศชาติขาดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงานเสื่อมโทรม มลภาวะเป็นพิษ อุบัติภัยจากธรรมชาติรุนแรงมากขึ้น เกิดการขาดแคลนพลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีการส่งเสริม/ไม่มีการเรียนรู้และปกป้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ขาดการส่งเสริมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่เพียงพอทั้งเทคโนโลยีอุบัติใหม่และเทคโนโลยีผสมผสาน มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ผิด ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างร้ายแรง การก่อการร้ายข้ามชาติ และก่อการร้ายในประเทศเป็นเหตุทำลายความมั่นคงของประเทศ เกิดความขัดแย้งและแตกแยกทางการเมือง ขาดธรรมาภิบาลทางการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้มแข็ง เป็นเครื่องมือทางการเมืองระดับชาติมากกว่าการพัฒนาท้องถิ่น ท้ายที่สุดประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้เป็นภาระของรัฐและสังคม

3.2 ภาพอนาคตคนไทย ด้วยบริบททางการศึกษา อนาคตดังกล่าว ส่งผลต่อภาพอนาคตคนไทยที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ดังนี้

1) ภาพอนาคตคนไทยที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนไทยที่มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพ รู้จริง รู้ลึก รู้กว้าง รู้ภาษา รู้เทคโนโลยี รู้รักษาสุขภาพ และมีคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีความรู้และทักษะ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย อดทนและมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทรและเกื้อกูลกันและกัน ดำรงตนตามครรลองของศาสนา รู้จักแสวงหาความรู้และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการจัดการตนเองและปรับตัวในการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์

2) ภาพอนาคตคนไทยที่ไม่พึงประสงค์ คือ เป็นคนไทยที่มีร่างกายอ่อนแอ จิตใจไม่มั่นคง ขาดความรับผิดชอบ ขาดวิจาร์ณญาณและการคิดวิเคราะห์บนฐานของวิทยาศาสตร์ เชื่อง่าย งมงาย หลงกระแส อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดสติ ขาดความสามัคคี นิยมความรุนแรง เห็นแก่ตัว ขาดจิตสาธารณะ มีความรู้ผิวเผิน ไม่รู้จริง ไม่รู้กว้าง ไม่รักการอ่าน ขาดทักษะอาชีพ ไม่สามารถแก้ปัญหาและจัดการชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ภาพอนาคตการศึกษาไทย ภายใต้บริบท และคนไทยที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ภาพอนาคตการศึกษาไทยควรเป็นดังนี้

1) ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ เป็นการศึกษามุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมี

ความสุข มุ่งเน้นการพัฒนาทัศนคติและสติปัญญาของมนุษย์ ควบคู่กับสภาวะแห่งคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ด้วยกลไกของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา เป็นฐานในยุคเศรษฐกิจ - สังคมฐานความรู้

2) ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่ไม่พึงประสงค์

เป็น “การศึกษาจำแลง” ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งแต่ไร้คุณธรรมและสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ขาดการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ มุ่งประกาศนียบัตรและปริญญามากกว่าเนื้อหาความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียน “สมองกลวง” ไร้ความรู้ ทักษะ เจตคติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ขาดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่รักการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ ไร้ความจริง ไร้กว้าง ทำตัวไร้สาระและไม่มีแก่นสาร ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาและจัดการตนเองได้

3.4 โอกาสและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

3.4.1 โอกาส

1) กระแสการให้ความสำคัญต่อการศึกษ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) เศรษฐกิจเอเซียมีความมั่นคง ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการตื่นตัวและปรับตัวรองรับการพัฒนาและสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นช่องทางการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ของประชาชนและผู้เรียนมากขึ้น 4) ประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้รัฐมีโอกาสเพิ่มงบประมาณเพื่อการศึกษาได้มากขึ้น และ 5) ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

ภาวะโลกร้อน การขาดแคลนน้ำและพลังงาน เป็นต้น ก่อให้เกิดการตื่นตัวระแวดระวังและวางแผนป้องกัน ส่งผลต่อการศึกษาและการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือและกลไกการจัดการภาวะวิกฤติต่างๆ ดังกล่าว

3.4.2 อุปสรรค

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอนาคตประเทศไทยจะมีโอกาสดี ๆ จากกระแสโลกดังกล่าวข้างต้น แต่ก็อาจพบอุปสรรค ดังนี้ 1) ความไม่มั่นคงทางการเมือง ส่งผลให้นโยบายทางการศึกษาไม่ต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน 2) รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการศึกษาน้อยกว่าด้านอื่นๆ 3) ประชาชน/พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อปากท้องมากกว่าการศึกษา 4) ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต ส่งผลต่อการสนับสนุนการศึกษาของรัฐและผู้ปกครอง และ 5) อุปนิสัยต่างๆ ทั้งภัยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น โรคระบาดอุบัติใหม่ ปัญหาชายแดนที่คุกรุ่นต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่ เหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคให้การพัฒนาการศึกษาแต่ละภูมิภาคชะงักงัน และไม่ราบรื่น

4. ข้อเสนอเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาไทยใน 10 - 20 ปีข้างหน้า เป็นฐานการพัฒนาคนไทยและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในที่สุด ควรดำเนินการ เป็น 3 ระยะ ดังนี้

4.1 ระยะเร่งด่วน โดย 1) เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา และ 2) เร่งรัดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้

ครอบคลุมสถานศึกษาทุกแห่งในทุกระดับ/ประเภท ที่รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละด้าน พึงยอมรับและตกลงร่วมกันในผลของการประเมิน เพื่อนำผลมา ปรับปรุงทางการบริหารและจัดการศึกษา ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และวิชาการ และการจัดโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเอื้ออำนวยให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ

4.2 ระยะกลาง เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยนำผลการประเมินตาม 1) และผลการประเมินทางการบริหารและการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาร่วมกับผลกระทบ/สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อมและพลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และประชากร ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยพิจารณาปรับปรุงทั้งระบบ ทั้งด้านปรัชญา แนวคิด จุดมุ่งหมาย หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากร และการลงทุน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และรูปแบบการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างทันทั่วทั้ง รวมทั้งให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา เพื่อการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ในฐานะของเครื่องมือในการเรียนรู้มากกว่าการเน้นการสอนเนื้อหาวิชา

4.3 ระยะยาว ปรับระบบการบริหารและการจัดการศึกษา จากการศึกษาที่เป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดย 1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปลี่ยนเป็นการศึกษาที่เป็นหน้าที่

ของประชาชนที่มีรัฐเป็นผู้สนับสนุน โดยกระจายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน เอกชนและสถาบันทางสังคม เป็นผู้จัดในลักษณะการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่หรือชุมชนเป็นฐาน โดยหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนและติดตามประเมินผลอย่างเข้มข้น 2) สำหรับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เปลี่ยนเป็นสถานศึกษาในกำกับรัฐ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของการอุดมศึกษา และลดภาระงบประมาณของรัฐ ยกเว้นสถานศึกษาที่จัดตั้งเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน ที่ยังคงต้องการความช่วยเหลือจากรัฐค่อนข้างมาก

สารบัญ

หน้า

คำนำ	(1)
คำนำผู้วิจัย	(3)
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	(7)
สารบัญ	(19)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 สภาวะการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมโลก และสังคมไทยที่มีผลต่อการศึกษา	19
2.1 ด้านสังคม	20
2.2 ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิต และการบริการ	32
2.3 ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน	44
2.4 ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม	52
2.5 ด้านการเมืองการปกครอง	64
2.6 ด้านประชากร	80
บทที่ 3 สภาวะการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทย	93
3.1 ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความทั่วถึงทางการศึกษา	94
3.2 ด้านคุณภาพการศึกษา	96
3.3 ด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษา	105
3.4 ข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต	109

สารบัญ

...(ต่อ)	หน้า
บทที่ 4 ภาพอนาคตประเทศไทย : สภาพแวดล้อม คน และการศึกษา	113
4.1 ภาพอนาคตสภาพแวดล้อมที่ ฟังประสงค์และไม่ฟังประสงค์	114
4.2 ภาพอนาคตคนไทยที่ฟังประสงค์ และไม่ฟังประสงค์	124
4.3 ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่ ฟังประสงค์และไม่ฟังประสงค์	129
4.4 โอกาสและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น	136
บทที่ 5 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทย ในอนาคต	139
5.1 ระยะเร่งด่วน	140
5.2 ระยะกลาง	140
5.3 ระยะยาว	161
รายงานอ้างอิง	163
ภาคผนวก	
- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	175

บทที่ 1

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบันมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ที่เชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน ในลักษณะของโลกไร้พรมแดน มีการไหลเวียนอย่างเสรีและไร้ขีดจำกัดที่มีฐานของความรู้/การศึกษาเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว ในห้วงสิบปีที่ผ่านมาเกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ความรู้ที่เป็นกลไกและฐานการพัฒนาดังกล่าว มีบทบาทอย่างสำคัญในทุกภาคส่วน และได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้นมิเฉพาะแต่ในสถานศึกษา แต่ครอบคลุมในทุกมิติ ทุกองค์กร ทุกกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เป็นต้น โลกยุคปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นโลกของการแสวงหาความรู้ และใช้ความรู้เป็นฐานอย่างเข้มข้น เพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน และยั่งยืนของแต่ละประเทศ ดังนั้น เมื่อโลกก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่เรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และพลโลกมากขึ้น ตามไปด้วย

จากการรายงานเสนอต่อยูเนสโกโดยคณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 (1996) ได้เสนอว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นกุญแจสำคัญดอกหนึ่งสำหรับเปิดเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นความคิดรวบยอดที่ไกลมากกว่าเดิมที่ตอบสนองกับสภาพของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และให้ความสำคัญกับสี่เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษา ได้แก่ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต ที่ให้ความสำคัญทั้งด้านความต้องการและโอกาส คุณภาพ มาตรฐาน และความเสมอภาคทางการศึกษา ควบคู่ไปด้วยกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในสังคมโลก ที่อยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการแข่งขันบนพื้นฐานของความรู้เช่นเดียวกัน จึงมีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ควบคู่กับการดำรงอยู่บนวิถีชีวิตของความเป็นไทย ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ที่สืบทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่าด้วยความมีเหตุผล การรู้จักประมาณ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้ (เท่าทัน) คุณธรรม และการดำเนินชีวิตที่เชื่อว่าจะนำพาประเทศให้อยู่รอดได้ในสังคมโลกาภิวัตน์ดังกล่าวนี้

ในการนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งฉบับพุทธศักราช 2540 และฉบับพุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน จึงให้ความสำคัญกับการศึกษามากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพื่อให้คนไทยทุกคนรู้เท่าทันและเข้าถึงการศึกษาในทุกโอกาสทุกสถานที่

อย่างน้อยสิบสองปี อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการไม่เก็บค่าใช้จ่ายแก่ผู้เรียนอีกด้วย การเปิดโอกาสให้เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและได้รับการสนับสนุน/บริการทางวิชาการจากรัฐ ในลักษณะของการศึกษาเพื่อมวลชน (education for all) และมวลชนเพื่อการศึกษา (all for education) ตามปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ดังปรากฏสาระสำคัญของการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญดังกล่าว และเพื่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ จึงได้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 ขึ้นเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและการปฏิบัติงานขององค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาที่บูรณาการการศึกษา การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและกีฬากับการศึกษาทุกระดับ ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ (1) พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล (2) สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ และ (๓) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม โดยมีหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ทั้งของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษา นำไปสู่การปฏิบัติมาโดยลำดับ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า จะได้มีการประกาศกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว และผู้รับผิดชอบ

แต่ละองค์กร/หน่วยงานได้มีการดำเนินงานมาระยะหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนการเคลื่อนย้ายของประชากร ที่เป็นไปอย่างเสรี รวดเร็ว และไร้ขีดจำกัด ได้มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อการศึกษา จึงพบว่า ประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคน และความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะปัญหาหนึ่งได้รับการแก้ไขลู่วางแล้ว ก็เกิดปัญหาใหม่ขึ้นมาแทนที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ เช่น ปัญหาคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา และโดยเฉพาะด้านการคิด วิเคราะห์ การอ่าน และการเขียน ที่เป็นเครื่องมือของการศึกษาหาความรู้ เป็นต้น ที่ไม่ว่าหน่วยงานหรือองค์กรใดจะทำการประเมิน ก็ยังคงพบว่าต่ำกว่ามาตรฐานและมีแนวโน้มต่ำลงเรื่อยๆ แม้ว่าจะมีความโดดเด่นบ้างในบางด้านก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาการกระจายอำนาจและการถ่ายโอนการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของแรงงานที่ยังต่ำกว่าเป้าหมาย รวมทั้งปัญหาของคนไทยที่ยังไม่รักการเรียนรู้เท่าที่ควร เหล่านี้เป็นต้น ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพคน รวมทั้งศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศทั้งสิ้น ดังจะเห็นจากการที่สถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาการจัดการ (IMD) ได้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในช่วง 3 ปี (ปี 2549 - 2551) ที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยมีอันดับความสามารถไม่แน่นอนและค่อนข้างต่ำลง กล่าวคือ อยู่ในลำดับที่

32, 33 และ 27 ตามลำดับ โดยเฉพาะความสามารถด้านการศึกษาก็ต่ำลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 2 ปีที่ผ่านมา การศึกษาไทยอยู่ในลำดับที่ 46 และ 48 จาก 61 ประเทศ และต่ำกว่าประเทศในเอเชียด้วยกัน เช่น สิงคโปร์ ใต้หวัน จีน มาเลเซีย และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศคู่แข่งทางการค้าและการพัฒนาของไทย เป็นต้น

นอกจากนั้น สถิติปัญหาทางสังคมที่ควรจะได้รับแก้ไขจากผลของการศึกษายังคงอยู่ในระดับไม่น่าพอใจทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาคุณธรรมศีลธรรมของประชาชนและเยาวชน รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงในปัจจุบัน ส่งผลให้การจัดการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

จากรายงานแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกใน ปี ค.ศ. 2020 ของ The Economist Intelligence Unit (2006) ได้คาดการณ์แนวโน้มในอีก 15 ปีข้างหน้าไว้ว่า เศรษฐกิจโลกจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับการศึกษาและการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) โลกาภิวัตน์ : ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การพัฒนาตลาดทุน และการเปลี่ยนแปลงประชากร จะทำให้โลกก้าวสู่การปรับตัวครั้งใหญ่ การเปิดเสรีทางการค้าจะมีมากขึ้น เศรษฐกิจจะเคลื่อนสู่เอเชียและอินเดียที่มีค่าแรงถูก มีความได้เปรียบประเทศอื่น สินค้าต้นทุนต่ำและมีคุณภาพจะยืนหยัดอยู่ได้ 2) การทำงานเป็นชิ้นส่วน : ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือบริการเป็นผลิตภัณฑ์ที่คำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะมากขึ้น 3) คำนึงถึงความจำเป็นปัจเจกบุคคล : การผลิตและการบริการใดๆ จะคำนึงถึง

ความต้องการของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญ ลักษณะการผลิตเป็นโหลจะลดลง

4) การเคลื่อนย้ายของกลุ่มประชากร : ประชากรจะเคลื่อนย้ายจากวัยเด็ก/เยาวชน คนหนุ่มสาว ไปสู่ผู้สูงอายุมากขึ้น กลุ่มสตรีและผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น และ 5) การจัดการความรู้ : การจัดการความรู้ จะเข้ามามีบทบาทในองค์กรและการทำงานมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่การสร้าง การแสวงหา การเผยแพร่ และขยายความรู้ให้เกิดแก่บุคลากรให้เกิดความเชี่ยวชาญและสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตมากขึ้น บนพื้นฐานของเศรษฐกิจฐานความรู้

ขณะที่ Mavin J. Cetron และ Owen Davies (2008) ได้คาดการณ์แนวโน้ม 55 ประเด็นสำคัญของโลกวันพรุ่งนี้ มีสาระบางประการ เช่น เศรษฐกิจของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วยังคงเติบโตต่อไปอย่างน้อยอีก 5 ปีข้างหน้า เศรษฐกิจโลกจะเติบโตอย่างบูรณาการมากขึ้น ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 5.2 พันล้านคนภายในปี ค.ศ. 2050 และประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีอายุยืนยาวเพิ่มจากปี ค.ศ. 1950 ถึง 8.5 ปี ผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลก คนหนุ่มสาวจะมีความสำคัญต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจและกลายเป็นความหวัง โครงสร้างครอบครัวจะมีความหลากหลายมากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม การขาดแคลนน้ำจะเป็นปัญหาส่วนมากของโลก ค่านิยมสังคมจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาอุตสาหกรรมยังคงสร้างปัญหาส่วนใหญ่ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับโลกต่อไป เทคโนโลยีจะเป็นผู้สรรค์สร้างสังคมฐานความรู้-อิสระ และจะควบคุมโลกมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายในปี ค.ศ. 2015 ปัญญาประดิษฐ์ การขุดค้นข้อมูล และสิ่งเสมือนจริง

จะมีส่วนสำคัญที่สุดของทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการจัดกระทำข้อมูลและแก้ปัญหา สืบเนื่องต่อจากคอมพิวเตอร์ปัจจุบัน การวิจัยและพัฒนาจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในด้านเศรษฐกิจ หลังเหตุการณ์ 9 กันยายน ค.ศ. 2004 เป็นต้นมา แนวโน้มของการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี และเทคโนโลยีปลอดภัยมีมากขึ้นเรื่อยๆ ความต้องการนักวิทยาศาสตร์ วิศวกรและนักวิชาการเฉพาะทาง/นักเทคนิค จะเติบโตมากขึ้น ความรู้จะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น และความรู้ที่มีอยู่ปัจจุบันจะเป็นเพียง 1% ของปี ค.ศ. 2050 การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่ทำงานทั้งด้านเทคนิคและที่ไม่ใช่เทคนิค การศึกษาและการฝึกอบรมจะแผ่ขยายไปทั่วทั้งสังคม ความรู้ในวิชาชีพกำลังทำทลายความต้องการการได้รับการฝึกอบรมซ้ำและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนั้น James Canton (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ได้กล่าวถึงสถานการณ์โลกที่อาจเกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 2025 - 2530 ที่คนทั่วไปอาจคาดไม่ถึงหรือคิดว่าเป็นไปไม่ได้ แต่มีความเป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้นจริงที่เกี่ยวข้อง เช่น กำลังแรงงานจะเป็นหญิงมากกว่าชายในอัตราส่วน 2 : 1 เด็กที่เกิดส่วนใหญ่อจะมีการปรับปรุงตกแต่งสภาพก่อนเกิด เช่น หน้าตา ความฉลาด คนจะสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทุกสถานที่และทุกเวลา และมีราคาถูกเกือบจะฟรี จะมีการศึกษาทางออนไลน์ที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน คนจะตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และส่งผลกระทบต่อในหลายด้าน

เช่น การบริโภคสะอาด ผลิตภัณฑ์สะอาด นโยบายของบริษัทสะอาด น้ำมันในปี ค.ศ. 2015 จะมีราคาถึง 300 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล ทำให้เกิดการแสวงหาพลังงานทดแทนด้วยเทคโนโลยี แต่การขาดแคลนน้ำจะเป็นปัญหาแทน ความมั่นคงปลอดภัยส่วนตัว จะเป็นเรื่องในระดับความมั่นคงแห่งชาติ เพราะกิจกรรมในชีวิตประจำวันเกือบทุกอย่างจะกระทำบนอินเทอร์เน็ตทั้งหมด เหล่านี้เป็นต้น

แนวโน้มดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียที่กำลังเผชิญกับ 3 เรื่องใหญ่ (Jamshyd N. Gadrej, 2008) และจะดำเนินต่อไปในอนาคต คือ 1) ภาวะเงินเฟ้อจากราคาอาหารและน้ำมัน 2) ลัทธิปกป้องของประเทศต่างๆ และ 3) ความมั่นคงในภูมิภาค

ขณะที่ทิศทางการศึกษาในอนาคตของโลก ในอีก 20 ปี ข้างหน้า จากการรายงานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษานาคตและการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นได้ ภายในปี พ.ศ. 2573 (UN, 2007) สรุปได้ว่า การศึกษาและการเรียนรู้ในอนาคตจะเป็นการศึกษาที่คำนึงถึงปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสติปัญญา สารการเรียนรู้จะเป็นไปเพื่อการพัฒนาสมองที่จะมีความแหลมคมมากกว่ามนุษย์คอมพิวเตอร์ การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยระบบของการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย ที่สามารถตอบโต้กับผู้เรียนผู้ใช้ได้อย่างทันควัน ทั้งระบบ e-teaching เพื่อช่วยการสอนของครู การใช้แบบจำลอง การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ และการปรับปรุงโภชนาการเด็ก เพื่อช่วยเสริมสมอง การพัฒนาสมองเด็กด้วยการใช้สารเคมีพันธุกรรมให้ฉลาดขึ้น การจัดทำแผนที่เซลล์ประสาทเพื่อค้นหาวิธีการเรียนรู้และการพัฒนายุทธศาสตร์

การเรียนรู้ระบบและกระบวนการเรียนการสอนจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบบูรณาการ รวมทั้งการหาวิธีการรักษามันสมองของผู้ใหญ่ให้มีชีวิตและสุขภาพยืนยาว นอกจากนี้ การศึกษาจะต้องขจัดความเกลียดชังและความไม่มีเหตุผล เรื่องของคุณธรรม จริยธรรมจะเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงมากขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระแสโลกาภิวัตน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชากรโลกอย่างมาก ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ความรู้เท่านั้นที่จะช่วยให้มนุษย์ยืนหยัดและแข่งขันได้ในทุกสถานการณ์ สะท้อนให้เห็นว่า ทิศทางและแนวโน้มในอนาคตของการศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น และจำเป็นที่จะต้องเตรียมการตั้งรับ ก้าวให้ทัน และนำไปข้างหน้า เพื่อการมีวิถีชีวิตอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ของมนุษย์ได้อย่างรู้เท่าทันและยั่งยืน ทิศทางการจัดการศึกษาของไทยจำเป็นต้องได้รับการวาดภาพให้สอดคล้องและก้าวให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากขึ้นดังกล่าว และมีบทบาทเป็นตัวขับเคลื่อนและนำการพัฒนาในทุกภาคส่วนให้ได้อย่างมีทิศทาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์บริบทสังคมโลกและสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. เพื่อฉายภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

3. เพื่อเสนอทิศทางการศึกษาศาสตร์การพัฒนาการศึกษาไทยไปสู่สภาวะการณ์ที่เหมาะสมใน 10 - 20 ปีข้างหน้า

ขอบข่ายการศึกษา

1. ศึกษาและสังเคราะห์สภาวะการณ์การศึกษาไทยและการศึกษาโลก

2. ศึกษาทิศทางการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของการศึกษา ครอบคลุมประเด็น และบูรณาการประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับ

1) สังคม 2) เศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ 3) สิ่งแวดล้อมและพลังงาน 4) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม 5) การเมืองการปกครอง และ 6) ประชากร

3. เสนอภาพการศึกษาไทยในอนาคต ทั้งภาพที่พึงประสงค์ และภาพที่ไม่พึงประสงค์ เกี่ยวกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันอื่น ทรัพยากรเพื่อการศึกษามาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา และความเป็นสากลทางการศึกษา เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต และแนวทางการปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ครอบคลุมการศึกษาทุกระดับ/ประเภท ทั้งการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการอาชีวศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีวิทยาการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ศาสตร์การวิจัยอนาคตแบบผสมผสาน ที่ไม่ได้ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ ดำเนินการทั้งการศึกษาเอกสาร การระดมความคิด การเจาะจงสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสัมมนา เพื่อคาดการณ์สิ่งที่อาจเกิดขึ้นจริง ไม่เกิดขึ้น เป็นไปได้ และเป็นไปไม่ได้ แล้วจึงสรุปเป็นภาพที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ โอกาสและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ตามที่กล่าวมา กล่าวคือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะการกำหนดกรอบการวิจัย โดยการระดมความคิดของคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบความคิดและแนวทางการดำเนินงาน คณะอนุกรรมการฯ มีการประชุมและระดมความคิดผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ครั้ง นำเสนอเป็นกรอบความคิด ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

ระยะที่ 2 เป็นระยะการศึกษา วิจัย สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อนำผลมาคาดการณ์อนาคตของการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ดำเนินการภายใต้ข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการฯ จำนวน 6 ด้าน โดยหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ตามที่ปรากฏในข้อตกลงเบื้องต้น โดย

หน่วยงาน และสถาบันที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ และลักษณะของการผลิตและการบริการ โดย นางสุวรรณี คำมั่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน โดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ 5) ด้านการเมืองการปกครอง โดย รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต สถาบันพระปกเกล้า และ 6) ด้านประชากร โดย ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ จากมหาวิทยาลัยมหิดล จากนั้น ได้มีการสัมมนาผลการศึกษาทั้ง 6 ด้าน ในวงกว้าง เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต และนำผลไปสังเคราะห์และจัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคตในระยะที่ 3

ระยะที่ 3 เป็นการสังเคราะห์ผลการศึกษาจากระยะที่ 2 และวิจัยซ้ำ เพื่อนำเสนอภาพการศึกษาไทยในอนาคตที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ และข้อเสนอเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย โดยวิธีการสังเคราะห์เอกสาร รับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และสนทนาเชิงลึก แล้วจัดทำร่างภาพการศึกษาไทยในอนาคต จากนั้นจึงสัมมนารับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากผู้แทนที่เกี่ยวข้อง/ตัวแทนกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอภาพการศึกษาไทยในอนาคตที่สมบูรณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ศึกษาข้อกำหนดลักษณะและเงื่อนไขการดำเนินงาน
โครงการศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี

2) ศึกษาข้อมูล รับฟังความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดทำ
โครงการวิจัย รวมทั้งกำหนดกรอบการวิจัย และจัดทำเครื่องมือ
การวิจัย (แบบสังเคราะห์เอกสาร / แบบสัมภาษณ์)

3) ศึกษาเอกสาร กฎหมาย นโยบาย รายงาน และข้อมูล
ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรายงานการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และ
แนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้
กระแสโลกาภิวัตน์ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาไว้ ตามแนวทางที่ได้รับความเห็นจาก
คณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทย
ในอนาคต 10 - 20 ปี การสืบค้นข้อมูลจากเครือข่ายสากลที่เป็น
ข้อมูลของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา

4) การเข้าร่วมสัมมนาและประชุมเกี่ยวกับภาพอนาคตที่
เกี่ยวข้อง เช่น การประชุมวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ ปี 2570 ของ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
การประชุมรับฟังความเห็นเกี่ยวกับกรอบแผนระยะยาวการอุดมศึกษา
และอาชีวศึกษา การประชุมสัมมนาครบรอบ 10 ปี ปฏิรูปการศึกษา
และการประชุมคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพ
การศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี การสัมมนา 9 ปีปฏิรูปการศึกษา
ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรับฟังความเห็น
และการบรรยายของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

- 5) การรับฟังความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทั้งแบบเจาะจงและแบบอ้างอิงเพิ่มเติม
- 6) สังเคราะห์เอกสารตามข้อ 3 และ 4 ตามกรอบการดำเนินงานวิจัย
- 7) จัดทำร่างรายงานการวิจัย และนำเสนอที่ประชุมสนทนาเชิงลึก ครั้งที่ 1 เพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
- 8) ปรับปรุงร่างรายงานการวิจัยตามข้อเสนอของที่ประชุม และนำเสนอที่ประชุมสนทนาเชิงลึกครั้งที่ 2 เพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
- 9) ปรับปรุงร่างรายงานการวิจัยตามความเห็นและข้อเสนอแนะที่ประชุมสนทนาเชิงลึกครั้งที่ 2 แล้วจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยต่อยอดจากระยะที่ 2 ดังกล่าวข้างต้น ข้อมูลและข้อเสนอบางส่วนจึงพิจารณาจากข้อเสนอของคณะผู้ศึกษาดังกล่าว รวมทั้งข้อเสนอที่ผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเฉพาะด้านมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อประกอบการรับฟังเชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันข้อเสนอกที่เป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นจริงในอนาคต

การวิจัยนี้ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อน เนื่องจากระหว่างดำเนินการมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงอย่างสุดขีด ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะการเมืองการปกครอง ทั้งสังคมไทย

และสังคมโลก ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในช่วงแรก (ระยะที่ 1 และระยะที่ 2) ของการวิจัย กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัยระยะที่ 3 มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก สะท้อนถึงความผันแปรของข้อมูลที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และมีผลต่อการคาดการณ์ในอนาคต ดังเช่น เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจโลกที่เกิดจากสหรัฐอเมริกา ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจไทยที่ไม่มีสัญญาณบอเหตุ หรือมีนักวิเคราะห์วิจัย/ผู้ทรงคุณวุฒิท่านใดเสนอไว้ และคาดไม่ถึงมาก่อน หรือเหตุการณ์ทางการเมืองของไทยที่เปลี่ยนแปลงและรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า ส่งผลต่อวิถีประชาธิปไตยของไทยที่ยากต่อการสรุป เป็นเหตุให้ต้องกระทำซ้ำ และยืดเวลา ณ ห้วงหนึ่งเป็นจุดสิ้นสุดงานวิจัย

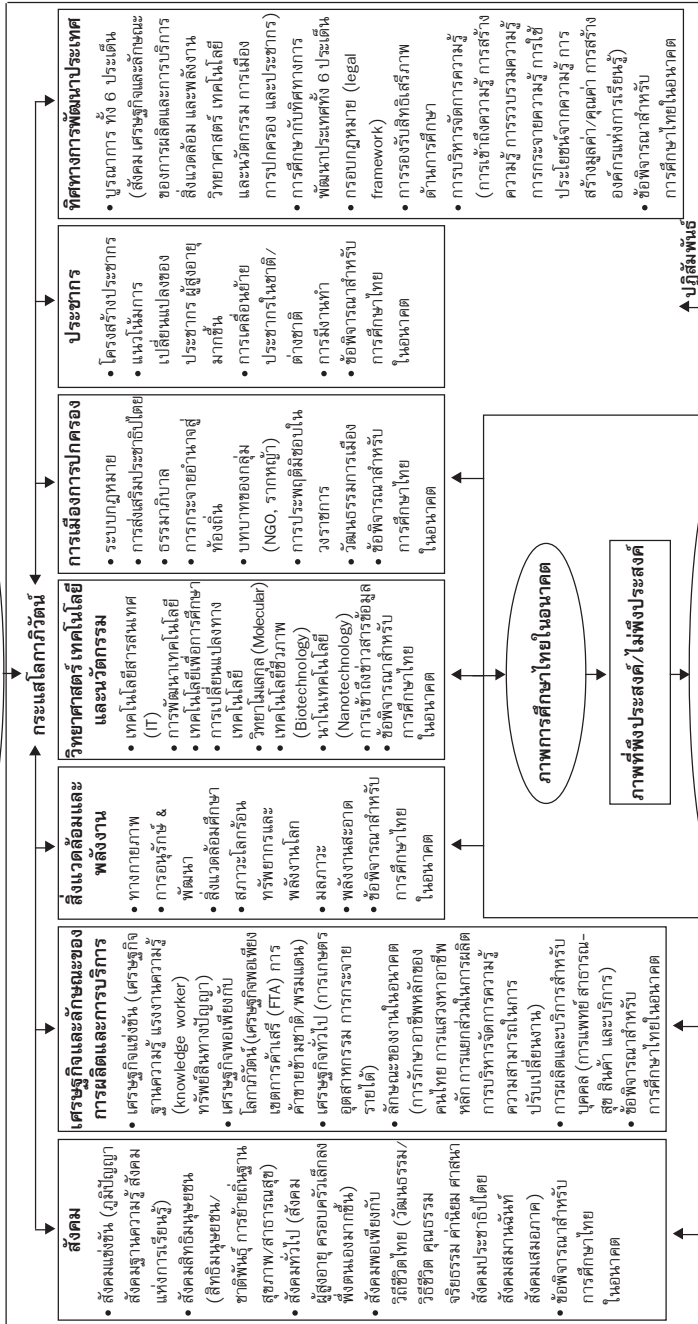
กรอบความคิดในการวิจัย

กรอบความคิดในการวิจัยนี้ เป็นผลจากการดำเนินงานระยะที่ 1 ที่มุ่งได้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคตที่เหมาะสมกับสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ จากการฉายภาพอนาคตการศึกษาไทย 10 - 20 ปีข้างหน้าทั้งฝั่งประสงค์ และไม่ฝั่งประสงค์ โอกาส และอุปสรรค ภายใต้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทสังคมโลกและสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การเมืองการปกครอง ประชากร และดำเนินการศึกษาตามประเด็นดังกล่าว ดังแผนภาพต่อไปนี้

ระยะเวลาการศึกษา ระยะที่ 3 ระหว่างเดือนกรกฎาคม - พฤศจิกายน 2551

กรอบแนวคิด การศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต (10 - 20 ปี)

สภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวโน้มบริบทสังคมโลก และสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และประชากร ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
2. ได้ข้อเสนอการพัฒนาศึกษาในอนาคต ทุกระดับ/ประเภท

บทที่ 2

สภาวะการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมโลก และสังคมไทยที่มีผลต่อการศึกษา

สภาวะการณ์โลกกำลังเคลื่อนจากยุคข้อมูลข่าวสาร ผ่านยุคสารสนเทศเข้าสู่ยุคสังคมใหม่ ในคลื่นของโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดน คลื่นดังกล่าวได้พัดพามนุษย์จากยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่ง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในโลกนี้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เรา กำลังอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นพลโลกที่มีวิถีปฏิบัติเรียนรู้วัฒนธรรม และค่านิยมร่วมกันมากขึ้น ดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือ แต่งกาย เล่นและดูกีฬา ประเภทเดียวกัน ชื่นชอบดารานักกีฬาคนเดียวกัน นักร้องที่หือเดียวกัน พูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสาร รวมทั้งคอมพิวเตอร์ ในเวลาเดียวกันทั้งที่อยู่กันคนละมุมโลก โลกกำลังจะกลายเป็นแบนราบ ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร มีการแข่งขันกันมากขึ้น ดัชนีชี้วัดการอยู่รอดขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถและคุณภาพ เรียกว่า โลกที่ใช้ความรู้เป็นฐาน หรือการก้าวเข้าสู่สังคม-เศรษฐกิจฐานความรู้ ขณะที่อีกฟากหนึ่ง ธรรมชาติกำลังถูกทำลาย ด้วยผลพวงของการขยายอุตสาหกรรมที่ผ่านมา ผ่นทลายสำนักจิตวิญญาณของพลโลกที่ละเลยและตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน น้ำท่วม แผ่นดินไหว และโรคระบาดอย่างรุนแรงหรือโรคอุบัติใหม่ ล้วนมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งสิ้น การก่อการร้ายข้ามชาติที่ใช้วิธีการ

รุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์ที่เป็นมิตรและศัตรูอาจอยู่ในคนๆ เดียวกัน ตราบใดที่ผลประโยชน์ยังไม่ขัดแย้งกัน การแสดงออกซึ่งความเป็นศัตรูจะยังไม่ปรากฏ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร รวมทั้งประชากร เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งสิ้น

ประเทศไทยเป็นสังคมย่อยสังคมหนึ่งในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ย่อมได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เราไม่สามารถจะจุดรั้งอดีตของชาติที่ผ่านมาและไม่สามารถต้านกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้ แต่เราสามารถที่จะเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมในโลกใบนี้ได้ อย่างชาญฉลาด ด้วยกลไกของการศึกษา อย่างไรก็ตาม ในด้านของการศึกษาเองก็ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงนี้ เช่นเดียวกัน และมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่หยุดยั้งใน 10 - 20 ปีข้างหน้า ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การเมืองการปกครอง รวมทั้งประชากร ในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ กล่าวคือ

2.1 ด้านสังคม

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล มีเมตตากรุณาต่อกันบนพื้นฐานของศาสนา ยึดมั่นในหลักธรรม ดำรงตนตามครรลองของจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม มีความรักสามัคคี กลมเกลียวเป็นหมู่พวก เข้าใจและให้อภัยซึ่งกันและกัน ยึดความเป็นท้องถิ่นควบคู่กับความนิยมในความเป็นชาติ และความเป็นคนไทย สืบเนื่องมาช้านาน แต่ปัจจุบัน สภาพดังกล่าว

เปลี่ยนแปลงไปด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์ สังคมไทยกลายเป็นสังคม
กึ่งการเกษตรอุตสาหกรรมและการบริการ ความเอื้ออาทรช่วยเหลือ
เกื้อกูลกันลดน้อยถอยลง ขาดการปรองดองและความรักใคร่สามัคคี
เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น โดยเฉพาะการขัดแย้งทาง
ความคิด เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกลายเป็นสังคมคนละขั้ว ขาดเมตตา
และการให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่นำเอาหลักธรรมของศาสนามาเป็น
เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างจริงจัง ที่นับวันจะขยายมากขึ้นเรื่อย ๆ

แต่โดยที่ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งในสังคมโลกที่มี
ความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ด้วยกฎกติกา ระเบียบแบบแผน
วิธีปฏิบัติ วัฒนธรรม รวมทั้งความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และการสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเมื่อข้าวการเมืองโลก
คอมมิวนิสต์ถูกทำลายเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2532 สหภาพโซเวียต
ล่มสลาย ข้าวมหาอำนาจคอมมิวนิสต์กลับกลายเป็นเข้ากันได้กับข้าว
เสรีนิยม ที่ใช้ระบบทุนนิยมเป็นหลัก สหรัฐอเมริกากลายเป็นประเทศ
มหาอำนาจเดี่ยวที่กุมชะตาโลกที่เป็นเสรีนิยมและทุนนิยมสุดขั้ว
ในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้สังคมโลกกลายเป็นสังคมทุนนิยมที่เน้น
การแข่งขัน ในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอา โดยเฉพาะเมื่อ
สหรัฐอเมริกาประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อปลายปี
พ.ศ. 2551 จึงส่งผลสะเทือนเลือนลั่นและกระทบต่อเศรษฐกิจ-สังคม
ของนานาประเทศไปทั่วทั้งโลก ทั้งทวีปยุโรป ออสเตรเลีย แอฟริกา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งทวีปเอเชีย การพัฒนาประเทศจึงเน้นไปในเชิง
ของการแข่งขันทางกายภาพเป็นด้านหลัก จนละเลยด้านจิตใจ
จิตวิญญาณของความเป็นชาติและความเป็นไทยแต่ดั้งเดิม ส่งผล

ต่อคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนโดยรวม เกิดความไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมเสื่อมโทรม ทำให้ประเทศต้องหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในปี พ.ศ. 2540 ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับพระราชทาน “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยในช่วงของการเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจดังกล่าว ที่ชี้ถึงแนวดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวให้ทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ยึดหลักของความพอเพียง พอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้ คุณธรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในด้านสังคม ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดย สุวรรณี คำมั่น (2550 : II - III) เพื่อประกอบการจัดทำภาพอนาคตการศึกษาไทย 10 - 20 ปีข้างหน้า สรุปได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันและปัญหาสังคมไทย อยู่ในภาวะเจ็บป่วย ซึ่งเกิดจากปัญหาทั้งที่เป็นความไม่สมดุลของโครงสร้างการพัฒนาสังคม ปัญหาสังคม รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากผลกระทบของกระแส

โลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อปัจเจก ครอบครัว และสังคม สาเหตุจากการที่สังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ภาวะความเป็นเมืองมีมากขึ้น ส่งผลต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัว เกิดการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก มีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ ในขณะที่โครงสร้างการศึกษาไม่สมดุลระหว่างปริมาณและคุณภาพ และทิศทางการเติบโตของประเทศในด้านสุขภาพ สังคมไทยยังขาดความตระหนักในการเสริมสร้างสุขภาพยังเน้นการรักษาซึ่งเป็นปลายเหตุ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาสังคมทั้งเรื่องยาเสพติด และอาชญากรรมที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนทั้งในเรื่องเพศ สิ่งเสพติด อายุมขุ ที่นับวันจะรุนแรงขึ้น ขณะที่การนำเสนอของสื่อต่างๆ ยังไม่ให้ความสำคัญในการนำเสนอเชิงสร้างสรรค์เท่าที่ควร

ในด้านบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งการเลื่อนไหลของคน ทุน ความรู้ เทคโนโลยี และสินค้าบริการอย่างไร้พรมแดน กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในทุกพื้นที่อย่างไร้ข้อจำกัดและเชื่อมโยงถึงกันทั่วโลก ส่งผลทั้งเชิงบวกและลบ โดยสังคมไทยจะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างกว้างขวางผ่านสื่อและเทคโนโลยี เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยสามารถเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วโลก เสริมสร้างการก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ในอนาคต อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการพัฒนาและการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การดึงดูดกำลังคนที่มีคุณภาพหรือมีความเชี่ยวชาญใน

สาขาที่ประเทศไทยต้องการขณะเดียวกันการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือของไทยไปสู่ประเทศที่มีผลตอบแทนสูงกว่า อาจเป็นภัยคุกคามต่อผลิตภาพแรงงานในอนาคต และลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการไหลเข้าของแรงงานไร้ฝีมือ ค่าจ้างต่ำอาจกระทบต่อภาวะการณ์มีงานทำของแรงงานไทยไร้ฝีมือ รวมทั้งมีปัญหาด้านสังคมต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ สังคมไทยขาดภูมิคุ้มกัน จากการบริโภคผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการขยายตัวของความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรี ยังนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจากโรคอุบัติใหม่หรือโรคระบาดซ้ำ เช่น โรคซาร์ ไช้หวัดนก เป็นต้น การขยายตัวของอาชญากรรมข้ามชาติที่มีเครือข่ายโยงโยไปหลายประเทศ ระบบทุนนิยม ระบบการค้าเสรีที่เปิดกว้างส่งผลให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น วิถีชีวิตและค่านิยมในการดำรงชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป มีการเชื่อมโยงประเด็นสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อมในการทำการค้าระหว่างประเทศ

นอกจากนั้น สุวรรณี คำมัน (2550) ยังได้กล่าวถึงลักษณะแนวโน้มของสังคมไทยที่พึงประสงค์ ใน 3 ลักษณะคือ

1) สังคมแข่งขัน เป็นสังคมยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ที่คนในสังคมจะต้องเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย และลดช่องว่างทางความรู้ในสังคมควบคู่กับการยกระดับคุณธรรมจริยธรรมนำไปสู่สังคมสันติสุข สามารถสร้างผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ร่วมกับความรู้และภูมิปัญญาไทยเพื่อยกระดับและสร้างมูลค่าในอุตสาหกรรมและการบริการ มุ่งพัฒนา

ทักษะและวิทยาการต่างๆ เพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใฝ่เรียนรู้ และรักการอ่าน มีทักษะทางภาษา ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ สามารถเข้าสู่สังคมห่วงโซ่โลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งสู่การมีความรู้เพียงพอที่จะปรับตนเองได้เร็วและทันทั่วทั้งที่ ให้ความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและการบริการ ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของชุมชน และความสมดุลของสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ตลอดจนมีการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาเป็นปัจจัยเสริมหนุนสังคมแข่งขัน

2) สังคมสิทธิมนุษยชน ปัจจุบันสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการได้มีการกำหนดเรื่องของสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีการจัดตั้งองค์กรการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน แต่มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศอีกหลายฉบับที่ประเทศไทยยังมิได้เป็นภาคี เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และอนุสัญญาว่าด้วยแรงงานอพยพและสมาชิกรอบครัว ฯลฯ ดังนั้น ปรากฏการณ์บางประการที่เกิดขึ้น เช่น การที่รัฐบาลสั่งการให้มีการสลายกลุ่มพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยที่รัฐสภาและสถานที่ต่างๆ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีประชาชนถูกทำร้ายจนบาดเจ็บหรือตายจนถึงสาหัสจำนวนถึง 600 กว่าคน และตาย จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นที่กล่าวขานทั่วโลกว่า รัฐ ตำรวจไทย กระทำการเกินกว่าเหตุ

เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงหลักการและการปฏิบัติต่อสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยยังสวนทางกันจากผู้ถือกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ในด้านการศึกษาและสุขภาพ รัฐได้จัดให้มีการคุ้มครองสิทธิค่อนข้างทั่วถึง โดยเฉพาะการกำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่รัฐจะต้องจัดและดูแลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ทั้งคนปกติ พิการ ยากไร้ และเพศ รวมทั้งการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ การคุ้มครองคนพิการและเด็กด้อยโอกาส เป็นต้น ดังนั้น สังคมสิทธิมนุษยชนจึงเป็นสังคมที่สามารถนำประเด็นสิทธิมนุษยชนบูรณาการกับการจัดการศึกษาเพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้น โดยการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงสิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างศักยภาพของครูในการประยุกต์เรื่องของสิทธิมนุษยชนในการเรียนการสอน การลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งการสนับสนุนการปฏิบัติที่ไม่ใช่ความรุนแรง เป็นต้น

3) สังคมพอเพียงกับวิถีชีวิตไทย สังคมพอเพียงในความหมายของการอยู่ร่วมกัน มีไม่ตรีจิตต่อกัน เป็นสังคม “รู้ รัก สามัคคี” ไม่เบียดเบียนและทำร้ายกัน เป็นแนวทางการพัฒนาที่กลับสู่สมดุลของสังคมตามแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ คุณธรรม ประกอบการตัดสินใจ และการกระทำมีความเพียรที่นำไปสู่ความพอเพียง 7 ประการ คือ

ครอบครัวพอเพียง จิตใจพอเพียง สิ่งแวดล้อมพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ปัญญาพอเพียง ฐานวัฒนธรรมพอเพียง และมีความมั่นคงพอเพียง เป็นการพัฒนาการทำมาหากินของประชาชนโดยวิธีเรียบง่ายอย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศน์โดยรวมของธรรมชาติ ตลอดจนสภาพสังคมชุมชน และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ควบคู่กับการดำรงวิถีชีวิตไทย สังคมพอเพียงกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่สุดของประเทศ มีความต้องการและความคาดหวังต่างไปจากสังคมแข่งขันเพื่อค้ำกำไร เป้าหมายของผู้คนและสังคมฐานนี้อยู่ที่ความพอมีพอกินมากกว่าการสะสมทุนเพื่อความมั่งคั่ง วิถีชีวิตจึงเกี่ยวเนื่องกับคุณภาพและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผูกพันอยู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับธรรมชาติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสังคมชนบท

ในการนี้ สุวรรณ ค้ำมั่น (2550) ได้คาดการณ์แนวโน้มอนาคตสังคมโลกว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ความรู้และการเรียนรู้จะเป็นตัวจักรสำคัญ สังคมที่คนในสังคมมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและสามารถแข่งขันได้จะมีความได้เปรียบ มีความแตกต่างของสังคมที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่กับสังคมที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจเก่าที่ชั้นนำประเด็นแนวโน้ม และเชื่อมโยงกับบริบทการศึกษา ดังนี้

1) ลักษณะของระบบสังคมและเศรษฐกิจใหม่ การตลาดมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเนื่องจากความต้องการของลูกค้าที่มี

ความหลากหลายยิ่งขึ้น ขอบเขตการแข่งขันสูงขึ้น กว้างขึ้น จากระดับชาติเป็นระดับโลก

2) เนื่องจากตลาดเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ภาคการผลิตจึงเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าจำนวนมากเป็นการผลิตสินค้าที่เจาะกลุ่มตลาด แรงผลักดันที่สำคัญต่อความเจริญเติบโตมิใช่แรงงานและทุนแต่เป็นความรู้และนวัตกรรมใหม่

3) ด้านกำลังแรงงาน นโยบายแรงงานที่ต้องการให้ทุกคนมีงานทำ หรือการจ้างงานเต็มที่ไม่เป็นการเพียงพอแต่ต้องมุ่งสร้างงานที่มีค่าจ้างและรายได้สูงขึ้น ทักษะของแรงงานต้องมีความรู้กว้างขวาง ระบบการศึกษาเปลี่ยนจากความรู้เฉพาะสาขาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลักษณะของการจ้างงานเปลี่ยนจากการจ้างงานตลอดชีพเป็นการจ้างงานตามกลไกตลาดและผลงาน

4) ด้านรัฐบาล ในยุคเก่ารัฐบาลจะทำหน้าที่ออกกฎระเบียบข้อบังคับ เงื่อนไข ในการทำธุรกิจมากมายจนเป็นอุปสรรคกีดกันความเจริญเติบโตทางธุรกิจ ในเศรษฐกิจยุคใหม่ รัฐบาลจะทำหน้าที่ลดความขัดข้องของอุปสรรคต่างๆ และช่วยสนับสนุนให้สังคมแต่ละลักษณะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

โดยได้คาดการณ์ภาพรวมของสังคมเพิ่มเติมว่า ในด้านสังคมที่พึงประสงค์ เป็นสังคมฐานความรู้ที่มีลักษณะการถ่ายทอดความรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้สามารถเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยปัญญาและสติ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ในด้าน

สังคมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นสังคมที่คนดำเนินชีวิตโดยขาดสติ และปัญญา ขาดทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ขาดช่องทางที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิดเป็น ประยุกต์ใช้และทำความเข้าใจ ขาดการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ยุคแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางสังคมไว้ว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย โดดเด่น และมีเอกลักษณ์ นโยบายรัฐบาลเอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับทุกคนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นช่องทางสำคัญที่คนไทยในระดับชุมชนจะได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง เกิดความเท่าเทียมและเป็นธรรม ประกอบกับการเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรีเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดวิทยาการ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศเปิดโอกาสให้การศึกษาและการเรียนรู้ของประเทศไทยพัฒนาอย่างกว้างขวาง การที่สัดส่วนเด็กกลดลงอย่างต่อเนื่อง (ดังจะได้กล่าวถึงในเรื่องของประชากรต่อไป : ผู้วิจัย) ทำให้การพัฒนาคุณภาพทำได้ดีขึ้น อีกทั้งความตื่นตัว เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าและพัฒนามากขึ้น นอกจากนี้ สุวรรณคำมัน (2550) ยังได้วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า อย่างไรก็ตาม คนไทยยังขาดทักษะด้านการคิด วิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบ ทำให้การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มีน้อย ประกอบกับการศึกษามีคุณภาพต่อการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนไม่เป็นระบบ สถาบันหลักทางสังคม มีบทบาทน้อยในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาศักยภาพคนไทย นอกจากนี้ คนไทยยังขาดความตระหนักในการ

ดูแลสุขภาพตนเอง การเข้าถึงบริการทางการศึกษาของกลุ่มคนยากจน และผู้ด้อยโอกาสยังไม่ครอบคลุม ขณะที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำวัฒนธรรมอันหลากหลายสู่สังคมไทย หากแต่คนไทยยังมีความรู้ไม่เพียงพอในการเลือกรับ และความทันสมัยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของคน ชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ ได้เสนอข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านสังคมที่มีต่อการศึกษาไทย

เพื่อพิจารณาถึงผลกระทบด้านสังคมที่มีต่อการศึกษาในอนาคตแล้ว พบว่ามี 3 ลักษณะ คือ

1) สังคมแข่งขัน ที่ใช้ความรู้เป็นฐานการขับเคลื่อนและเป็นเครื่องมือการแข่งขันและการดำเนินชีวิตในยุคสังคม - เศรษฐกิจฐานความรู้ **ทางบวก** จะทำให้คนไทยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและใช้ความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถใช้ความรู้จัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้น **ทางลบ** กลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงการศึกษาและการเรียนรู้จะถูกละเลยและทอดทิ้งโดยระบบของการแข่งขัน คุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมของคนจะลดน้อยลงเรื่อยๆ เด็กและเยาวชนให้ความสำคัญในโลกของตนเองจนห่างเหินและละเลยบุพการี บรรพชน และความเป็นไปของสังคม ทำให้สังคมโหยหาและหันมาให้ความสำคัญต่อศาสนาและจริยธรรมมากขึ้นในลักษณะคุณธรรมนำความรู้ ขณะที่ปัญหาจากโรคอุบัติใหม่ยังคงท้าทายความสามารถของการแพทย์และการสาธารณสุขที่ต้องหาทางป้องกันและพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

2) สังคมสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนจะได้รับความสำคัญมากขึ้นในสังคมไทยจากการบังคับใช้กฎหมายที่มีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้น และการผลักดันจากกลุ่มคนที่หลากหลาย ที่เรียกร้องสิทธิรวมทั้งจากองค์กรสิทธิมนุษยชนและที่เกี่ยวข้อง **ทางบวก** ทำให้สังคมมีความโปร่งใสในเรื่องของสิทธิและความเท่าเทียมของมนุษย์ที่พึงได้รับจากรัฐและสังคม **ทางลบ** เกิดการเรียกร้องสิทธิ ความเท่าเทียมที่เกินเลยจนขาดการคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นที่ควรได้รับในสังคมประชาธิปไตย

3) สังคมพอเพียง จากสภาวะการแข่งขันกันทางสังคมรวมทั้งวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่จะต่อเนื่องในอนาคต ทำให้สังคมไทยต้องหันมาให้ความสำคัญในเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางชีวิตและสังคม ทั้งในเรื่องของหลักเหตุผล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีบนเงื่อนไขของความรู้ คุณธรรมและการดำรงชีวิต **ทางบวก** จะทำให้สังคมเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล รักใคร่กลมเกลียวกัน เห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น มีภูมิคุ้มกันตนเอง **ทางลบ** หากไม่เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชัดเจนเพียงพอ อาจทำให้ละเลยความสำคัญของการพัฒนาและการแข่งขันระหว่างประเทศ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน เพื่อการยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมโลกาภิวัตน์

ข้อพิจารณาด้านสังคมสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

เพื่อเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมไทยในอนาคต การศึกษาไทยควรได้พิจารณาถึงประเด็นของการศึกษาเพื่อ

พัฒนาคน พัฒนาสังคม เป็นพลังขับเคลื่อน และเป็นภูมิคุ้มกันตามแนวทาง ดังนี้

1) การศึกษาเพื่อพัฒนาคน โดยการสร้างและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม พัฒนาเยาวชนก่อนเข้าตลาดแรงงานให้มีคุณภาพสูงขึ้น และพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงขึ้น

2) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม โดยส่งเสริมให้ผู้รู้ ปราชญ์และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์นำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด จัดการความรู้ในระดับชุมชน และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาให้เป็นกลไกในการพัฒนาการศึกษา

3) การศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน โดยจัดทำกระบวนการกระตุ้นและผลักดันให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรจากภาคีการพัฒนาต่างๆ มาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา และเสริมสร้างศักยภาพให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลัก ในการจัดการศึกษาระดับชุมชน

4) การศึกษาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน กระตุ้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองแสวงหาความรู้ที่ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนไทยทุกคน รณรงค์และส่งเสริมสื่อทุกรูปแบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 ด้านเศรษฐกิจ และลักษณะของการผลิตและการบริการ

เศรษฐกิจโลกเป็นดัชนีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก มีแนวโน้มของลักษณะสำคัญ จากการศึกษาของผู้วิจัย โดยรวมพบว่า มีประเด็นสำคัญดังนี้

2.1.1 เศรษฐกิจแข่งขัน เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น มีการรวมตัวกันทางการค้าและขยายขอบเขตสู่โลกกว้างมากขึ้น ส่งผลต่อลักษณะการผลิตและบริการ รวมทั้งการทำงานของปัจเจกบุคคล โดย

(1) อำนาจทางเศรษฐกิจที่เคยเติบโตและกระจุกตัวอยู่ทางฝั่งตะวันตก จะเคลื่อนตัวสู่เอเชียโดยเฉพาะจีนและอินเดีย และจะเป็นแหล่งผลิตอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีรายใหญ่ ที่ในอนาคตจะมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรวมกันมากกว่า 1 ใน 4 ของโลก ด้วยผลิตภัณฑ์ต้นทุนต่ำ แรงงานถูก แต่มีมาตรฐานเช่นเดียวกับตะวันตก จึงจะสร้างความได้เปรียบทั้งค่าจ้าง และการพัฒนา โดยเฉพาะเมื่อธนาคารหลายแห่งของสหรัฐอเมริกาล้มละลายเมื่อเดือนกันยายน 2551 ที่ผ่านมา เกิดวิกฤตการณ์ “แฮมเบอร์เกอร์” ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน จะทำให้เอเชียเป็นแหล่งสำคัญมากยิ่งขึ้นในการพลิกฟื้นเศรษฐกิจโลกอนาคต

(2) ลักษณะการผลิตและการบริการที่คำนึงถึงความเชี่ยวชาญจากกระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางเทคโนโลยีเป็นเครือข่าย จะช่วยหนุนให้เป็นการผลิตสำหรับกลุ่มชำนาญการและวัสดุเฉพาะมากขึ้น ดังนั้น กระบวนการผลิตและห่วงโซ่ของผู้รับบริการ จะให้ความสำคัญกับรายละเอียดของงานที่เน้นขึ้นส่วนมากขึ้นตามความถนัด ความชำนาญเฉพาะมากขึ้น เช่น การผลิตรถยนต์ 1 คัน แต่มีชิ้นส่วนที่ต่างผลิตมาจากต่างบริษัทและหลากหลายประเทศที่มีความชำนาญเฉพาะ

(3) คุณภาพและราคา เรื่องของคุณภาพและราคา จะเข้ามามีส่วนกำหนดผลิตภัณฑ์สินค้ามากขึ้นกว่าที่เป็นมา และ คำนึงถึงความต้องการของลูกค้ามากขึ้น การผลิตเป็นการเฉพาะจะมี มากขึ้นมากกว่าการผลิตสินค้าเป็นโหลๆ

(4) องค์กรประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ การจัดการ องค์กรให้มีประสิทธิภาพเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อสร้างรายได้เปรียบใน การแข่งขัน กระบวนการจัดการเป็นเรื่องสำคัญทางธุรกิจ นวัตกรรม การให้บริการแบบใหม่ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการหยั่งรู้ในงาน ของพนักงาน จะมีความสำคัญมากกว่าการควบคุมด้วยกระบวนการ ของกฎและระเบียบ ดังนั้น การปรับปรุงผลิตภาพของแรงงานที่มี ความรู้ (knowledge workers) ผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยี การ ฝึกอบรมและพัฒนา จะเป็นความท้าทายขนาดใหญ่ ใน 10 - 20 ปี ข้างหน้า

(5) การจัดการความรู้ ในโลกของการแข่งขันกัน ทางเศรษฐกิจ จนกลายเป็นยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ หรือการใช้ ความรู้เป็นฐานในการจัดการทางเศรษฐกิจ การจัดการความรู้ใน องค์กรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ทั้งการรวบรวม แสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ และเกิดการนำไปใช้ และต่อยอด นอกจากนั้น การจัดและพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะยังคงเป็นปัจจัย สำคัญในการสร้างและผลิตผลที่มีคุณภาพและสร้างความสามารถใน การแข่งขัน

(6) การวิจัยและพัฒนา ที่ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รู้ความต้องการของผู้รับบริการหรือลูกค้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์และสินค้าอย่างตลอดเวลา เพื่อให้ก้าวให้ทันและหนีคู่แข่งไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

(7) ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นทรัพย์สินที่ทรงมูลค่าที่จับต้องไม่ได้ มากกว่าสินทรัพย์ที่จับต้องได้ในอนาคต ที่ทั่วโลกจะให้ความสำคัญและแข่งขันกันทางเศรษฐกิจด้วยผลผลิตที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการจดสิทธิบัตรที่ปัจจุบันประเทศที่มีทรัพย์สินทางปัญญาได้รับการจดสิทธิบัตรทางปัญญา 3 อันดับแรกของโลก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น ซึ่งล้วนเป็นประเทศที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจและการแข่งขันทั้งสิ้น

ปัจจัยของเศรษฐกิจแข่งขันดังกล่าวนี้ หลีกเลียงไม่ได้ที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่ต้องเตรียมการป้องกันและพัฒนาประเด็นสำคัญทั้ง 7 ประการ ล้วนมีตัวแปรที่สำคัญ คือ “คน” ที่ต้องมีความรู้ ภาวการณ์ การศึกษา อบรม และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ อยู่ในโลกเศรษฐกิจแข่งขันนี้ได้อย่างยั่งยืน

2.1.2 เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแห่งราชอาณาจักรไทย จะเป็นปรัชญาทางออกของการดำเนินชีวิตในอนาคตสำหรับพลโลก ที่อยู่ท่ามกลางภาวะการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและสังคม

ที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และการปฏิบัติงานของคนทุกระดับ นับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีองค์ประกอบของหลักความพอเพียง 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ บนเงื่อนไข 3 ประการ คือ เงื่อนไขหลักวิชา ประกอบด้วย ความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ตามที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ

- ความพอประมาณ ได้แก่ พอดี พอเหมาะต่อความจำเป็น พอประมาณตามอัตภาพ ไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไป
- ความมีเหตุผล เป็นความมีเหตุผลตามหลักวิชา หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม กฎเกณฑ์สังคม (รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรม) และความจำเป็นในการดำเนินชีวิต
- ระบบภูมิคุ้มกัน เป็นเรื่องของเหตุปัจจัย การเปลี่ยนแปลง และเกิดผลกระทบต่อวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- เงื่อนไขหลักวิชา เป็นเงื่อนไขที่จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิทยาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน
- เงื่อนไขคุณธรรม เป็นเงื่อนไขจะต้องสร้างเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต

- เจอนไขการดำเนินชีวิต ให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ ปรารถนาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวนี้นี้ได้รับการขยายผลไปทั่วโลก จากองค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ๒๕๔๙ ด้วยเล็งเห็นความสำคัญ ของแนวทางของปรัชญาที่คาดว่าจะสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และแนวทางการดำเนินชีวิต ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุค โลกาภิวัตน์ดังกล่าวนี้นี้

2.1.3 เศรษฐกิจกับลักษณะงานและการมีงานทำ

ด้วยกระแสความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก ตลอดจน แนวโน้มการย้ายถิ่นฐานและการลงทุนทั่วโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรม การบริการ และเทคโนโลยี ที่เคลื่อนจากประเทศตะวันตกเข้าสู่เอเชีย โดยเฉพาะจีนและอินเดีย ที่ผ่านมา ด้วยปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำและเน้นคุณภาพ แรงงาน มีราคาถูก แต่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่ผ่านการพัฒนาโดยมาตรฐาน ตะวันตก ในขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงกำลังแรงงานของกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนา ทำให้มีการเปิดประเทศให้แรงงานต่างชาติ เข้ามาทำงานได้มากขึ้น ทั้งแรงงานความรู้และแรงงานไร้ฝีมือ และ โดยที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคของการแข่งขันเน้นคุณภาพ และใช้ความรู้ เป็นฐาน ในลักษณะของเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ ที่อนาคตใน 10 - 20 ปีข้างหน้า จะมีความเข้มข้นมากขึ้น

จากการคาดการณ์แนวโน้มของกลุ่มองค์กรสติปัญญาของ นักเศรษฐศาสตร์ (The Economist Intelligence Unit, 2006)

เกี่ยวกับการรวมตัวทางธุรกิจ อุตสาหกรรมและการผลิต ในปี ค.ศ. 2020 ว่าโลกจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับการศึกษาและการเรียนรู้ โดยลักษณะการทำงานจะเป็นปัจจัย 1 ใน 5 ลักษณะสำคัญ กล่าวคือ ลักษณะการทำงานเป็นชิ้นส่วน โดยผลิตภัณฑ์ในอนาคตทางอุตสาหกรรมหรือการบริการเป็นผลิตภัณฑ์ที่คำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะมากขึ้นดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยการผลิตและการบริการใดๆ จะต้องคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ ดังได้กล่าวมาแล้ว และจากการเคลื่อนย้ายกลุ่มประชากรจากวัยเด็ก เยาวชนคนหนุ่มสาว ไปสู่กลุ่มผู้สูงอายุและเป็นสตรีมากขึ้น ทำให้กลุ่มดังกล่าวจะมีบทบาทในการทำงานมากขึ้นตามไปด้วย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะเข้ามามีบทบาทต่อองค์กรและการทำงานมากขึ้น ที่องค์กรต้องคำนึงถึงคนงานที่มีความรู้ นับตั้งแต่การสร้าง การแสวงหา การพัฒนา การเผยแพร่ และการขยายความรู้ เพื่อการพัฒนางานและผลผลิตขององค์กรที่เป็นปัจจัยสำคัญของความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกัน กระแสโลกาภิวัตน์จะแปรเปลี่ยนจากการขยายธุรกิจของบริษัทออกสู่โลกกว้างไปเป็นการขยายขอบเขตการทำงานของปัจเจกบุคคลไปสู่โลกกว้างเช่นเดียวกัน

ปรากฏการณ์ของลักษณะงานดังกล่าวนี้ กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกและในอนาคต 10 - 20 ปีข้างหน้า ดังเช่น การที่อินเดียเป็นแหล่งจ้างงานพนักงานรับโทรศัพท์และ Software แหล่งใหญ่ให้แก่บริษัทของสหรัฐอเมริกา ขณะที่จีนเป็นตลาดอุตสาหกรรมการผลิตของทั้งยุโรปและสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ลักษณะการทำงานของ

คนสามารถนั่งอยู่กับที่ในห้องทำงานหรือในบ้าน และสั่งซื้อของหรือขายของที่ต้องการ จากนั้นจึงว่าจ้างแรงงานที่ดีที่สุดและมีค่าตัวหรือค่าแรงงานต่ำสุด ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลกได้ด้วยความเจริญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Friedman, 2007 ; Fishman, 2006)

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ดังกล่าวนี้ แม้ว่า ลักษณะงานและอาชีพสำคัญของคนไทยส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิม แต่ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยในช่วงหนึ่ง เมื่อ 10 - 20 ปีที่ผ่านมา เน้นด้านอุตสาหกรรม และหวังให้ประเทศไทยเป็นเสือเศรษฐกิจของเอเชีย ทำให้กำลังแรงงานส่วนใหญ่หลั่งไหลจากชนบทเข้าสู่เมือง มาเป็นแรงงานอุตสาหกรรมและบางส่วนเดินทางไปเป็นแรงงานต่างประเทศ แต่ก็เป็แรงงานไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากขาดความรู้ความชำนาญและการศึกษาต่ำ ทั้งานเกษตรกรรมดังกล่าว โครงสร้างอาชีพเคลื่อนสู่ภาคบริการและอุตสาหกรรม และเมื่อเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 บริษัทและโรงงานส่วนใหญ่ปิดตัว แรงงานกลุ่มใหญ่ต้องกลับไปถิ่นฐานเดิม และยังคงมีการเกษตรรองรับ แต่การพลิกฟื้นไร่นาก็จำต้องใช้เวลา และขาดเทคโนโลยีทางการเกษตรมาช่วย สภาพดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้ล้วนมีผลมาจากการขาดความรู้ของแรงงานทั้งสิ้น

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ปี พ.ศ. 2550 พบว่า แรงงานไทยที่มีอายุระหว่าง 15 - 59 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเพียงร้อยละ 38.2 ในปี พ.ศ. 2547 และเพิ่มเป็นร้อยละ 39.8 ในปี 2548 เท่านั้น

ขณะที่เป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วางไว้ร้อยละ 50 และเมื่อลักษณะงานในอนาคตที่มีลักษณะงาน เป็นชิ้นส่วนตามความเชี่ยวชาญของปัจเจกบุคคลมากขึ้น คนทำงาน จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ และใช้ความรู้มาเป็นเครื่องมือสนับสนุน การทำงานมากขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม หรือ ภาคบริการ ที่การศึกษาจะต้องเข้าไปมีบทบาท ทั้งการให้ความรู้ และการฝึกอบรม ให้การทำงานมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะ การประกอบอาชีพ เป็นคนคุณภาพอย่างแท้จริง จึงจะสามารถมีอาชีพ และอยู่ในโลกของการแข่งขันได้

ในด้านกรมีงานทำ จากการสำรวจภาวะการทำงานของ ประชากรทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สุวรรณี คำมัน, 2550) พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้น 65.11 ล้านคน แยก เป็นผู้ชายจำนวน 32.20 ล้านคน ผู้หญิงจำนวน 32.91 ล้านคน เป็น ผู้อยู่ในวัยทำงานหรือ อายุ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวน 49.82 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 76.50 เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 36.13 ล้านคน จำแนกเป็นผู้มีงานทำ 35.26 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 97.58 ของ ผู้อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมด ขณะที่เป็นผู้ว่างงาน 6.63 แสนคน หรือ ร้อยละ 1.83 และผู้รอฤดูกาล 2.1 แสนคน หรือร้อยละ 0.59 อัตรา การว่างงานเป็นร้อยละ 1.83 เป็นผู้ชายร้อยละ 1.94 และผู้หญิง ร้อยละ 1.71 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ที่มีจำนวน 13.68 ล้านคน พบว่า เป็นคนทำงานบ้าน 4.29 ล้านคน กำลังศึกษา/เรียน หนังสือ 4.33 ล้านคน และเด็ก คนชรา ที่ไม่สามารถทำงานได้ 4.05 ล้านคน สำหรับผู้มีงานทำ 35.26 ล้านคนนั้น พบว่า ทำงานในภาค

เกษตรกรรม 13.62 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 38.62 ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม 21.64 ล้านคน หรือร้อยละ 61.38 ของผู้มีงานทำทั้งหมด เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มทำงานภาคเกษตรกรรมหรือภาคอุตสาหกรรม พบว่า เป็นผู้ทำงานในสาขาการผลิตมากที่สุด คือ ร้อยละ 25.82 รองลงมา คือ การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 25.66 สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ร้อยละ 10.85 สาขาก่อสร้าง ร้อยละ 9.84 ที่เหลือทำงานในสาขาอื่นๆ

จากข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะการทำงานของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ จากอาชีพเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักแต่ดั้งเดิม เป็นการทำงานนอกภาคเกษตรกรรม กลายเป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการ และเป็นอาชีพที่จำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะการทำงานมากขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการศึกษาจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการให้ความรู้และการฝึกอบรม ทั้งการจัดเองในสถานศึกษา และการร่วมกับสถานประกอบการหรือหน่วยผลิตในอนาคต เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างความสามารถในการแข่งขันในอนาคตอย่างยั่งยืน

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการศึกษาไทยในอนาคต

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการศึกษาไทยในอนาคตแล้ว พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ปัจจัยของเศรษฐกิจแข่งขันดังกล่าวนั้น ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทางบวกและทางลบ กล่าวคือ ทางบวกทำให้เกิด

การเตรียมการป้องกันและพัฒนา จากประเด็นสำคัญทั้ง 7 ประการ ล้วนมีตัวแปรที่สำคัญ คือ “คน” ที่ต้องมีคุณภาพ ผ่านกระบวนการศึกษา อบรม และเกิดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้อยู่ในโลกเศรษฐกิจ แข่งขันนี้ได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเร่งพัฒนาการศึกษาให้กับทุกคนมากขึ้น **ทางลบ** หากระบบการศึกษายังไร้คุณภาพ ผลผลิตทางการศึกษาก็จะไร้คุณภาพไปด้วย ทั้งด้านความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ นำไปสู่การขาดความสามารถในการแข่งขัน

2) จากเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจโลกปัจจุบันส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อการลงทุน โรงงานหลายแห่งปิดตัวลง เช่น โรงงานผลิตรถยนต์ ผลิตเสื้อผ้า สินค้าฟุ่มเฟือย การส่งออกชะลอตัว ส่งผลให้เกิดการเลิกจ้างคนงาน ประมาณว่าจะมีถึง 2 ล้านคน ในปี 2552 ที่ไม่ต่างจากเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมามากนัก ที่คาดการณ์ว่าผลกระทบทางการเมืองที่มีอยู่ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง และหากไม่มีการวางแผนที่ดีในอนาคต จะเป็นเหตุให้การส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานของชนชั้นกลางและชนชั้นล่างกลุ่มใหญ่ชะงักงัน เยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นวัยทำงานและเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ ในอีก 10 - 20 ปี ข้างหน้า และหากไม่ได้รับการศึกษาที่ดีพอก็จะส่งผลต่อความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน

ข้อพิจารณาด้านเศรษฐกิจสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

ด้วยอิทธิพลของเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และมีแนวโน้มของการแข่งขันรุนแรงมากขึ้น ด้านหนึ่งเป็นเรื่องของการรวมตัวทาง

การค้าการลงทุนทั้งระดับทวีภาคีและระดับภูมิภาค ด้านหนึ่งก็เกิดการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรกันมากขึ้น เศรษฐกิจจะเป็นไปบนพื้นฐานของความรู้ คุณภาพและต้นทุนการผลิตต่ำ ที่มีความเชื่อมโยงและสลับซับซ้อนมากขึ้น ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น การศึกษาจะต้องเตรียมการในบทบาทที่เป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจ การศึกษาจึงควรเป็นการศึกษาเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจ ดังนี้

1) เตรียมคนในสองทศวรรษหน้าให้เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในอาชีพอย่างจริงจัง โดยตั้งเป้าหมายว่าจะผลิตแรงงานคุณภาพ และส่งเสริมสถานประกอบการ/แหล่งผลิต ให้ความสำคัญในการฝึกและพัฒนาบุคลากรแรงงานให้มีความรู้ รวมทั้งกระบวนการฝึกอบรมซ้ำอย่างต่อเนื่องเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและผลิตภาพขององค์กร

2) การพัฒนาศักยภาพคนเพื่อรองรับขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีความเป็นเลิศในสาขาที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตและบริการ พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศไปสู่ศูนย์กลางด้านต่าง ๆ และการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้าง ที่มีความสามารถทั้งทางด้านการจัดการ ภาษาและเทคโนโลยี

3) เสริมสร้างคุณภาพคน ทั้งในส่วนที่จะต้องออกไปเป็นแรงงานคุณภาพ และคนคุณภาพของสังคม ดังนั้น เป้าหมายหลักสูตรการศึกษาทุกระดับจะต้องเป็นหลักสูตรเฉพาะที่มุ่งเน้นคุณภาพ

ควบคู่ไปด้วยกันกับคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีความหลากหลายของหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการส่วนตนและตลาด ที่เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และกรณีศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

4) ปลูกฝังวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ระบบการจัดการตนเอง ความสามารถในการจัดการสถานการณ์ที่รู้มรรยาทางเศรษฐกิจ การจัดการอาชีพและการงานอย่างชาญฉลาด การรู้จักการแก้ปัญหาโดยเฉพาะการนำหลักการดำรงชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ผ่านหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนในทุกระดับชั้นตั้งแต่การศึกษาปฐมวัย จนกระทั่งอุดมศึกษา ทั้งในเรื่องของความพอเพียง การมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยกระบวนการและเงื่อนไขของความรู้ คุณธรรม และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน

สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต สิ่งแวดล้อมประสบกับปัญหามลภาวะเป็นพิษ ปัญหาโลกร้อนจากอุณหภูมิสูงขึ้น การสูญเสียโอโซน การทำลายป่าไม้ เมืองร้อน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศที่เป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการเผาไหม้เชื้อเพลิง ทั้งจากน้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ เพื่อใช้ในการอุตสาหกรรมและการพัฒนาต่าง ๆ จนทำให้ชั้นบรรยากาศหนาขึ้น จนเกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ และลานีญา ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะการใช้พลังงานอย่างสิ้นเปลืองในสหรัฐอเมริกาและจีน รวมกันเกือบร้อยละ 50 ของประเทศอื่นๆ

ที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ก็มีการใช้พลังงานไปในทิศทางที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำนองเดียวกัน

จากการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานเพื่อประกอบการจัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปีข้างหน้า ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามประเด็นสำคัญสรุปได้ ดังนี้

2.3.1 สถานการณ์พลังงาน

สถานการณ์ด้านพลังงานกำลังมีปัญหากจากการบริโภคพลังงานที่มีความต้องการสูงขึ้นเรื่อยๆ การผลิต และการใช้พลังงานส่วนใหญ่ใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลจำพวกคาร์บอน ได้แก่ น้ำมัน รองลงมา ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน โลกจะยังคงมีเชื้อเพลิงประเภทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ อีกไม่ถึง 100 ปี หากความต้องการพลังงานยังเป็นเช่นปัจจุบันและจะก่อให้เกิดปัญหาหนักในอนาคต ซึ่งมีให้ปรากฏในปัจจุบันที่ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรุนแรง จนทำให้เกิดการตื่นตัว พยายามหาพลังงานอื่นทดแทน ไม่ว่าจะเป็นพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานชีวมวล และพลังงานลม เป็นต้น

สถานการณ์ดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในด้านการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เพื่อซื้อพลังงานเพิ่มขึ้นจาก 5.2% ในปี พ.ศ. 2544 เป็น 7.3 % ในปี 2547 ทำให้ประเทศไทย ต้องมีนโยบายการพัฒนาพลังงานทดแทน การผลิตไฟฟ้าจาก

พลังงานแสงอาทิตย์ การเร่งรัดและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาค การให้ประเทศเป็นศูนย์กลางพลังงานในภูมิภาค ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์และการจัดการพลังงานทั้งในภาคอุตสาหกรรมและครัวเรือน สถานการณ์เช่นนี้ สมควรที่การศึกษาจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการปลูกฝังและให้ความรู้ในการใช้พลังงานแก่เยาวชนและประชากรผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย

2.3.2 สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมโลก ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบต่อโลกใน 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบร่วม และผลกระทบต่อภูมิภาค

1) ผลกระทบร่วม (global effect) เป็นผลกระทบที่เป็นวงจรเชื่อมต่อและเกิดในวงกว้าง ได้แก่ **ภาวะโลกร้อน** ที่เกิดจากปรากฏการณ์รังสีความร้อนถูกขังไว้ในโลกด้วยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่มากเกินไปจนเกิดเป็นภาวะเรือนกระจก และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยอุณหภูมิโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 - 4 °C ในปี ค.ศ. 2050 หรืออีกประมาณ 40 กว่าปีข้างหน้า ขณะที่ปริมาณน้ำแข็งจะลดลงร้อยละ 40 นับจากเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ทำให้น้ำทะเลเพิ่มระดับขึ้นทุกปี โดยประมาณว่า ในปี ค.ศ. 2100 น้ำทะเลจะเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 10 - 25 เซนติเมตร ส่งผลกระทบต่อประชากรชายฝั่ง รวมทั้งน้ำมันและถ่านหินก็จะขาดแคลนภายใน 100 และ 200 ปีข้างหน้า เป็นต้น

2) ผลกระทบต่อภูมิภาคพื้นที่ ทั้งระดับประเทศ และระดับชุมชน โดยเฉพาะประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากภาวะอุณหภูมิสูงขึ้นไปส่งผลทำให้ต้องใช้พลังงานเพื่อลดความร้อนเพิ่มขึ้น การเกิดพายุเกย์และพายุลินดา เมื่อ 10 - 20 กว่าปีที่ผ่านมา รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติสึนามิชายฝั่งทะเลตะวันตก เมื่อปี พ.ศ. 2546 ปัญหายุทกภัย น้ำท่วมจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นจากน้ำทะเลหนุน สภาพพื้นที่ป่าลดลงจากการตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนั้น ยังพบภาวะของชุมชนเมืองที่ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ ทั้งทางน้ำ ทางอากาศ และขยะ เป็นต้น

2.3.3 การอนุรักษ์และการพัฒนา

เมื่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและพลังงานของโลก เปลี่ยนแปลงในสภาวะไม่พึงประสงค์ ที่แต่ละประเทศต่างพยายามหาแนวทางแก้ไข โดยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการ (1) **ให้ความรู้** (education) เพื่อให้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกถึงความสำคัญและการอยู่ร่วมกันระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม การตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิธีการป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น (2) **การบังคับปฏิบัติ** (enforcement) เป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการปฏิบัติตามของประชากร เช่น การ

บังคับให้ภาคอุตสาหกรรมต้องมีการควบคุมการปล่อยมลพิษให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และ (3) การใช้เทคโนโลยี เพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อมที่สามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย

ในด้านการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อม จากการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมจนกลายเป็นปัญหาสากลที่แต่ละประเทศต้องร่วมมือกันแก้ไขโดยภาพรวมใน 2 แนวทาง คือ (1) การจัดการของเสียที่ปลายท่อ (เป็นการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นภายหลังการผลิตและการบริโภค ได้แก่ การดูแลและจัดเก็บของเสีย การขนส่งของเสีย การบำบัดของเสียและการควบคุมมลพิษ) และ (2) การจัดการของเสียที่แหล่งกำเนิด เป็นการป้องกันการทำให้เกิดของเสียหรือทำให้มีของเสียน้อยที่สุด ได้แก่ การลดปริมาณของเสียในการผลิต การนำวัสดุหรือผลิตภัณฑ์มาใช้ใหม่ และการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาแปรสภาพเป็นวัตถุดิบใหม่

สำหรับประเทศไทย บทบาทของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน สถาบันประกอบการ สถาบันทางสังคมและประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาที่ต้องเข้าไปมีบทบาทในการให้ความรู้ ทั้งผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรและการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา และแม้ว่าจะไม่สามารถหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้ แต่การศึกษาสามารถปลูกฝังและก่อให้เกิดการเรียนรู้ ปกป้อง และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

2.3.4 สิ่งแวดล้อมศึกษา

จากสถานการณ์และผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและพลังงานและมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของทั่วโลกที่จะต้องลุกขึ้นมาปกป้อง อนุรักษ์ และพัฒนา ในการนี้ สิ่งแวดล้อมศึกษาหรือการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะปลูกฝังและให้ความรู้แก่พลเมืองของตน

สำหรับประเทศไทย มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ทั้งกระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จากการศึกษาหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอาชีวศึกษา และระดมความคิดครูสอนวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ประเทศไทยมีการตื่นตัวในการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานในทุกๆระดับ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนโดยการสอนสนับสนุนของสำนักงานส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใน 8 สาระ ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิตชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สารและสมบัติของสาร แสงและการเคลื่อนที่พลังงาน กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก ดาราศาสตร์และอวกาศ และธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการอาชีวศึกษา

มีการจัดหลักสูตรเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมไว้ในประเภทวิชาเกษตรกรรม สำหรับระดับอุดมศึกษา ที่มีการจัดหลักสูตรที่จำแนกตามสาขาหลัก 2 ด้าน คือ ด้านสังคมและศิลปะ และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หลักสูตรที่เกี่ยวกับพลังงานและสิ่งแวดล้อมจะมีการเน้นเนื้อหาในวิชาเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหลัก

ในทางปฏิบัติในภาพรวมพบว่า ในระดับการศึกษา ชั้นพื้นฐาน แม้จะมีความพยายามจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมสนับสนุนตามหลักสูตร เด็กมีโอกาสดำเนินปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริงได้บางส่วน มีกิจกรรมการทดลองมากขึ้น กว่าอดีตที่ผ่านมาก็ตาม แต่ครูบางส่วนขาดความรู้ ความชำนาญในการเรียนการสอน ขาดสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีภาระงานสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาสืบค้นข้อมูล และที่สำคัญครูผู้สอนไม่ได้จบมาทางสาขาวิชาที่สอน ในด้านอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษา ด้านอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา แม้ว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ จะมีความพร้อมทางด้านกายภาพ อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ที่สามารถจัดทำหลักสูตรได้เอง นักศึกษามีความรู้พื้นฐานและวุฒิภาวะ มีการทำวิจัยสร้างองค์ความรู้ ทำให้มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ท้องถิ่น แต่หลักสูตรสาขาอื่นๆ ยังไม่สนับสนุนการเรียนรู้อะไรสิ่งแวดล้อมและพลังงานเท่าที่ควร เนื้อหา ยังไม่มีการบูรณาการวิชาสิ่งแวดล้อมและพลังงานเข้าด้วยกัน อุปกรณ์มีมาก แต่ไม่มีอุปกรณ์ทดสอบที่เป็นมาตรฐานที่สามารถอ้างอิงผลได้ และอุปกรณ์ส่วนใหญ่เก่าหรือชำรุด นักศึกษาขาดความตระหนักและจิตสำนึกในเรื่องพลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผู้สอนขาดการติดตามข้อมูลและสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน

ข้อพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

จากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและพลังงานโลกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย การให้การศึกษแก่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้และปรับตัวรองรับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานของโลก และของประเทศในอนาคต สมควรมุ่งเน้นใน 2 หลักการ ดังนี้

1. กระบวนการให้ความรู้ การให้ความรู้พื้นฐานและความเข้าใจที่ถูกต้องด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม จะเป็นปัจจัยที่ทำให้นักเรียนนักศึกษาได้เข้าใจและตระหนักถึงสภาวะและสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานที่ถูกต้อง ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเอง

2. กระตุ้นจิตสำนึก ให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนา ปกป้อง และปรับตัวจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จะทำให้เกิดการมองภาพรวมของพลังงานและผลกระทบของสิ่งแวดล้อมได้ โดยทั้งนี้ ควรต้องมีกิจกรรมหรือแผนงานที่สอดคล้องและสามารถกระตุ้นจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงานของชาติอย่างต่อเนื่อง

ในการนี้ แนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ควรมุ่งเน้นที่จะให้ผู้เรียนได้เกิดจิตสำนึกหรือตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและพลังงาน และมีการอธิบายหรือใช้สื่อการสอนที่ทำให้เห็นถึงผลกระทบหรือความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น หากไม่มีการแก้ไขและป้องกัน รวมทั้งการส่งเสริมและแนะนำให้ผู้เรียนได้นำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม ควรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

ทันสมัย เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าหรือการแก้ไขปัญหาของสังคม จากการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ด้านการศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน จะต้องมียุทธศาสตร์ การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่แน่นอนชัดเจน เป็นรูปธรรมควบคู่กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ด้านการศึกษาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน เป็นการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และโทษของการใช้ทรัพยากร และความรุนแรงของผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึก และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและพลังงานและหาทางป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน

2.4 ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มีบทบาทและเป็นกลไกขับเคลื่อนความเป็นไปของโลกอย่างมหัศจรรย์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตมนุษย์และความเป็นไปของภาคส่วนต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และสิ่งแวดล้อมทั้งมวล ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี สามารถยอโลกให้เล็กลงเพียงลัดมือเดียวกลายเป็นโลกไร้พรมแดน เปลี่ยนจากโลกแนวตั้งเป็นโลกแนวขวาง เปลี่ยนจากความเชื่อและผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าโลกกลมกลายเป็นโลกแบนในมิติของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่เชื่อมโยงถึงกันใบนานาและระนาบเดียวกัน (Friedman, 2006) ช่วยให้ชีวิตมนุษย์ยืนยาวขึ้นจากการคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ เป็นต้น

จากการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อประกอบ การจัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปีข้างหน้า ของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช, 2550) ได้ให้ความหมายวิทยาศาสตร์ ว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ในธรรมชาติที่ได้จากการสังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วจัดเป็นระเบียบ ส่วนเทคโนโลยี หมายถึง วิทยาการที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ไม่ว่าทางใด ในการนี้ Freeman Dyson ได้เสนอทิศทาง ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสหัสวรรษใหม่ ออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) **ด้านพลังงาน** พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงานทดแทน ที่สะอาด และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า และ ให้ความร้อน (2) **ด้านสุขภาพและอาหาร** หน่วยพันธุกรรมหรือยีน (gene) มีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ อาทิ วิทยาศาสตร์อาหาร มีการพัฒนาสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม มีการนำขึ้นมาผลิตโปรตีน เซลล์เดียวและการผลิตสารให้ความหวานในอาหาร ด้านการแพทย์ มีการนำยีนไปผลิตวัคซีนและฮอร์โมนต่างๆ รวมถึงการรักษาโรคที่ เกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรม โดยการแก้ไขที่ระดับหน่วย พันธุกรรมที่เรียกว่า “การทำยีนบำบัด” เป็นต้น และ (3) **ด้าน การติดต่อสื่อสาร** อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (broadband internet) ถือเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้การส่ง ข้อมูลเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากขึ้น และสามารถติดต่อสื่อสารกัน ระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทได้คล่องตัวขึ้น

จากการสำรวจของสถาบันวิจัยระดับโลก เช่น MIT, Battelle NISTEP และ Rand ในปี พ.ศ. 2548 - 2549 (สวทช., 2550) พบว่า เทคโนโลยีอุบัติใหม่ (emerging technology) ที่เกิดขึ้นในโลก สามารถจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่มหลัก คือ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีวัสดุและเทคโนโลยีอื่น โดยทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีในภาพรวมจะเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ (1) เทคโนโลยีในสาขาต่างๆ จะเชื่อมโยงกันมากขึ้น ในลักษณะของสหสาขาวิทยาการ (2) เทคโนโลยีในแต่ละสาขาจะแตกแขนงในเชิงลึกมากขึ้นเพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ (3) เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้

ในที่นี้จะได้กล่าวถึงเทคโนโลยีรายสาขาที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตมนุษย์และการศึกษาอนาคต ตามที่ สวทช. ได้ทำการศึกษาจากข้อเสนอของคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา เฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต ดังนี้

2.4.1 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ถือเป็นเทคโนโลยีที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนความรู้ ข้อมูลข่าวสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ แนวโน้มของการพัฒนาและรูปแบบการใช้เทคโนโลยีสามารถแบ่งได้ 6 ด้านหลัก ดังนี้

(1) การให้บริการแบบหลอมรวมสื่อ เป็นการบูรณาการระหว่างเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีแพร่ภาพกระจายโดยอินเทอร์เน็ตจะเป็นตัวกลางสำคัญของการ

หลอมรวมสื่อโทรคมนาคมสารสนเทศและวิทยุโทรทัศน์เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างบริการที่หลากหลาย

(2) การแพร่ภาพกระจายเสียงในระบบดิจิทัล ที่เป็นระบบการแพร่ภาพกระจายเสียงที่มีความคมชัดสูง สามารถแพร่ภาพได้หลายช่อง มีบริการโต้ตอบและการเสริมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางไกล โดยเฉพาะในด้านประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดีขึ้น

(3) การเชื่อมต่อเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในทุกที่ทุกเวลาและทุกอุปกรณ์ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีไร้สาย จะทำให้การเข้าถึงและเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นไปได้ง่ายดายยิ่งขึ้น

(4) การพัฒนามาตรฐานเปิด จะทำให้เทคโนโลยีจากผู้ค้ารายต่าง ๆ สามารถทำงานร่วมกันได้ การแข่งขันของผู้ให้บริการมากขึ้น และทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกทางเทคโนโลยีมากขึ้น

(5) การแพร่กระจายของโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ จะทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มากขึ้น โดยเฉพาะการเรียนในลักษณะห้องเรียนเสมือน (virtual classes) จะถูกนำมาใช้สร้างการเรียนการสอนของการศึกษาในระบบและนอกระบบเพิ่มมากขึ้น

(6) การจ้างงานในยุคดิจิทัล หรือยุคข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะมีนัยสำคัญต่อการจ้างงานในอนาคต ทั้งในเชิงปริมาณ (ทั้งการเพิ่มหรือลดการจ้างงาน) และคุณภาพ (ในรูปแบบการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลง) รวมทั้งช่วยให้

องค์กรธุรกิจต่างๆ มีการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นมากขึ้น

ลักษณะแนวโน้มทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังกล่าวนี้ จะมีผลอย่างสำคัญต่อระบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะมีความเข้มข้นของการนำไปใช้และเป็นกลไกการพัฒนาและสนับสนุนการเรียนการสอนท่ามกลางภาวะการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา รวมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของโลกอนาคต

2.4.2 เทคโนโลยีชีวภาพ

เทคโนโลยีชีวภาพ เป็นเทคโนโลยีการนำสิ่งมีชีวิตหรือผลผลิตจากสิ่งมีชีวิตมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะแนวโน้มอีก 20 ปีข้างหน้า ใน 3 ด้านหลัก คือ

(1) ด้านการแพทย์ มนุษย์จะให้ความสำคัญกับการป้องกัน การเกิดโรคมกกว่าการรักษา และให้ความสำคัญกับการรักษาที่มีความจำเพาะเจาะจงมากกว่าการรักษาแบบทั่วไป

(2) ด้านการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพจะช่วยทำให้การปรับปรุงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ทำได้เร็ว และมีความจำเพาะมากขึ้น

(3) ด้านอุตสาหกรรม ผู้บริโภคอาจจะยอมรับสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมมากขึ้น การผลิตผลิตภัณฑ์โดยใช้จุลินทรีย์ดัดแปลงพันธุกรรมด้วยเทคโนโลยี การหมักจะถูกนำมาใช้มากขึ้น และเทคโนโลยีชีวภาพจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมและการผลิตพลังงานทางเลือก เมื่อเทคโนโลยีชีวภาพมีบทบาทก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนามากขึ้นดังกล่าว การศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเตรียมการและเตรียมคนเพื่อสร้างสมดุลในวิถีชีวิต

อนาคตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษาที่จะต้องเตรียมหลักสูตรและทิศทางการเรียนการสอน รวมทั้งกระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อรองรับสถานการณ์และบทบาทของเทคโนโลยีชีวภาพดังกล่าวนี้ให้ได้อย่างมีคุณภาพ

2.4.3 นานาเทคโนโลยี

นานาเทคโนโลยี เป็นเทคโนโลยีประยุกต์เกี่ยวกับโครงสร้างขนาดเล็กจิ๋วซึ่งเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีอื่นในลักษณะสหสาขาวิทยาการ ที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ คือ การจัดลำดับความสำคัญของการนำนาโนเทคโนโลยีไปประยุกต์อย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก คือ

(1) ด้านวัสดุนาโน เป็นการประยุกต์นาโนเทคโนโลยีในการผลิตหรือสังเคราะห์วัสดุต่างๆ ที่มีขนาดในระดับนาโนเมตร เช่น การสังเคราะห์ท่อนาโนคาร์บอนที่มีความเหนียวสูงกว่าเหล็กกล้า แต่มีน้ำหนักเบากว่าเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนประกอบของอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น

(2) ด้านนาโนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการประยุกต์นาโนเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์หรือไฮเทค เช่น การผลิตฟิล์มบางแบบสารอินทรีย์เปล่งแสง เพื่อใช้ในการผลิตอุปกรณ์แสดงผล เป็นต้น

(3) ด้านนาโนเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นการประยุกต์นาโนเทคโนโลยีในผลิตภัณฑ์ทางชีวภาพด้านการเกษตร อาหาร การแพทย์และสาธารณสุข เช่น การพัฒนาชุดตรวจวินิจฉัยโรคโดยใช้นาโนไบโอเซ็นเซอร์ เป็นต้น

(4) ด้านพลังงาน เป็นการนำนาโนเทคโนโลยีมาใช้ในด้านพลังงาน เช่น การใช้ฟิล์มบางสารอินทรีย์ที่มีความบางในระดับนาโนเมตร มาใช้เป็นส่วนประกอบของเซลล์สุริยะในการเปลี่ยนพลังงานแสงเป็นไฟฟ้า เป็นต้น

2.4.4 ทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยี

จากการศึกษาของ สวทช. และบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ในปี 2549 (สวทช, 2550) พบว่า ในอีก 10 ปีข้างหน้า จะมีเทคโนโลยีอุบัติใหม่ที่มีความเป็นไปได้ และมีความสำคัญสำหรับประเทศไทย 18 สาขา ได้แก่ (1) เทคโนโลยีสีเขียวแบบผสมผสาน (2) เซลล์แสงอาทิตย์และเซลล์เชื้อเพลิง (3) ชีวโมเลกุลที่ผลิตในแบคทีเรีย (4) ชีววิทยาระบบ (5) ระบบตรวจสอบขั้นสูง (6) พลังงานเชื้อเพลิงทางเลือก (7) เครื่องจักรนาโน (8) เทคโนโลยีการเชื่อมต่อแบบไร้สาย (9) เทคโนโลยีระบบเตือนภัยธรรมชาติ (10) พันธุวิศวกรรมใหม่เพื่อการแพทย์และสาธารณสุข (11) การโคลนนิ่งเพื่อรักษาโรค (12) silicon photonics (13) วิทยาการทางสมองและการเรียนรู้ (14) การเกษตรที่มีสมดุลกับระบบนิเวศ (15) การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำด้วยวิทยาการจีโนมและชีวภาพ (16) เทคโนโลยีชีวมวล (17) นาโนอิเล็กทรอนิกส์ และ (18) ยาจากเทคโนโลยีชีวภาพที่ผสมผสานกับเคมี

จากเทคโนโลยีอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาและการนำเทคโนโลยีไปใช้ใน 3 ลักษณะ คือ (1) เทคโนโลยีในสาขาต่างๆ จะเชื่อมโยงกันมากขึ้นในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ ดังตัวอย่างของการนำเอานาโนเทคโนโลยีไปประยุกต์

ใช้กับเทคโนโลยีอื่น เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีชีวภาพ (2) เทคโนโลยีแต่ละสาขาจะแตกแขนงในเชิงลึกมากขึ้น เพื่อสร้างความรู้ใหม่ดังตัวอย่างของการศึกษาด้านพันธุกรรมที่ลึกลงในระดับการสังเคราะห์โปรตีน และ (3) การเข้าถึงเทคโนโลยี จะช่วยทำให้โลกแคบลงจากการเชื่อมโยงของส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่อีกด้านหนึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นในการเข้าถึงสารสนเทศ และความรู้ (digital device)

ข้อพิจารณาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จะเป็นทั้งแรงขับเคลื่อนและภูมิคุ้มกันให้กับภาคส่วนต่างๆ การนำไปใช้ของแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันไป โดยในระดับปัจเจกชนและหากประชากรจะใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในระดับพื้นฐาน เพื่อดำเนินชีวิตประจำวัน ประกอบอาชีพ เพิ่มคุณภาพชีวิต และสร้างวิถีคิดที่เป็นเหตุเป็นผล อันจะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับความสามารถของตนเองและชุมชน หากเอกชนจะเน้นการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในระดับกลางจนถึงระดับสูงที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ในขณะที่กลุ่มบุคลากร ผู้สอน และสถาบันการศึกษา จะนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา ทั้งการขยายฐานการศึกษาเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และการส่งเสริมการเรียนการสอน และกลุ่มสื่อสารมวลชน ที่เปรียบเสมือนเป็นแหล่งเรียนรู้นอกระบบ

และตามอรรถศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม จะเป็น เครื่องมือสนับสนุนการทำงานเพื่อให้สามารถเสนอข่าวสาร ความรู้ได้ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและทันเวลา

ดังนั้น การศึกษาที่จะต้องเป็นกลไกการพัฒนาคนและตอบสนอง เศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ ตลอดจนภาคส่วนต่างๆ จึง ต้องเตรียมความพร้อมกำลังคนสำหรับอนาคตใน 10 - 20 ปีข้างหน้า ใน 3 รูปแบบ คือ เป็นเนื้อหาของการเรียน เป็นเครื่องมือ และเป็น วิธีคิด และในแต่ละรูปแบบจะมีการนำไปใช้ที่แตกต่างกันดังนี้ (สวทช., 2550)

1. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในฐานะเป็น เนื้อหาของการเรียน (content) โดย

- สนับสนุนการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ ในชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพ โดยจัดให้มีหลักสูตรการเรียน การสอนทั้งในระบบและนอกระบบ ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัยจนถึง ระดับอุดมศึกษา รวมทั้งกิจกรรมที่เสริมเนื้อหาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน ซึ่งเน้นตัวอย่างจริงที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวัน หรือสภาพแวดล้อมภายในท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลง ของวิทยาการ

- ส่งเสริมการเรียนการสอนในลักษณะองค์รวม หรือสหวิทยาการ โดยเน้นการศึกษา(หลักสูตร/วิชา) ที่สามารถบูรณาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแขนงต่างๆ เข้ากับสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และจริยธรรมมากขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะผลิต

บุคลากรทรงความรู้ (knowledge workers) ที่มีทักษะความสามารถรอบด้าน ทำงานหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน มีคุณธรรม อันเป็นลักษณะที่ต้องการของยุคเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้

- ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้น หรือเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาใหม่ที่ตรงกับแนวโน้มของโลก เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถสนองตอบความต้องการ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับภาคเศรษฐกิจและสังคมได้ ทั้งนี้หลักสูตรที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ และเทคโนโลยีผสมผสานควรมีการทบทวนเป็นประจำอย่างน้อยทุก 3 ปี เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและตอบสนองความต้องการของตลาดได้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ การถ่ายทอดและต่อยอดเทคโนโลยี รวมถึงการจับคู่ธุรกิจทั้งในต่างประเทศ และการสร้างธุรกิจใหม่

2. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในฐานะเป็นเครื่องมือ (tools)

- เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานทางสารสนเทศของผู้เรียน สถานศึกษา รวมถึงปัจเจกชนและชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่การขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยสนับสนุนให้อุปกรณ์ (ทั้งซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์) รวมถึงบริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีราคาสำหรับผู้บริโภคสามารถจัดหาได้

- ส่งเสริมการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมเพิ่มทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อช่วยให้สามารถ

เข้าถึงแหล่งความรู้ ข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยบูรณาการความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ากับการเรียนในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องมีในลักษณะเดียวกับวิชาด้านภาษาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

- สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือและสื่อในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละวิชาในทุกระดับตามความเหมาะสม ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

เงื่อนไขและมาตรการเพื่อส่งเสริมการศึกษาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม

เพื่อให้การศึกษาศาสตร์วิทยาศาสตร์เข้าถึงผู้เรียนในทุกระดับ/ประเภท ทั้งในฐานะที่เป็นเนื้อหาการเรียนและเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาความรู้ ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ในอนาคต จำเป็นที่จะต้องมีการสนับสนุนทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน และระบบบริหารจัดการ ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- จัดและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสร้างแรงจูงใจในการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม รวมทั้งส่งเสริมการนำความรู้หรือเทคโนโลยีที่พัฒนาแล้วมาใช้ประโยชน์มากขึ้น

- พัฒนาระบบการเงินการคลัง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม อาทิ สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมวิจัยและพัฒนา เป็นต้น

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ อาทิ ศูนย์แห่งความเป็นเลิศในสาขาต่างๆ อุทยานวิทยาศาสตร์ หน่วยบ่มเพาะทางธุรกิจและเทคโนโลยี (business and technology incubators) รวมถึงห้องปฏิบัติการที่มีความทันสมัย เป็นต้น เพื่อรองรับกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา

2. ด้านบริหารจัดการความรู้

- **ผลิตความรู้** โดยปรับระบบวิจัยของประเทศให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาประเทศ จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Creation Fund : KCF) นำเข้าและแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญกับต่างประเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อถ่ายทอดความรู้และช่วยยกระดับการพัฒนาบุคลากรภายในประเทศ ส่งเสริมให้บริษัทข้ามชาติทำวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย รวมทั้งกำหนดให้มีหน่วยงานหลักที่ดูแลด้านสิทธิประโยชน์ให้แก่โครงการที่มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ (Board of Knowledge Investment : BOKI)

- **การแพร่กระจายความรู้** สนับสนุนให้สถานศึกษา สถาบันวิจัย รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศให้อยู่ในรูปดิจิทัล ขยายขนาดและขอบเขตของการบริการที่ปรึกษาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมให้ถึงระดับชุมชน รวมทั้งสร้างกลไกการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างบริษัทข้ามชาติและบริษัทไทยเพื่อให้บริษัทไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่มูลค่าของโลก

- **ใช้ความรู้** เร่งผลักดันให้เกิดการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมภาคอุตสาหกรรมในสาขาที่เป็นยุทธศาสตร์หลักของ

ประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนนำความรู้ไปใช้ในการสร้างนวัตกรรมในรูปผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตใหม่ ซึ่งในด้านหนึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจ และอีกด้านหนึ่ง จะทำให้ภาคธุรกิจมีความต้องการกำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น และช่วยให้เส้นทางอาชีพของบุคลากรในสาขาดังกล่าวมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5 ด้านการเมืองการปกครอง

สถานการณ์โลก หลังจากเหตุการณ์ล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ตามที่กล่าวมาแล้ว ทำให้โลกกลายเป็นทุนนิยมระบอบเดี่ยว ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำใหญ่ เกิดการจัดระเบียบและกฎกติกาโลกใหม่ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเมืองเป็นไปในลักษณะควบคู่กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นผู้นำทางการค้า เกิดการก่อการร้ายสากลเพิ่มมากขึ้นจากความขัดแย้งทางความคิดและการเอารัดเอาเปรียบของประเทศใหญ่ที่มีต่อประเทศเล็ก โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ถล่มตึกเวิลด์เทรด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์และศูนย์กลางการค้าโลกของสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ทำให้โลกเกิดการตื่นตัวครั้งใหญ่ในการรักษาและปกป้องผลประโยชน์ประเทศของตน ขณะนี้กระแสการก่อการร้ายจะยังคงดำเนินต่อไป การออกกฎกติกาใหม่ เช่น การเดินทางระหว่างประเทศที่มีการระมัดระวังมากขึ้น ขณะเดียวกันการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพสิทธิมนุษยชน การปกครองที่คำนึงถึงการกระจายอำนาจ และการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ควบคู่กับความโปร่งใส และการตรวจสอบจากภาคประชาชน จะมีความสำคัญมากขึ้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

สำหรับเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย ที่สำคัญที่เป็นผลจากกระแสโลก ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอาจจำแนกได้เป็นเหตุการณ์สำคัญ ดังนี้

2.5.1 กระแสประชาธิปไตย

กระแสการให้ความสำคัญในระบบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพทั่วทั้งโลก โดยเฉพาะประเทศไทยเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ที่มีสาระสำคัญเป็นที่ยอมรับว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้อำนาจแก่องค์กรอิสระ สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องของการศึกษา อันนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาตามกฎหมายการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542

อย่างไรก็ตาม หลังการปฏิรูปการศึกษาตามกฎหมาย การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ก็มีได้ราบรื่นตามที่วางไว้ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นผู้เสนอออกกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ มาเป็นรัฐบาลที่มาจากพรรคไทยรักไทย ข้อเสนอที่สำคัญโดยสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลชุดก่อน ตามความในมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ให้มีหน้าที่เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน การจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เสนอ

การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะเกี่ยวกับการร่างกฎหมายดังกล่าวที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการพิจารณา แต่กลับมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาข้อเสนอดังกล่าว ทำให้การปฏิรูปการศึกษาทั้ง 3 ประการ ล่าช้าจนถึงปี 2546 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงที่เกี่ยวข้อง การเปลี่ยนแปลงระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ในปีต่อมา เมื่อได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว แต่ก็ล่าช้ากว่ากำหนดหลายปี ขณะเดียวกันการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ซึ่งผลกระทบส่วนหนึ่งมาจากความล่าช้าของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงและระบบครู อันเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากนโยบายทางการเมืองการปกครองตามที่กล่าวมา

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางด้านคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะวิกฤตผู้นำประเทศที่ถูกกล่าวหาว่าใช้อำนาจมิชอบและคอร์รัปชันเชิงนโยบายเอื้อต่อธุรกิจครอบครัวและพวกพ้อง ไม่โปร่งใส และไม่สามารถตรวจสอบได้โดยระบบรัฐสภา จนถูกเรียกขานว่าเป็นการปกปิด “ระบอบทักษิณชาติไทย” หรือ “ระบอบทักษิณ” ตามชื่อผู้นำประเทศ ทำให้เกิดกระบวนการต่อต้านและการตรวจสอบนอกสภาขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2548 - พ.ศ. 2549 จากมวลชนหลากหลายอาชีพ ทั้งนักวิชาการ สื่อสารมวลชน กลุ่มเอกชน องค์กรทางศาสนา นักศึกษาและประชาชน เป็นต้น ในช่วงดังกล่าว เกิดการแตกแยก แบ่งขั้วถือข้างของประชาชนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนระหว่างฝ่ายนิยมรัฐบาล

ที่ชื่นชอบนโยบายประชานิยม กับฝ่ายชนชั้นกลางและประชาชนที่มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร ไม่พอใจระบบและวิธีการปกครองและเห็นว่ารัฐบาลมีการ “คอร์รัปชั่นเชิงนโยบาย” ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ เป็นเผด็จการในคราบประชาธิปไตยที่เลี่ยงการตรวจสอบจากระบบรัฐสภาทุกวิถีทาง โดยเฉพาะเมื่อเกิดกลุ่ม “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ที่มีวิวัฒนาการของการต่อต้าน และตรวจสอบอย่างเข้มข้น มีการวิเคราะห์ให้ความรู้แก่ประชาชน ด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้ฝ่ายต่อต้านได้พันธมิตรทุกหมู่เหล่าทั้งในและนอกประเทศ และปักหลักรวมตัวชุมนุมกันอย่างถาวร โดยมีเป้าหมายว่า รัฐบาล โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) ต้องลาออกไปจากระบบการปกครองประเทศ และเมื่อเหตุการณ์เริ่มที่จะรุนแรง และสื่อเค้าว่าอาจเกิดเหตุการณ์นองเลือดเมื่อเกิดการรวมตัวของกลุ่มต่อต้านพันธมิตรจากการสนับสนุนของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล ทำให้ทหารถือเป็นเหตุหนึ่งเพื่อสร้างความชอบธรรม ทำการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คมช.) ที่มีพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบกสมัยนั้นเป็นหัวหน้า สิ้นสุดระบอบการปกครองแบบระบอบทักษิณที่ปกครองประเทศยาวนานถึง 6 ปี ทำให้ประเทศถอยหลังกลับไปสู่ยุคเผด็จการอีกครั้งหนึ่ง ตามที่สังคมโลกกล่าวขาน

กระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์อย่างเข้มข้น ที่มีรัฐธรรมนูญ เป็นเกราะป้องกันก่อนการ

ปฏิวัติรัฐประหาร มีรูปแบบการรวมกลุ่มกันของประชาชนที่มีแนวคิดเดียวกัน รวมตัวกัน มีการวิเคราะห์ รายงาน และเกิดการตรวจสอบรัฐบาลอย่างเข้มข้นของประชาชน โดยใช้กระบวนการทางเทคโนโลยี และการสื่อสาร ทั้งทางดาวเทียม วิทยุ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ และเครือข่ายสากลในยุคโลกาภิวัตน์ ที่รัฐบาลไม่สามารถปิดกั้นความรู้ หรือปิดหูปิดตาด้วยนโยบายครอบงำของรัฐได้อีกต่อไป

บทเรียนของการปกครองประเทศระบอบทักษิณ ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลต่อมาที่ถูกแต่งตั้งโดย คมช. (พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี) กำหนดนโยบายทางการศึกษาและการปกครองประเทศที่สำคัญ นั่นคือ “นโยบายคุณธรรมนำความรู้” ที่ให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรมของคนมากกว่าการเป็นคนเก่ง เพียงด้านเดียวแต่ไร้คุณธรรม

อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้ง เมื่อพรรคไทยรักไทยที่มี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าพรรค ถูกยุบโดยศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลที่คณะกรรมการบริหารพรรคกระทำผิดต่อกฎหมายเลือกตั้ง และกรรมการฯ ทั้งหมดจำนวน 111 คน ถูกห้ามให้กระทำการกิจกรรมทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี จึงมีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ในนามพรรคพลังประชาชนโดยมีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค เมื่อพรรคพลังประชาชนมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้รับเสียงข้างมากและเป็นแกนกลางในการจัดตั้งรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค จึงได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี แต่การจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนบางส่วน

โดยเฉพาะกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่กลับมา
รวมตัวต่อต้านกันอีกครั้งและยาวนานกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ด้วยเหตุผล
ว่า รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี เป็นรัฐบาลนอกม็อบหรือ
รัฐบาลตัวแทนของอดีตรัฐบาลพรรคไทยรักไทยจึงไม่มีความชอบ
ธรรมที่จะปกครองประเทศ และมีพฤติกรรมเป็นที่เชื่อกันว่าระบอบ
ทักษิณยังคงอยู่ เนื่องจากเป็นที่ทราบกันว่า อดีตนายกรัฐมนตรียัง
คงมีบทบาททั้งในด้านการสนับสนุนเงิน นับตั้งแต่การเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการกำหนดตัวบุคคลเป็นรัฐมนตรี
การรวมตัวของพันธมิตรฯ ใช้บริเวณหน้ากระทรวงศึกษาธิการเป็น
สถานที่รวมตัวต่อต้าน ทำให้มีการฟ้องร้องกลุ่มพันธมิตรฯ จาก
หน่วยงานและสถานศึกษาบริเวณดังกล่าว ที่ได้รับผลกระทบทั้งการ
ขัดขวางการจราจรและการส่งเสียงดังรบกวนกิจวัตรของนักเรียน
นักศึกษา และประชาชน เป็นต้น รวมทั้งเมื่อกลุ่มพันธมิตรฯ ใช้ยุทธวิธี
เข้ายึดทำเนียบรัฐบาล รวมทั้งสถานีโทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์
ทำให้รัฐบาลแจ้งความดำเนินคดีแก่แกนนำพันธมิตรและผู้เกี่ยวข้อง
โดยตำรวจตั้งข้อหาว่าเป็นกบฏ ส่งผลให้เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลว่า
เป็นข้อหาเกินกว่าเหตุ ภายหลังจากเมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ถูกฟ้องศาล
ข้อหาอันหนึ่งเกี่ยวกับการไปปฏิบัติงานเป็นลูกจ้างเอกชน จากการ
จัดรายการวิทยุและมีหลักฐานว่ามีการรับเงินจัดรายการ ส่งผลให้
ศาลตัดสินว่า มีความผิดและให้พ้นจากหน้าที่นายกรัฐมนตรี จากนั้น
รัฐสภาโดยเสียงข้างมากได้เลือกให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็น
นายกรัฐมนตรี และแม้ว่าจะมีภาพของความมึนงง สับสน กลุ่มเล็ก
ในสายตาประชาชน ว่าจะสามารถสร้างสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นได้

แต่ก็สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มพันธมิตรเช่นเดิม ด้วยเห็นว่า นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นน้องเขยอดีตนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) และมีพฤติการณ์ที่เชื่อว่าเคยหาทางช่วยเหลืออดีตนายกรัฐมนตรีให้พ้นผิดจากคดีชุกหิ้น และถือเป็นการสืบทอดระบอบทักษิณเช่นเดิม จุดแตกหักเมื่อมีการจับกลุ่มผู้นำพันธมิตร โดยเฉพาะพลตรีจำลอง ศรีเมือง เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2551 ส่งผลให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มพันธมิตรฯ และประชาชนจากจังหวัดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น และเมื่อรัฐบาลประกาศว่าจะแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ในวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ เคลื่อนมาล้อมรัฐสภา ในวันดังกล่าว เพื่อไม่ให้มีการประชุมรัฐสภาและไม่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีเข้าไปแถลงนโยบายต่อรัฐสภาได้ ก่อให้เกิดเหตุการณ์ทำลายฝูงชนโดยตำรวจใช้แก๊สน้ำตา เพื่อให้สมาชิกรัฐสภา รวมทั้งคณะรัฐมนตรีเข้าไปประชุมได้ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บถึง 600 กว่าคน และตาย 3 คน ภาพที่ปรากฏทางสื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศ เป็นภาพที่ทั่วโลกและประชาชนกล่าวว่า เป็นการกระทำรุนแรงและเกินกว่าเหตุโดยคนของรัฐ

เหตุการณ์ดังกล่าวมีลักษณะซ้ำรอยอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือ 6 ตุลาคม 2519 หรือแม้กระทั่ง 23 พฤษภาคม 2535 ที่นับเป็นฝันร้ายของประชาชนที่ถูกกระทำโดยรัฐ และมีแนวโน้มว่าจะนำไปสู่ความแตกแยกและความรุนแรงในสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว เป็นเหตุการณ์ที่มีกระแสมาจาก

ความเป็นประชาธิปไตยโดยระบอบ แต่ขาดการเรียนรู้และการดำรงตนอย่างถูกต้องในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งในและนอกสถานศึกษาทุกระดับ และหากไม่แก้ไขภาพของความรู้ในสังคมไทยที่เป็นผลมาจากการใช้อำนาจและใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ขาดสติและปัญญา จะยังคงดำเนินต่อไปในอนาคต 10 - 20 ปีข้างหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไม่แก้ไขด้วยการปลูกฝัง / การศึกษาให้ผู้เรียนและประชาชนเกิดการเรียนรู้หลักการ วิถีคิดและการดำรงอยู่ในระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ก็จะต้องซ้ำรอยอดีตเมื่อ 20 - 30 ปีที่ผ่านมา เช่นเดิม

2.5.2 การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญของประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยทั่วโลกให้ความสำคัญ และยึดถือเป็นหลักการสำคัญของการปกครองประเทศ ที่มีประวัติศาสตร์ของการพัฒนาประชาธิปไตยมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ออฟริกาใต้ ญี่ปุ่น และแม้แต่เกาหลีใต้ที่เป็นประเทศคู่แข่งทางการค้าและการพัฒนาของไทย เป็นต้น ต่างให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น โดยเฉพาะด้านการบริการสาธารณะ เพื่อให้ท้องถิ่นได้ปกครองและดูแลกันเอง ภายใต้นโยบายและกำกับดูแลโดยรัฐ

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่ให้ความสำคัญและกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปกครองดูแล การให้บริการสาธารณะมาอย่างยาวนาน โดยมีกฎหมายเกี่ยวกับท้องถิ่นหลายฉบับเป็นแนวทางการดำเนินงาน แต่การกระจายอำนาจดังกล่าว ก็ยังมีสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านบุคลากร งบประมาณ รายได้ และการจัดการ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเรื่องของสิทธิและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน ทั้งด้านการปกครอง สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะการศึกษา โดยบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลาย มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ รวมทั้งมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ตามที่กฎหมายบัญญัติ และในการนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญฯ และถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา ฉบับแรก ได้บัญญัติเรื่องของการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น รวมทั้งให้กระทรวง

กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กฎหมายฉบับดังกล่าว ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อเดือนสิงหาคม 2542 ถัดจากนั้น อีก 3 เดือน ก็ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบในการให้บริการสาธารณะระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นที่มีความพร้อมให้ดำเนินการรับโอนการบริการสาธารณะจากรัฐภายใน 4 ปี ส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่สามารถรับโอนฯ ได้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 10 ปี รวมทั้งกำหนดเรื่องของการจัดสรรเงินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการภายในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเรื่องของการศึกษาถือเป็นภารกิจสำคัญภารกิจหนึ่งที่ต้องมีการโอนดังกล่าว ภารกิจที่ดำเนินการได้ราบรื่นในช่วงแรก คือ การกิจการถ่ายโอนด้านศูนย์เด็กเล็ก อาหารกลางวัน และนม รวมทั้งห้องสมุดประชาชน เป็นต้น แต่ประเด็นที่เป็นอุปสรรค คือ การโอนสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐโดยเฉพาะ

ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประสงค์จะรับโอน มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการโอนสถานศึกษาที่เป็นข้อจำกัดบางประการ รวมทั้งบุคลากรในสถานศึกษาบางแห่งที่จะรับโอน ไม่ประสงค์ที่จะโอนไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากยังคงประสงค์ที่จะเป็นข้าราชการต่อไป รวมทั้งยังไม่แน่ใจในสถานภาพ และความก้าวหน้าในวิชาชีพ เป็นต้น ขณะเดียวกันการที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการให้มีการโอนสถานศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเห็นว่า ควรดำเนินการตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ที่เพิ่งประกาศใช้ก่อนหน้านั้นมากกว่า เพื่อพิสูจน์การจัดการศึกษาตามแนวทางปฏิรูป ซึ่งมีบทบัญญัติเรื่องของการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ด้วยแล้ว

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการโอนการศึกษาไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ก็ยังส่งผลในแง่บวก คือ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตื่นตัวในการจัดโครงสร้างองค์กรบุคลากร วิชาการ และงบประมาณ รองรับการจัดการศึกษากันอย่างคึกคัก และเป็นตัวเร่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา โดยกำหนดเป็นนโยบายของท้องถิ่น รวมทั้งนโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นแต่ละแห่ง นอกจากนี้ ยังได้มีการพัฒนาบุคลากรเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดส่งผู้ดูแลเด็กเล็กทุกศูนย์ให้ได้เรียนในระดับปริญญา เป็นต้น สะท้อนถึงอนาคตการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีมากขึ้นและเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพเพิ่มขึ้นในทุกพื้นที่

2.5.3 วิกฤตชายแดน : วิกฤตการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นจังหวัดชายแดนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นสูง มีวัฒนธรรม ศาสนาและภาษาของคนส่วนใหญ่แตกต่างกันไปจากท้องถิ่นอื่นของประเทศ มีประวัติศาสตร์ยาวนาน บางยุคสมัยประชาชนในจังหวัดก็อยู่อย่างสงบ รบารีน บางยุคสมัยก็เกิดเหตุการณ์ไม่สงบทั้งรุนแรงมากและรุนแรงน้อย ทั้งที่เกี่ยวเนื่องกับนโยบายและการบริหารของรัฐ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ผลประโยชน์ และความขัดแย้งทางธุรกิจ ยาเสพติดและอาชญากรรม และที่สำคัญความขัดแย้งทางความคิดและการเมือง รวมทั้งแนวคิดการแบ่งแยกดินแดนของกลุ่มคนบางกลุ่ม ปัญหาดังกล่าวผสมผสานกันจนแยกไม่ออกว่าแต่ละคราวที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ เกิดจากเหตุและปัจจัยใดเป็นปัจจัยหลัก จนกระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างรุนแรงเมื่อต้นปี 2547 เป็นต้นมา และพบว่ากลุ่มเยาวชนที่ก่อเหตุส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนในสถาบันการศึกษาและสถาบันสอนศาสนาที่ถูกปลุกฝังและบิดเบือนคำสอนศาสนาให้กระทำรุนแรง มีเหตุการณ์ลอบทำร้ายและทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเจ้าหน้าที่รัฐ พระภิกษุสงฆ์ และล่าสุด คือ กลุ่มครู และนักเรียนที่ตกเป็นเป้าหมายของความรุนแรงดังกล่าว การลอบเผาโรงเรียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และไม่มีทีท่าว่าจะหยุดลงเมื่อไร เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อขวัญ กำลังใจของครู และนักเรียน

และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนในที่สุด ดังจะเห็นได้จากการทดสอบทางการศึกษาของสถาบันทดสอบทางการศึกษาปี 2549 พบว่า ผลการทดสอบวิชาหลักระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของทั้ง 3 จังหวัด อยู่อันดับท้ายสุดของประเทศ สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ควรต้องได้รับการดูแล เยียวยา แก้ไขและพัฒนาเป็นพิเศษ

วิกฤติการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวเป็นผลจากการเมืองการปกครองที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษา สถานการณ์เช่นนี้ไม่สามารถแก้ได้ด้วยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง และมีความพยายามโยนให้เป็นปัญหาระดับสากล จากแนวคิดของการก่อการร้ายข้ามชาติ ที่อนาคตมีแนวโน้มว่ายังคงดำรงอยู่ต่อไป หากไม่มีการแก้ไขได้อย่างตรงประเด็นและจริงจังรุนแรงมากยิ่งขึ้นตามสถานการณ์และวิวัฒนาการการก่อการร้ายของโลกที่เชื่อมโยงถึงกันในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่การศึกษาจะต้องเข้าไปมีบทบาททั้งการเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ดังกล่าว และเป็นผู้ต้องแก้ปัญหาภายในระบบการศึกษาเอง

ผลกระทบทางการเมืองที่มีต่อการศึกษาในอนาคต

เมื่อพิจารณาผลกระทบทางการเมืองที่มีต่อการศึกษาในอนาคตแล้ว พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) เหตุการณ์อันเกี่ยวเนื่องกับกระแสประชาธิปไตยดังกล่าว และมีแนวโน้มว่า จะนำไปสู่ความแตกแยกและความรุนแรงในสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว เป็นเหตุการณ์ที่มีกระแสมาจากความเป็นประชาธิปไตยโดยระบอบ ทางบวก จะเป็น

บทเรียนสำคัญสำหรับรัฐและผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยที่ถูกต้องแก่เยาวชนผ่านหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน **ทางลบ** หากไม่ดำเนินการใดๆ ภาพของความรุนแรงในสังคมไทยที่เป็นผลมาจากการใช้อำนาจและใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ขาดสติและปัญญา จะมีเพิ่มมากขึ้น จนยากจะแก้ไข

2) การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าว **ทางบวก** ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชน การให้ความสำคัญต่อการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น **ทางลบ** หากขาดการตรวจสอบและถ่วงดุล และระบบของการเสริมแรง (empowerment) ที่ชัดเจน จะทำให้การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด

3) วิฤตติการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวเป็นผลจากการเมืองการปกครอง ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษา สถานการณ์เช่นนี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง และมีความพยายามโยนให้เป็นปัญหาระดับสากล จากแนวคิดของการก่อการร้ายข้ามชาติ ที่อนาคตมีแนวโน้มว่ายังคงดำรงอยู่ต่อไป **ทางบวก** ก่อให้เกิดการระมัดระวังและป้องกันปัญหาอันเกิดจากเหตุการณ์ดังกล่าวในพื้นที่ชายแดนรอยต่อ และให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงมากขึ้น **ทางลบ** หากไม่มีการแก้ไขได้อย่างตรงประเด็น อาจรุนแรงมากยิ่งขึ้นตามสถานการณ์และวิวัฒนาการการก่อการร้ายของโลกที่เชื่อมโยงถึงกัน

ในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่การศึกษาจะต้องเข้าไปมีบทบาททั้งการเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ดังกล่าว และเป็นผู้ต้องแก้ปัญหาภายในระบบการศึกษา

ข้อพิจารณาด้านการเมืองการปกครองสำหรับการศึกษาไทย ในอนาคต

สถานการณ์การเมืองการปกครองดังกล่าวทั้งด้านกระแสประชาธิปไตย การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวิกฤตการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกระแสแนวคิดที่ส่งผลกระทบต่อมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในอนาคตที่จะยังคงเกิดขึ้น บางสถานการณ์ที่เป็นปัญหาสามารถป้องกันและแก้ไขได้ด้วยการบริหารจัดการที่ดีและการให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านกระบวนการศึกษา ดังนั้นจึงมีข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ดังนี้

1) ปลูกฝังการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตยผ่านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในทุกๆระดับ/ประเภททั้งในและนอกสถานศึกษา รวมทั้งการเป็นผู้รักในการเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ไม่เป็นผู้หลงกระแสและถูกชักจูงได้ง่าย โดยขาดวิจาร์ณญาณ และการเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะกระบวนการคิดและเชื่อตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักกาลามสูตร ที่ไม่ให้เชื่อฟังตามกันมา ไม่เชื่อสืบต่อกันมา ไม่เชื่อตามคำเล่าลือ ไม่เชื่อด้วยการอ้าง

ตำราหรือคัมภีร์ ไม่เชื่อเพราะตรรก ไม่เชื่อเพราะอนุমান ไม่เชื่อด้วยการตรองติดอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พิจารณาแล้ว ไม่เชื่อเพราะเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ ไม่เชื่อเพราะคนนี้เป็นครูของเรา ที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังวิถีคิดของผู้เรียนและประชาชน

2) ให้ความรู้และทำความเข้าใจแก่บุคลากรทางการศึกษา ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่เป็นเรื่องของทุกคนที่ทุกคนมีสิทธิในการจัดและรับผลของการศึกษา การให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังโดยปราศจากเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค เป็นเรื่องที่รัฐสมควรทบทวนและเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับรู้ ตระหนักในปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ที่ควรจะต้องต่อท้องถิ่นให้มากขึ้น ควบคู่กับการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานด้านการศึกษาในอนาคต

3) เรื่องของชายแดนเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ว่าจะชายแดนปกติ และชายแดนที่มีปัญหา ดังเช่น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดวิกฤติอย่างต่อเนื่องนับจากอดีตถึงปัจจุบัน ที่รัฐควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่เป็นพิเศษ และป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันขึ้นอีก ไม่ว่าจะปัญหาชายแดนภายในประเทศ หรือปัญหาชายแดนระหว่างประเทศ ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับชายแดน รอยต่อ

และผู้ทีหลบหนีเข้าเมือง ที่อาจสร้างปัญหาให้กับประเทศได้ในอนาคต เป็นเรื่องทีสมควรตระหนัก และควรจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนเป็นกรณีพิเศษ ให้สอดคล้องกับกลุ่มคนและชาติพันธุ์ควบคู่กับการคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐาน ดังนั้นรูปแบบการจัดการศึกษาทีหลากหลายและมีคุณภาพ จึงควรนำมาใช้ในการจัดการศึกษาชายแดนและรอยต่อของประเทศ รวมทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาก็สมควรเป็นบุคคลในท้องถิ่นทีได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างเชี่ยวชาญควบคู่กับการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและแก้ไขปัญหาให้แก่ครูและบุคลากรได้อย่างทันควัน

2.6 ด้านประชากร

2.6.1 โครงสร้างประชากร : จำนวนประชากรลดลง

จากกระแสการให้ความสำคัญต่อการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของโลก โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนา ประกอบกับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ส่งผลให้อัตราการเติบโตของประชากรโลกลดลง และเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งใหญ่

จากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อประกอบการจัดทำภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี พบว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2506 - 2526 การเกิดของเด็กไทยมีจำนวนเกิน 1 ล้านคนต่อปี อยู่ในยุคทีเรียกว่า ระเบิดประชากร (population explosion) ส่งผลต่อความต้องการทางการศึกษาใน

ช่วงปี 2512 - 2532 ที่เด็กวัยเรียนทยอยเข้าเรียนประถมศึกษาปีละกว่า 1 ล้านคน มากกว่า 10 ปีก่อนหน้านี้ถึง 2 เท่าตัว ประกอบกับนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนที่เป็นกระแสทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการขยายและจัดตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาทั้งในเมืองและชนบท เพื่อให้การศึกษาเข้าถึงประชาชน หรือการให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังสร้างอุปสงค์ทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา การอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา รัฐต้องลงทุนทางการศึกษาอย่างมาก มีการสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียนในท้องถิ่นมากขึ้น โรงเรียนเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังมีการสร้าง/ขยายโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในตำบล วิทยาลัยการอาชีพในระดับอำเภอ และมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น รวมทั้ง การผลิตครูเพิ่มมากขึ้นของสถาบันผลิตครู จนกลายเป็นผลิตเกินความต้องการจนถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา ปริมาณการเกิดของเด็กลดลง เป็นปีละต่ำกว่า 1 ล้าน และต่ำลงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยอัตราการเพิ่มของประชากรประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2529 เป็นร้อยละ 1 ในปี 2539 และเหลือเพียงร้อยละ 0.6 ในปี 2549 ซึ่งเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากนโยบายการวางแผนครอบครัวทั้งของรัฐ และการรณรงค์ของภาคเอกชน และที่สำคัญสตรีไทยแต่งงานช้าลง อยู่เป็นโสดถาวรมากขึ้น และคู่สมรสต้องการมีบุตรน้อยลง ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงเหลือ 2.2 คน ในปี พ.ศ. 2534 และ 1.7 คน ในปี พ.ศ. 2548 เมื่อจำนวนการเกิดน้อยลง ทำให้เด็กทยอยเข้า

ผู้วัยเรียนในแต่ละปีมีจำนวนน้อยลงเรื่อยๆ เมื่อปี พ.ศ. 2545 มีเด็กวัยประถมศึกษา (6 - 11 ปี) ประมาณ 5.7 ล้านคน แต่ในอีก 13 ปีข้างหน้า เมื่อปี 2558 เด็กกลุ่มนี้จะลดเหลือประมาณ 5.1 ล้านคน และลดลงเหลือเพียง 4.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 เท่ากับลดลงร้อยละ 25 ในอีก 15 ปีข้างหน้า

อัตราการเกิดของเด็กกลดลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน จำนวนถึง 10,000 กว่าโรงในปัจจุบัน และมีจำนวนหนึ่งที่ไม่มีเด็กเข้าเรียน แต่ไม่สามารถยุบเลิกได้ด้วยปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมภายในท้องถิ่น

2.6.2 แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้น

จากโครงสร้างประชากรโลกที่มีแนวโน้มลดลงทั่วโลก และเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ที่เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ และอัตราการเกิดที่ลดลง ตามประมาณการขององค์การสหประชาชาติ (UN, 2007) ประชากรโลกจะเปลี่ยนแปลงจาก 6.51 พันล้านคน ในปี 2548 เป็น 7.66 พันล้านคน ในปี 2563 และ 8.31 พันล้านคน ในปี 2573 หรือประมาณ 20 ปีข้างหน้า โดยสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จะเปลี่ยนแปลงจาก 0.73 พันล้านคน ในปี 2548 เป็น 1.35 พันล้านคน ในปี 2563 และ 1.66 พันล้านคน ในปี 2573 โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นขณะที่ประชากรกลุ่มอื่นมีสัดส่วนลดลง ดังเช่น ประชากรอายุ 0 - 14 ปี ลดลงจาก 2.83 พันล้านคน ในปี 2548 เป็น 2.51 พันล้านคน ในปี 2563 และ 2.30 พันล้านคน ในปี 2573 ประชากร อายุ 15 - 59 ปี ลดลงจาก 6.14 พันล้านคน ใน

ปี 2548 เป็น 6.04 พันล้านคน ในปี 2573 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุดังกล่าว จำนวน 781 ล้านคน ขาดทักษะพื้นฐาน การอ่านออกเขียนได้ และ 2 ใน 3 เป็นสตรี โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาในกลุ่มประเทศแอฟริกา

แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้นทั่วโลกดังกล่าว เกิดขึ้นกับประเทศไทยในทำนองเดียวกัน จากเดิมเมื่อ 40 - 50 ปีก่อน ที่มีฐานประชากรวัยเด็กมาก และผู้สูงอายุน้อย ในปี 2503 ได้เปลี่ยนเป็นวัยเด็กน้อยลง และผู้สูงอายุมากขึ้น จากเดิมประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ปัจจุบันมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นผันแปรไปตามภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลง ในปี พ.ศ. 2548 ประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอยู่ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 20 ในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้คาดการณ์ว่าราวปี พ.ศ. 2563 - 2564 หรืออีกไม่ถึง 15 ปีข้างหน้า จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ประชากรไทยที่จำนวนผู้สูงอายุจะมีมากกว่าจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จุดตัดของจำนวนประชากรสองวัยนี้ จะอยู่ที่ประมาณ 11 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด และหลังปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป ผู้สูงอายุในประเทศไทยจะมีมากกว่าประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปีโดยตลอด การที่ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเช่นนี้ มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือทางบวก สังคมไทยจะมีผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ และภูมิปัญญาเพิ่มขึ้น การศึกษาสามารถใช้ประโยชน์จากประชากรกลุ่มสูงอายุนี้นี้

ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิและช่วยเหลือสังคมและการศึกษา ทางลบสังคมไทยจะมีภาระการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทั้งด้านงบประมาณสวัสดิการของรัฐ รวมทั้งการแพทย์และสาธารณสุข ในทำนองเดียวกันที่การศึกษาจำต้องเตรียมการส่งเสริมและจัดการเรียนรู้ให้ประชากรกลุ่มดังกล่าว ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดการพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดึงศักยภาพของผู้สูงวัยมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มสตรีสูงอายุที่มีมากกว่าชายอีกด้วย

2.6.3 การเคลื่อนย้ายประชากร

ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสารและการคมนาคม เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ประชากรโลกเกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกันอย่างเสรี เกิดการทำงานข้ามชาติและข้ามถิ่น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต ขณะเดียวกันการกระจายตัวของประชากรโลกมากกว่าร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเมือง ส่งผลให้ภาวะความเป็นเมืองเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากรายงานขององค์การสหประชาชาติว่า ประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเมือง เพิ่มจากร้อยละ 37 ในปี พ.ศ. 2518 เป็นร้อยละ 49 ในปี พ.ศ. 2548 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 60 ในปี 2573 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ขณะเดียวกันที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27 เป็น 43 และ 56 ในช่วงปีเดียวกันตามลำดับ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสการเคลื่อน

ย้ายประชากรทั่วโลก ซึ่งมีทั้งประชากรไทยที่ย้ายจากชนบทเข้ามาสู่เมืองทั้งด้านแรงงานและการศึกษาหรือการเคลื่อนย้ายการทำงานของแรงงานไปยังต่างประเทศ ทำนองเดียวกับการเคลื่อนย้ายของชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย ทั้งที่หลบหนีเข้าเมืองและถูกกฎหมายและส่วนใหญ่กลายมาเป็นแรงงานข้ามชาติทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ที่รัฐต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น โดยเฉพาะด้านการแพทย์ สาธารณสุข และการศึกษา

สำหรับประชากรไทยที่เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่เขตเมืองในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและส่วนใหญ่มีได้จดทะเบียนย้ายที่อยู่ ตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ของประชากรย้ายถิ่น จากข้อมูลของกรุงเทพมหานครกล่าวว่า มีประชากรตามทะเบียนราษฎรมีประมาณ 5 ล้านกว่าคน แต่มีประชากรแฝงประมาณ 6 ล้านคน ประชากรตามทะเบียนราษฎรกับประชากรที่มีอยู่จริงในพื้นที่ต่างๆ จึงมีแตกต่างกันมาก ลักษณะของการเคลื่อนย้ายประชากรเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อการบริการภาครัฐทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ดังเช่น การวางแผนการรับนักเรียน การกำหนดชั้นเรียน การจัดอัตรากำลังครู และงบประมาณ เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนั้น การย้ายถิ่นของพ่อแม่ ส่วนใหญ่มักฝากบุตรหลานไว้กับปู่ย่าตายาย ในทางบวกเด็กจะได้รับการปลูกฝังเลี้ยงดูตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ในทางตรงกันข้ามด้วยความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ เด็กกลุ่มหนึ่งขาดการดูแลทั่วถึง

ผู้ปกครองต่างวัยตามความคิดเด็กไม่ทัน เข้ากันไม่ได้ เกิดปัญหา
 วัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ขาดความอบอุ่น ฯลฯ ตามมา สถานการณ์
 เช่นนี้ จะยังคงมีมากขึ้นเรื่อยๆ ตามอิทธิพลการพัฒนาเมืองและ
 มหานคร ที่ระบบการศึกษาจำเป็นต้องเตรียมการและเข้าไปเยียวยา
 รวมทั้งการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กทุก
 ประเภททั้งต่างสัญชาติ กลุ่มเด็กที่มีได้อยู่กับบิดามารดา รวมทั้งการ
 ศึกษาสำหรับผู้ย้ายถิ่นฐานและไม่มีทะเบียนราษฎร ทั้งการมุ่งเน้น
 คุณภาพควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมด้วย

ผลกระทบด้านประชากรที่มีต่อการศึกษาในอนาคต

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบด้านประชากรที่มีต่อการศึกษาใน
 อนาคต พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การที่ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเช่นนี้ มีผลกระทบ
 ทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ **ทางบวก** สังคมไทยจะมีผู้มี
 ประสบการณ์ มีความรู้ และภูมิปัญญาเพิ่มขึ้น การศึกษาสามารถใช้
 ประโยชน์จากประชากรกลุ่มสูงอายุนี้นี้ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิและ
 ช่วยเหลือสังคมและการศึกษา **ทางลบ** สังคมไทยจะมีภาระการดูแล
 ผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น ทั้งด้านงบประมาณ สวัสดิการของรัฐ รวมทั้งการ
 แพทย์และสาธารณสุข ในทำนองเดียวกันที่การศึกษาจำเป็นต้องเตรียม
 การส่งเสริมและจัดการเรียนรู้ และประชากรกลุ่มดังกล่าว ให้เกิดการ
 เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดการพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 และดึงศักยภาพของผู้สูงวัยมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น โดยเฉพาะ
 กลุ่มสตรีสูงวัยที่มีมากกว่าชายอีกด้วย

2) แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้นทั่วโลกดังกล่าว เกิดขึ้นกับประเทศไทยในทำนองเดียวกัน จากเดิมเมื่อ 40 - 50 ปีก่อน ในปี พ.ศ. 2548 ประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอยู่ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 20 ในอีก 20 ปีข้างหน้า โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลได้คาดประมาณว่าราวปี พ.ศ. 2563 - 2564 หรืออีกไม่ถึง 15 ปีข้างหน้า จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ประชากรไทย ที่จำนวนผู้สูงอายุจะมีมากกว่าจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จุดตัดของจำนวนประชากรสองวัยนี้จะอยู่ที่ประมาณ 11 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด และหลังปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป ผู้สูงอายุในประเทศไทยจะมีมากกว่าประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปีโดยตลอด **ทางบวก** ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมภูมิปัญญาจากผู้สูงวัยที่มีประสบการณ์ **ทางลบ** ผู้สูงวัยจะสร้างภาระให้กับรัฐและสังคมทั้งด้านงบประมาณ สวัสดิการการดูแล การแพทย์ และการสาธารณสุข

3) กระแสการเคลื่อนย้ายประชากรทั่วโลก ซึ่งมีทั้งประชากรไทยที่ย้ายจากชนบท เข้าสู่เมืองทั้งด้านแรงงานและการศึกษา หรือการเคลื่อนย้ายการทำงานของแรงงานไปยังต่างประเทศ ทำนองเดียวกับการเคลื่อนย้ายของชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย ทั้งที่หลบหนีเข้าเมืองและถูกกฎหมายและส่วนใหญ่กลายเป็นแรงงานข้ามชาติทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ที่รัฐต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น โดยเฉพาะด้านการแพทย์ สาธารณสุข และการศึกษาที่มีผลกระทบต่อการวางแผน การรับนักเรียน การกำหนดชั้นเรียน การจัดอัตรากำลังครู และงบประมาณ เหล่านี้เป็นต้น

ข้อพิจารณาด้านประชากรสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

ด้วยสภาวะการเปลี่ยนแปลงของประชากรทั้งด้านโครงสร้างที่จำนวนประชากรลดลง ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น การเคลื่อนย้ายของประชากรที่เป็นไปอย่างเสรี และทำให้ความเป็นชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดช่องว่างและความไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองและชนบทเพิ่มมากขึ้น การศึกษาที่เป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพคนจะต้องตระหนักถึงแนวโน้มของประชากร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการศึกษาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและวางแผนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงประชากรเชิงโครงสร้างนั้นสมควรที่จะต้องพิจารณาถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. จากความไม่เท่าเทียมกันของเพศชายและเพศหญิงที่ลดลง เพศหญิงมีโอกาสด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้นมากกว่าเพศชาย แต่การคำนึงถึงความสำคัญและบทบาทของสตรียังมีไม่มากเท่าที่ควร ทั้งด้านการส่งเสริมคุณค่า ค่านิยมสตรีที่ต้องรักษานวลสงวนตัว ซึ่งเป็นค่านิยมไทยแต่ดั้งเดิม ถูกละเลย รวมทั้งการให้โอกาสสตรีได้แสดงออกทางการเมืองการบริหารและการพัฒนายังอยู่ในวงจำกัดที่รัฐจะต้องเข้าไปสนับสนุนและเปิดโอกาส โดยเพิ่มสาระหลักสูตรประชากรศึกษาให้ครอบคลุมตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

2. สถานการณ์ที่กลุ่มประชากรวัยเรียนจะลดลงในอนาคตค่อนข้างมาก ภาระของรัฐที่จะลงทุนทางการศึกษาด้านปริมาณลดลง สมควรที่รัฐจะหันมามุ่งเน้น “คุณภาพ” ให้มากขึ้น ทั้งคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพของระบบการจัดการศึกษาซึ่งหมายถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ เพื่อให้ “คนไทย”

เป็นคนคุณภาพและศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างแท้จริง โดยนัยนี้ อาจต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และลดขนาดของสถานศึกษาเพื่อรองรับคุณภาพ การปรับเปลี่ยนสัดส่วนการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครูและห้องเรียนให้มากขึ้น เป็นต้น

3. จากการที่ประชากรวัยผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนอนาคตสังคมไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ ที่มีผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มหนุ่มสาวและวัยรุ่น จึงควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนส่งเสริม และใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุในฐานะภูมิปัญญา มากกว่าการปล่อยให้ผู้สูงอายุกลุ่มใหญ่นี้เป็นภาระสังคมและงบประมาณสวัสดิการรัฐด้านเดียว โดยการให้การศึกษาลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย แก่ผู้สูงวัยทั้งการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และสุขภาพ ในลักษณะของ “พหุมิศึกษา” (ageing education) รวมทั้งการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรประชากรศึกษาระดับชั้นต่างๆ การส่งเสริมการรวมกลุ่ม การจัดตั้งเครือข่ายผู้ทรงภูมิปัญญา การเข้ามาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในสาขาประเภท และระดับการศึกษาต่างๆ โดยที่รัฐจัดงบประมาณสนับสนุนตลอดจนการขยายการเกษียณอายุให้กับครู อาจารย์สาขาที่ขาดแคลน และเป็นความต้องการของการศึกษาและประเทศ เช่น ด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงวัยได้มีโอกาสทำประโยชน์แก่สังคม และมีส่วนในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น

4. จากแนวโน้มการย้ายถิ่นฐานของคนวัยหนุ่มสาวเข้ามาทำงานในเมืองและส่งบุตรหลานไปอยู่กับปู่ย่าตายาย ส่วนหนึ่งดูแลไม่ทั่วถึงก่อให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาสัมพันธภาพต่างวัย เหล่านี้สมควรที่เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะได้ร่วมมือกับสถานศึกษา จัดโครงการเกี่ยวกับการสร้างศักยภาพของครอบครัว ในสถานะของเครือข่ายผู้ปกครองและอาสาสมัคร ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือ การเป็นหูเป็นตาแก่ผู้ปกครอง และการสร้างความอบอุ่นให้แก่ผู้เรียนและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ตามสภาวะของการย้ายถิ่นฐานในโลกยุคโลกาภิวัตน์

5. ในทำนองเดียวกันที่เกิดภาวะแรงงานข้ามชาติทั้งแรงงานไทยไปต่างประเทศและแรงงานต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาทำงานในประเทศ การศึกษาจะต้องเตรียมการให้กับกลุ่มบุคคลทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว โดยปราศจากเงื่อนไขของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มแรก สำหรับแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศที่มีปัญหาแรงงานขาดความรู้หรือคุณภาพแรงงานต่ำ และก่อให้เกิดการถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้เท่าที่ควร รัฐจะต้องตระหนักและเร่งให้ความสำคัญเพื่อชิงความได้เปรียบในการนำเงินตราเข้าประเทศกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งแรงงานไปต่างประเทศเช่นเดียวกัน จึงต้องเร่งการให้การศึกษาแก่กลุ่มแรงงานให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะทั้งด้านสามัญควบคู่วิชาชีพของตน รวมทั้งภาษาสากล ตลอดจนจนการส่งเสริมการฝึกอบรมแก่

แรงงานกลุ่มดังกล่าวโดยความร่วมมือของทั้งภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แรงงานเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ

กลุ่มที่สอง สำหรับกลุ่มแรงงานอพยพเข้ามาในประเทศ ทั้งที่ถูกกฎหมายและลักลอบเข้าเมืองที่ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับการหลั่งไหลเข้าเมือง ตราบใดที่ประเทศเพื่อนบ้านยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างในระบอบประชาธิปไตยและความยากจน รวมทั้งเรื่องของสิทธิมนุษยชนที่เป็นกระแสปกป้องประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การศึกษามีเพียงแต่ให้สิทธิเฉพาะคนไทยโดยเชื้อชาติ แต่ต้องครอบคลุมถึงคนที่หลั่งไหลเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ที่ปัจจุบันและอนาคตยังคงเป็นประโยชน์ในด้านผ่อนแรงที่คนไทยไม่ทำ หรืออาจเป็นโทษที่อาจทำลายสังคมหรือความมั่นคงได้ หากไม่ถูกปลูกฝังให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความสำนึกในบุญคุณของประเทศที่เป็นที่พึงพิงอาศัยให้มาเป็นแรงงานคุณภาพหรือลูกหลานแรงงานคุณภาพสร้างประโยชน์แก่ประเทศในที่สุด โดยขจัดอุปสรรคทั้งหมด เพื่อให้แรงงานหรือลูกหลานแรงงานต่างประเทศได้เข้าเรียนและอำนวยความสะดวกในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาสภาวะการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมโลก และสังคมไทยที่มีผลต่อการศึกษาดังได้กล่าวมา มีประเด็นที่เชื่อมโยงถึงสภาวะการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทยปัจจุบันที่สะท้อนถึงอนาคต หากปล่อยไว้และไม่ทำอะไรกับการศึกษา ก็จะมีปัญหาอยู่เช่นเดิม ดังจะได้กล่าวถึงในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

สภาวะการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทย

จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่กล่าวมา เป็นบริบทส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยในรอบ 10 - 20 ปีที่ผ่านมา เป็นผลให้สมรรถนะการศึกษาไทยปัจจุบันมีแนวโน้มตกต่ำลงเรื่อยๆ และจะยังคงต่อเนื่องเช่นนี้ในอนาคต หากไม่ทำอะไรกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ในภาพรวมสมรรถนะการศึกษาของประเทศไทยในระดับนานาชาติไม่น่าพึงพอใจนัก ไม่ว่าจะเป็นการประเมินโดยองค์กรใด ทั้งองค์กรในประเทศและองค์กรต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการจัดอันดับโดยสถาบันนานาชาติว่าด้วยการพัฒนาการจัดการ (International Institute for Management Development : IMD) ระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2550 อันดับการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 48, 46, 48 และ 46 จากจำนวน 60, 60, 61, และ 55 ประเทศตามลำดับ

ที่มา : International Institute for Management Development (IMD), 2004 - 2007.

แม้ว่า ใน พ.ศ. 2550 อันดับจะดีขึ้นกว่าเมื่อ พ.ศ. 2549 (อันดับที่ 48 จาก 61 ประเทศ) ก็ตาม แต่ยังคงต่ำกว่า 45 ประเทศ และเหนือกว่าเพียง 9 ประเทศเท่านั้น ทั้งด้าน 1) โอกาส ความเสมอภาคและความทั่วถึงทางการศึกษา 2) คุณภาพการศึกษา และ 3) ประสิทธิภาพการศึกษา กล่าวคือ

3.1 ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความทั่วถึงทางการศึกษา

โอกาส ความเสมอภาคและความทั่วถึงด้านการศึกษาในภาพรวมของไทยค่อนข้างดีในเชิงปริมาณ แต่ค่อนข้างมีปัญหาในเชิงคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากดัชนีวัดหลายตัว เช่น

3.1.1 อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษา ที่ค่อนข้างสูง โดยใน พ.ศ. 2550 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาอายุ 12 - 17 ปี ที่เรียนเต็มเวลาต่อประชากรในกลุ่มอายุเดียวกันของไทย มีถึงร้อยละ 72 อย่างไรก็ตาม นับจาก พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา อัตราการเพิ่มของอัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษาของไทยค่อนข้างต่ำ และ พ.ศ. 2550 มีอัตราเท่ากับ พ.ศ. 2549 คือร้อยละ 72 ซึ่งหมายถึงอัตราการเพิ่มเท่ากับศูนย์

3.1.2 การไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ ร้อยละของประชากรที่อายุ 15 ปีขึ้นไปของไทยปัจจุบัน ที่ไม่รู้หนังสือมีร้อยละ 7.4 แต่มีข้อสังเกตว่า ใน พ.ศ. 2548 อัตราการไม่รู้หนังสือในวัยผู้ใหญ่ของไทยสูงขึ้นถึงร้อยละ 3.1 และหลังจากนั้นยังไม่สามารถลดอัตราการไม่รู้หนังสือในวัยผู้ใหญ่ลงได้เลย ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

3.1.3 ปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2545 พบว่า แนวโน้มปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยมีแนวโน้ม

เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี กล่าวคือ เพิ่มขึ้นจาก 8.1 ปี ใน พ.ศ. 2545 เป็น 8.3 ปี 8.4 ปี 8.6 ปี และ 8.7 ปี ใน พ.ศ. 2546 - 2549 ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 0.15 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โอกาสในการเข้ารับการศึกษาของคนไทยเพิ่มมากขึ้น

3.1.4 การขยายโอกาสทางการศึกษา นับจากมีการปฏิรูปการศึกษาตามประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา พบว่า มีการดำเนินการเพื่อขยายโอกาสให้เกิดความเสมอภาคมากขึ้น เช่น การออกพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นจาก 6 ปี เป็น 9 ปี การพยายามจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวให้กับเด็กในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนไม่ว่าจะเข้าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อสังเกตว่า แม้โอกาสในการเข้ารับการศึกษาโดยรวมจะเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีคามจำเป็นต้องเพิ่มหรือขยายโอกาสการเข้ารับการศึกษาอย่างเสมอภาคในเชิงพื้นที่ และช่องว่างทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ จากรายงานของสถาบันสถิติแห่งองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics : UIS, 2006) พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการขยายโอกาสทางการศึกษาเชิงปริมาณ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา อันเป็นผลมาจากความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจของครอบครัวไทยยังเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา เนื่องจากข้อมูลของสำนักงาน

สถิติแห่งชาติ ระบุว่า เด็กในเขตเมืองได้รับการศึกษามากกว่าเด็กในชนบท ด้วยเหตุผลที่ครอบครัวชนบทมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุด ในการขัดขวางการเรียนรู้ของเด็ก และจากวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียช่วงหลังของทศวรรษ 1990 (พ.ศ. 2543) เป็นสาเหตุให้เด็กในชนบทต้องออกจากโรงเรียนเพราะสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว

3.2 ด้านคุณภาพการศึกษา

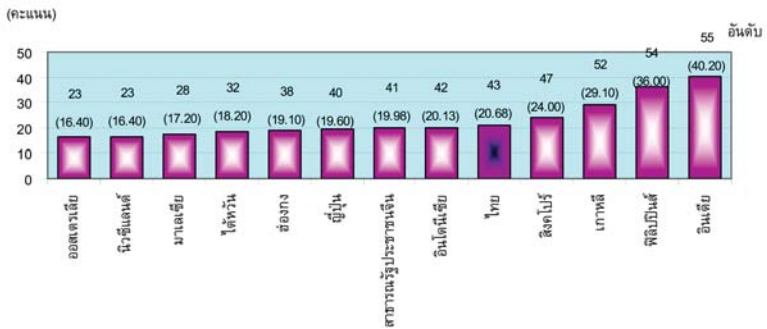
คุณภาพการศึกษาไทยยังอยู่ในภาวะน่าเป็นห่วง แม้ว่าจะมีความพยายามและความก้าวหน้าในการดำเนินการเพื่อพัฒนาเชิงคุณภาพการศึกษาก็ตาม ดังพิจารณาจากดัชนีชี้วัด ทั้งภายในประเทศและดัชนีระดับนานาชาติ กล่าวคือ

3.2.1 อัตราส่วนนักเรียนต่อครู ใน พ.ศ. 2550 ไทยมีอัตรานักเรียนต่อครูประถมศึกษาในอัตรานักเรียน 20.68 คนต่อครู 1 คน และมีอัตราส่วนนักเรียนต่อครูระดับมัธยมศึกษาในอัตรานักเรียน 21 คนต่อครู 1 คน อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกต ดังนี้

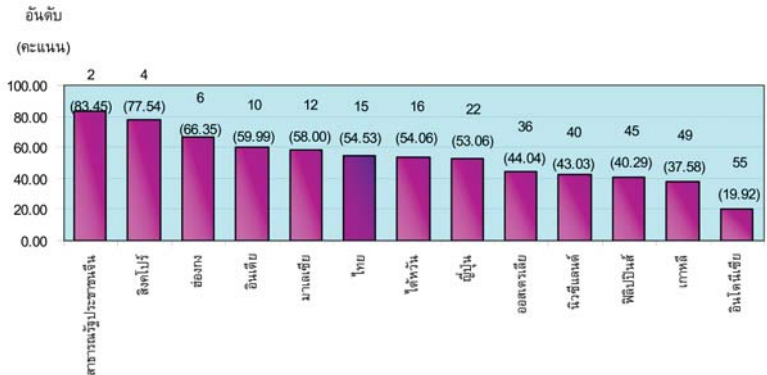
1) อัตรานักเรียนต่อครูของสิงคโปร์และเกาหลี ระดับประถมศึกษาสูงกว่าประเทศไทย กล่าวคือ สิงคโปร์ แสดงให้เห็นว่าครูของสิงคโปร์และเกาหลี ต้องรับภาระมากกว่าในหลายประเทศ แต่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างสูง กล่าวคือ ครูประถมศึกษาของสิงคโปร์ 1 คน รับภาระนักเรียน 24 คน และมีสมรรถนะด้านการศึกษาอยู่ในอันดับที่ 4 เกาหลี 1 คน รับภาระนักเรียน 29 คน ในขณะที่ครูประถมศึกษาของออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย ใต้หวัน ฮองกง ญี่ปุ่น และไทย 1 คน รับภาระนักเรียน

น้อยกว่า คือรับภาระ 16 คน, 16 คน, 17 คน, 18 คน, 19 คน, 20 คน และ 21 คน ตามลำดับ แต่มีอันดับสมรรถนะด้านการศึกษาน้อยกว่า โดยอยู่ในอันดับที่ 36, 40, 12, 16, 6, 22, 22 และ 15 ตามลำดับ

อัตราส่วนนักเรียนต่อครูระดับประถมศึกษาของประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก พ.ศ. 2550

สมรรถนะด้านการศึกษาระดับประถมศึกษาของประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก พ.ศ. 2550

2) ประเทศต่างๆ มีอัตราส่วนนักเรียนต่อครูในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาแตกต่างกัน โดยครูระดับมัธยมศึกษาจะรับภาระนักเรียนน้อยกว่า ในขณะที่ประเทศไทยกลับ

มีลักษณะแตกต่างออกไปโดยอัตราส่วนนักเรียนต่อครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเท่ากัน

3) การกระจายตัวของอัตราส่วนนักเรียนต่อห้องในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยมีลักษณะที่แตกต่างกันมากระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา กล่าวคือ บางพื้นที่นักเรียนต่อห้องน้อยกว่า 25 คน ในขณะที่บางพื้นที่นักเรียนต่อห้องมากกว่า 40 คน ดังนั้น แม้อัตราส่วนนักเรียนต่อครูทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของไทยในภาพรวมที่ประเมินโดย IMD จะค่อนข้างดี แต่ในสภาพความเป็นจริง พบว่า กระทรวงศึกษาธิการมีปัญหาขาดแคลนครู คณาจารย์ในทุกๆระดับ/ประเภท ทั้งตามสาขาวิชาและตามพื้นที่ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะต่างๆ รวมไปถึงการมีครูไม่ครบชั้น ซึ่งส่งผลต่อผลการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

4) ภาระงานของครู ซึ่ง อุทัย บุญประเสริฐ (2550) ได้วิจัยเรื่อง สภาพภาระงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผลการวิจัยพบว่า แม้หน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน แต่ครูจำนวนมากต้องทำหน้าที่สอนนอกเหนือจากการเป็นครูผู้สอน ได้แก่ การทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร และสนับสนุนการสอนในการสอนมีจำนวนชั่วโมงการสอนโดยเฉลี่ยของครูต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่า ครูส่วนใหญ่ทำการสอนมากกว่า 1 ภาระการเรียนรู้อันหนึ่ง

3.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่

1) ผลการประเมินวิชาคณิตศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์ ในโครงการ Program for International Student Assessment (PISA) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือกับองค์การร่วมมือทางการค้าและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) ดำเนินการประเมินการศึกษาทุก 3 ปีใน 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ ในแต่ละปีจะให้หน้าหนักในแต่ละด้านไม่เท่ากัน โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ PISA ที่ดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2546 ให้ความสำคัญกับคณิตศาสตร์ร้อยละ 60 และให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และการอ่าน ร้อยละ 20 ในแต่ละด้าน ผลการประเมินพบว่า ในวิชาคณิตศาสตร์ไทยได้คะแนน 417 คะแนน และผลการประเมินวิชาวิทยาศาสตร์มีแนวโน้มที่สอดคล้องกัน โดยไทยได้คะแนน 429 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD (500 คะแนน) ทั้งนี้ ข้อมูลจาก PISA ชี้ให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของผู้ปกครองด้วย

2) คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 - 2549 พบว่า ปีการศึกษา 2549 มีเพียงวิชาภาษาไทยเท่านั้นที่มีคะแนนเกินร้อยละ 50 เล็กน้อย สำหรับวิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2548 รวมถึงวิชาสังคม ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทั้งในปีการศึกษา 2548 และ 2549 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า

คุณภาพการจัดการศึกษายังไม่น่าพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2548 กับปีการศึกษา 2549 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเล็กน้อยในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ แต่วิชาสังคมได้คะแนนเฉลี่ยลดลงจากร้อยละ 42.64 ในปีการศึกษา 2548 เหลือร้อยละ 37.94 ในปีการศึกษา 2549

3) คะแนนเฉลี่ยจากผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นสูง (A-NET) ของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 - 2549 ใน 5 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย 2 สังคม 2 ภาษาอังกฤษ 2 คณิตศาสตร์ 2 และวิทยาศาสตร์ 2 พบว่า ไม่มีวิชาใดที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยถึงร้อยละ 50 โดยในปีการศึกษา 2549 วิชาที่คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษ 2 คณิตศาสตร์ 2 และวิทยาศาสตร์ 2 ในขณะที่วิชาภาษาไทย 2 และสังคม 2 คะแนนในปีการศึกษา 2549 ลดลงจากปีการศึกษา 2548

3.2.3 ผลการประเมินภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

จากการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารอบแรก พบว่า

1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประเมินในรอบแรกจำนวน 35,159 โรงเรียน ที่พิจารณามาตรฐานใน 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ครู และผู้บริหาร พบว่า โรงเรียนที่ได้มาตรฐานระดับดี ร้อยละ 34.61 และโรงเรียนที่ไม่ได้มาตรฐานของ สมศ. ร้อยละ 65.39 ซึ่งให้เห็นว่า คุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมของ

ประเทศยังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยมีสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานไม่ถึงร้อยละ 50

2) ระดับอุดมศึกษา ผลการประเมินคุณภาพระดับอุดมศึกษาในรอบแรกเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาครอบคลุม 7 ด้าน คือ (1) คุณภาพบัณฑิต (2) การวิจัย และงานสร้างสรรค์ (3) การบริการวิชาการ (4) การทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม (5) การพัฒนาองค์กรการและบุคลากร (6) การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน และ (7) ระบบการประกันคุณภาพ โดยสถาบันอุดมศึกษา/มหาวิทยาลัยที่จะได้รับการรับรองต้องผ่านการประเมิน โดยได้คะแนนอยู่ในคุณภาพระดับ 4 และ 5 จากทั้งหมด 5 ระดับ พบว่า ในภาพรวมของผลการประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษารวม 260 แห่ง มีสถาบันที่ได้รับการรับรอง 124 แห่ง หรือร้อยละ 47.69 ได้รับการรับรองแบบมีเงื่อนไข 115 แห่ง และไม่ได้รับการรับรอง 21 แห่ง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวมของประเทศยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร เนื่องจากมีสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านการประเมินไม่ถึงร้อยละ 50 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการประเมินในรายละเอียดพบว่า มหาวิทยาลัยรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางอยู่ในระดับค่อนข้างดี

3.2.4 ผลสัมฤทธิ์ด้านอาชีวศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ประเมินสถาบันอาชีวศึกษาในรอบแรก (พ.ศ. 2544 - 2548) ผลการประเมินสถาบันอาชีวศึกษา จำนวน 765 แห่ง จำแนกเป็นสถานศึกษาใน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 412 แห่ง สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 335 แห่ง สังกัดสำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 17 แห่ง และสังกัดสำนักงานเทศบาล 1 แห่ง พบว่าผู้จบการศึกษามีอัตราการได้งานทำภายใน 1 ปี ของผู้จบการศึกษาทั้งระดับ ปวช. และ ปวส. ร้อยละ 12.5 และร้อยละ 26.53 ตามลำดับ รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 6.25 และ 6.19 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจนัก อย่างไรก็ตาม พบว่าในส่วนของผู้ที่ออกไปทำงานนั้น ระดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อนักศึกษาของสถานศึกษาทุกประเภทอยู่ในเกณฑ์ที่ดีคือ ระดับมาก (ระดับ 3)

3.2.5 ผลสัมฤทธิ์ของการอุดมศึกษา โดยพิจารณาจากร้อยละของประชากรอายุ 25 - 34 ปี ที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับอุดมศึกษาขึ้นไป จากการจัดอันดับของสถาบัน IMD พบว่า ใน พ.ศ. 2550 ไทยมีผลสัมฤทธิ์ของการอุดมศึกษาอยู่ในอันดับที่ 39 โดยมีประชากรอายุ 25 - 34 ปี ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างต่ำ ร้อยละ 18 นอกจากนี้ ในการจัดอันดับสมรรถนะของ World Economic Forum (WEF) ซึ่งเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงและมีการจัดอันดับเป็นประจำทุกปี ในรายงาน The Global Competitiveness Report ที่เผยแพร่ครั้งล่าสุด พ.ศ. 2536 - 2547 ได้เพิ่มเติมดัชนีชี้วัดด้านการศึกษาได้แก่ Higher Education and Training ผลการจัดอันดับพบว่า ไทยได้รับการจัดอันดับในอันดับที่ 42 จาก 125 ประเทศทั่วโลก โดยได้ 4.44 คะแนนจากคะแนนเต็ม 10 (The Global

Competitiveness Report, 2007) ซึ่งแม้จะเป็นอันดับที่ค่อนข้างดี แต่มีข้อสังเกตว่าคะแนนที่ได้รับน้อยกว่าครึ่งจากคะแนนเต็ม 10 ดังกล่าว

3.2.6 การตอบสนองความสามารถในการแข่งขัน

1) ระบบการศึกษาในการจัดอันดับของ IMD พิจารณาว่า ระบบการศึกษาทั้งระบบสามารถตอบสนองต่อตลาดแรงงาน เศรษฐกิจ และการแข่งขันได้มากน้อยเพียงใด โดยใน พ.ศ. 2550 ไทยมีระบบการศึกษาที่ตอบสนองความสามารถในการแข่งขันอยู่ในอันดับที่ 38 ได้ 3.83 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนนเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานค่อนข้างมาก โดยมีข้อสังเกตว่า แม้ใน พ.ศ. 2548 ไทยมีสมรรถนะระบบการศึกษาที่ตอบสนองความสามารถในการแข่งขันดีขึ้น แต่นับจากนั้นมาตลอด 3 ปี สมรรถนะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ คะแนนที่ได้รับยังน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม

2) การศึกษาระดับอุดมศึกษา IMD พิจารณาว่า การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาสามารถตอบสนองต่อตลาดแรงงาน เศรษฐกิจ และการแข่งขันได้มากน้อยเพียงใด โดยใน พ.ศ. 2550 ไทยมีการตอบสนองความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในอันดับที่ 39 โดยได้ 4.46 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2550 สถาบันอุดมศึกษาของไทยที่ตอบสนองความสามารถในการแข่งขันได้คะแนน 4.97, 4.90, 5.28 และ 4.46 โดยพบว่า สมรรถนะมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ คะแนนยังน้อยกว่าครึ่งหนึ่งด้วย ยกเว้นใน พ.ศ. 2549 นอกจากนี้ จากการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาระดับนานาชาติของ The Times Higher Education Supplement (THES) (Newsweek International Editor, 2006, www.msnbc.msn.com และ <http://www.topuniversities.com>) ใน พ.ศ. 2549 ได้จัดอันดับมหาวิทยาลัยทั่วโลกจำนวน 520 สถาบัน พบว่า มหาวิทยาลัยของไทยที่ได้รับการประเมินอยู่ใน 500 อันดับ มีเพียง 7 มหาวิทยาลัยเท่านั้น (คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของสถาบันอุดมศึกษาของไทย) โดยทั้ง 7 มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งสิ้น เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยไทยยังมีศักยภาพ/คุณภาพห่างไกลกับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติมาก แม้แต่ในเอเชียด้วยกัน เช่น จีน อินเดีย สิงคโปร์ เกาหลี ญี่ปุ่น และไต้หวัน ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศคู่แข่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งสิ้น

3.2.7 ทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ IMD พิจารณาถึงความสามารถในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองต่อผู้ประกอบการ โดยใน พ.ศ. 2550 ไทยมีทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการอยู่ในอันดับที่ 48 โดยได้ 3.71 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548 - 2550 นับตั้งแต่มีการประเมินเรื่องสมรรถนะทักษะด้านภาษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ พบว่า ไทยได้คะแนน 5.03, 4.27 และ 3.71 โดยอยู่ในอันดับที่ 35, 47 และ 48 ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มสมรรถนะลดลงอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

เมื่อพิจารณาด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งเชื่อมโยงกับด้านคุณภาพการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของไทยยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากดัชนีชี้วัดหลายตัว ดังนี้

3.3.1 การถ่ายโอนความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจ สถาบัน IMD พิจารณาว่า มีการถ่ายโอนความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจในระดับนานาชาติมากน้อยเพียงใด ซึ่งใน พ.ศ. 2550 ไทยมีสมรรถนะการถ่ายโอนความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจอยู่ในอันดับที่ 42 โดยได้ 3.63 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน โดยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2550 พบว่า การถ่ายโอนความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจของไทยได้คะแนน 4.44, 4.17, 4.39 และ 3.69 โดยอยู่ในอันดับที่ 33, 38, 36 และ 42 ตามลำดับ ซึ่งเป็นคะแนนที่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม และแสดงถึงแนวโน้มสมรรถนะที่ลดลง ยกเว้นใน พ.ศ. 2549 ที่สมรรถนะเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2548 เล็กน้อย แล้วกลับลดลงอีกใน พ.ศ. 2550

3.3.2 จำนวนนักเรียนนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย เปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน/นักศึกษาไทยในต่างประเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งข้อมูลจาก องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) (OECD, 2006) พบว่า

จำนวนนักเรียน/นักศึกษาต่างชาติในประเทศไทยมีจำนวน 4,092 คน ในขณะที่จำนวนนักเรียน/นักศึกษาไทย ที่ไปศึกษาในต่างประเทศ มีจำนวนถึง 23,727 คน อย่างไรก็ตาม ธุรกิจบริการด้านการศึกษา นานาชาติของไทยในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2549 เติบโตถึงร้อยละ 10 และมีปริมาณโรงเรียน นานาชาติที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยและเปิดสอนหลักสูตร นานาชาติในไทยกว่า 100 แห่ง (การณ กิตติสถาพร ปลัดกระทรวง พาณิชย, 2550, สัมภาษณ์ http://bsncenter.com/news/news_view.asp?id=4837)

3.3.3 การลงทุนเพื่อการศึกษา พิจารณาจากค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษาของไทยในภาครัฐ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายใน ประเทศ (GDP) ใน พ.ศ. 2550 ไทยมีอัตราการลงทุนเพื่อการศึกษา ร้อยละ 4.10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) อยู่ใน อันดับที่ 42 เมื่อเปรียบเทียบกับนานาประเทศต่ำกว่า 41 ประเทศ และเหนือกว่า 11 ประเทศ โดยเป็นอัตราการลงทุนในกลุ่มที่ต่ำกว่า ค่าเฉลี่ยของประเทศส่วนใหญ่ที่เข้ารับการประเมิน โดยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2550 พบว่า อัตราการลงทุนเพื่อการศึกษาของไทย อยู่ที่ร้อยละ 4.13, 4.00, 3.90 และ 4.10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศ โดยอยู่ในอันดับที่ 41, 48, 49 และ 42 ตามลำดับ ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มการลงทุนเพื่อการศึกษาลดลง ยกเว้นใน พ.ศ. 2550 ที่มีอัตราการลงทุนเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ข้อมูลจาก UIS (2006) ซึ่งให้เห็นว่า อัตราการ ลงทุนเพื่อการศึกษาของไทย เป็นการลงทุนจากภาครัฐถึงร้อยละ

75.5 ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ WEI (ร้อยละ 72.1) แต่ น้อยกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (ร้อยละ 88.0) และ ภาคเอกชนของไทยลงทุนเพื่อการศึกษาเพียงร้อยละ 24.5 ซึ่ง น้อยกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ WEI (ร้อยละ 27.9) แต่มากกว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (ร้อยละ 12.0)

เมื่อพิจารณาอัตราการลงทุนของงบประมาณแผ่นดินของ ไทย พบว่า รัฐให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก โดยลงทุนเพื่อ การศึกษาถึงร้อยละ 26.18 ซึ่งเป็นสัดส่วนมากกว่า 1 ใน 4 ของ งบประมาณแผ่นดิน และมากที่สุด โดยเป็นสัดส่วนมากกว่าการ ลงทุนเพื่อเศรษฐกิจ การสาธารณสุข การเคหะและชุมชน การสังคม สงเคราะห์ การศาสนา การบริหารทั่วไป และการลงทุนอื่นๆ ใน พ.ศ. 2550 รัฐได้ลงทุนเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2549 ถึง ร้อยละ 10.58 ทั้งนี้ จากงบประมาณที่รัฐลงทุนเพื่อการศึกษาทั้งหมด ใน พ.ศ. 2550 จำแนกเป็นการลงทุนให้กับการจัดการศึกษาก่อน วัยเรียนและการศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุดคือร้อยละ 68.80 รอง ลงมาลงทุนในการอุดมศึกษา ร้อยละ 16.48 ลงทุนในการบริการ สนับสนุนการศึกษา ร้อยละ 11.42 ลงทุนในการศึกษาอื่นๆ ร้อยละ 3.25 และลงทุนในการศึกษาที่ไม่กำหนดระดับอีก ร้อยละ 0.04

อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกจากงบประมาณที่รัฐลงทุนเพื่อ การศึกษาทั้งหมดใน พ.ศ. 2550 ตามประเภทรายจ่าย พบว่า เป็น งบบุคลากรมากที่สุดถึงร้อยละ 49.83 รองลงมาคือ งบเงินอุดหนุน ร้อยละ 27.07 งบรายจ่ายอื่น ร้อยละ 11.43 งบดำเนินงาน ร้อยละ 6.56 และงบลงทุน ร้อยละ 5.12 จากข้อมูลการลงทุนเพื่อการศึกษา

ของไทยจะพบว่า งบประมาณที่ไทยลงทุนเพื่อการศึกษาค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณแผ่นดิน แต่งบประมาณส่วนใหญ่ใช้เป็นงบประมาณด้านบุคลากร ในขณะที่งบลงทุนเพื่อพัฒนามีสัดส่วนค่อนข้างน้อย ซึ่งหมายความว่า การลงทุนในส่วนที่มุ่งยกระดับความสามารถของผู้เรียนโดยตรงค่อนข้างน้อย ประสิทธิภาพที่เกิดจากการลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาจึงยังไม่เห็นผล และพัฒนาสมรรถนะในระดับนานาชาติได้ค่อนข้างช้า นอกจากนี้ ข้อมูลในระดับนานาชาติยังบ่งชี้ว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาส่วนใหญ่เป็นภาระของรัฐ ในขณะที่ภาคเอกชนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย

กล่าวโดยสรุป สภาวการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีนานาชาติยังอยู่ในระดับไม่เป็นที่น่าพอใจและยังล่าช้ากว่าหลายประเทศ ทั้งด้านโอกาส คุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา แม้ว่าจะมีความพยายามในหลายประการทั้งการปฏิรูปการศึกษาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการทดสอบ การประเมินคุณภาพและมาตรฐาน ด้านส่งเสริมสวัสดิการและวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งการลงทุนงบประมาณเพื่อการศึกษาสามารถพอสมควรและมากกว่าหลายประเทศในเอเชียด้วยกัน ตลอดจน มีภาพดี ๆ บางประการ เช่น มีเด็กไทยชนะเลิศการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการในหลายครั้ง ในช่วงหลายปีมานี้ก็ตามรวมทั้งการอาชีวศึกษาที่มีการพัฒนาด้านทักษะของผู้เรียนจนเป็นที่ยอมรับของสถานประกอบการบ้างแล้วก็ตาม แต่ภาพที่ปรากฏ

ก็เป็นคล้ายภาพลวงตา เนื่องจากเพราะเป็นภาพเล็กของกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีใช้ภาพใหญ่ของประเทศ ซึ่งยังไม่เป็นที่พอใจ ดังนั้น หากไม่มีการวางภาพอนาคตที่ชัดเจนและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เป็นที่เชื่อว่า แนวโน้มสภาวการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทยจะเป็นไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ดังสภาพที่ปรากฏและอาจตกต่ำลงเรื่อย ๆ ต่อไป อันจะนำไปสู่การขาดความสามารถในการแข่งขันและไม่มีความสุขในที่สุด จึงมีข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต เพื่อนำไปสู่การวางภาพอนาคตในบทต่อไป ดังนี้

3.4 ข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยในอนาคต

การศึกษาไทยในอนาคต ที่เป็นผลจากสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การเมืองการปกครอง และประชากรที่ส่งผลกระทบต่อสภาวการณ์และสมรรถนะการศึกษาไทย ควรได้มีการพิจารณาประเด็นสำคัญในภาพรวม ดังนี้

ด้านสังคม

การจัดการศึกษาควรคำนึงถึง 1) การศึกษาเพื่อพัฒนาคน 2) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม 3) การศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน และ 4) การศึกษาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน ให้คนไทยมีความรู้ความสามารถ ทักษะการดำรงชีวิต อยู่ในโลกของการแข่งขันได้อย่างรู้เท่าทัน

ด้านเศรษฐกิจ

การจัดการศึกษาควรเป็น การเตรียมคนในสองทศวรรษหน้าให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์ในอาชีพอย่างจริงจัง การฝึกและพัฒนาบุคลากรแรงงาน ให้มีความรู้ รวมทั้งกระบวนการฝึกอบรมซ้ำ อย่างต่อเนื่องเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มและผลิตภาพขององค์กร ให้มีความรู้ทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้าง ที่มีความสามารถทั้งทางด้านการจัดการ ภาษาและเทคโนโลยี ความสามารถในการจัดการสถานการณ์ที่รุนแรง ไร้อุปสรรค การจัดการอาชีพและการงานอย่างชาญฉลาด การรู้จักการแก้ปัญหา ผ่านหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนในทุกๆระดับ ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัย จนกระทั่งอุดมศึกษา เป้าหมายหลักสูตรการศึกษาทุกระดับควรต้องเป็นหลักสูตรเฉพาะที่มุ่งเน้นคุณภาพควบคู่ไปด้วยกันกับคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีความหลากหลายของหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการส่วนตนและตลาด ที่เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และกรณีศึกษาให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ควรได้มีการจัดระบบงบประมาณเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ที่คำนึงถึงตัวผู้เรียน ความสอดคล้องของหลักสูตรที่จัด ครูและบุคลากรทางการศึกษา และการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ตลอดจนกองทุนเพื่อการศึกษาที่เหมาะสม

ด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการศึกษาควรเป็น การจัดการกระบวนการให้ความรู้พื้นฐานและความเข้าใจที่ถูกต้องด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ให้นักเรียนนักศึกษาได้เข้าใจและตระหนักถึงสภาวะและสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานที่ถูกต้อง ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการกระตุ้นจิต

สำนึกให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนา ปกป้อง และปรับตัวจากความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง จะทำให้เกิดการมองภาพรวมของพลังงาน และผลกระทบของสิ่งแวดล้อมได้ โดยทั้งนี้ ควรต้องมีกิจกรรมหรือ แผนงานที่สอดคล้องและสามารถกระตุ้นจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและพลังงานของชาติอย่างต่อเนื่อง

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

การจัดการศึกษาควรเป็น การปลูกฝังวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์ และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ระบบการจัดการตนเอง การส่งเสริมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในฐานะเป็นเนื้อหา ของการเรียนรู้ (content) เน้นการศึกษา (หลักสูตร/วิชา) ที่สามารถ บูรณาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแขนงต่างๆ เข้ากับสาขา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และจริยธรรมมากขึ้น และในฐานะที่เป็นเครื่องมือและสื่อของการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้อย่างรู้ เท่าทัน ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ด้านการเมืองการปกครอง

การจัดการศึกษาควรเป็น การปลูกฝังการดำรงชีวิตในระบอบ ประชาธิปไตยผ่านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในทุกๆ ระดับ/ประเภททั้งในและนอกสถานศึกษา ไม่เป็นผู้หลงกระแสและ ถูกชักจูงได้ง่ายโดยชาตวิจรรย์ญาณและการเป็นตัวของตัวเอง การ ให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เอกชน ชุมชน และสถาบันสังคมในการจัดการศึกษา อย่างจริงจังโดยปราศจากเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคทั้งมวล รวมทั้ง

คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และความเท่าเทียมของเพศ วัย ชชาติพันธุ์ ประชาชนในพื้นที่ชายแดนและรอยต่อ ทั้งหมด

ด้านประชากร

การจัดการศึกษา ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มสตรี ผู้สูงวัย ที่จะมีมากขึ้น จากการที่ประชากรวัยเรียนลดลง จึงเป็นโอกาสที่ควรหันมามุ่งเน้น “คุณภาพ” ให้มากขึ้น ทั้งคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพของระบบการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารจัดการ เพื่อให้ “คนไทย” เป็นคนคุณภาพและศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการเตรียมหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มคนย้ายถิ่น แรงงานข้ามชาติ

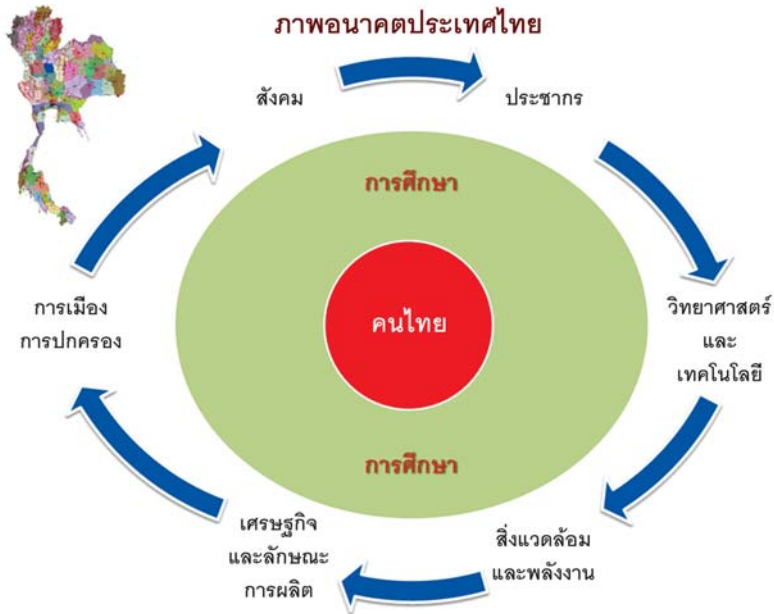
ข้อพิจารณาสำหรับการศึกษาไทยดังกล่าว นำไปสู่การวาดภาพอนาคตประเทศไทย : สภาพแวดล้อม คน และการศึกษา ดังปรากฏในบทที่ 4 ต่อไปนี้

บทที่ 4

ภาพอนาคตประเทศไทย : สภาพแวดล้อม คน และการศึกษา

จากที่ได้นำเสนอมาถึงบริบทสถานการณ์โลกด้านสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและพลังงาน การเมืองและการปกครอง รวมทั้งแนวโน้มด้านประชากร ที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะและสภาพการณ์การศึกษาไทยที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับภาพการเปลี่ยนแปลงของบริบทดังกล่าว จึงสมควรวางภาพการศึกษาไทยบนพื้นฐานของบริบท/สภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ และคนไทยที่พึงประสงค์ ที่จะเป็ผลผลิตของการศึกษาในอนาคต

แต่อย่างไรก็ตาม ภาพที่พึงประสงค์ย่อมปรากฏควบคู่กันกับภาพที่ไม่พึงประสงค์ที่ต้องเกิดขึ้นเช่นเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็สามารถควบคุมและจำกัดขอบเขตที่ไม่พึงประสงค์นั้นได้ด้วย การวางแผนและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นในที่นี้จะได้กล่าวถึงภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้นทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ คนไทยที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ และการศึกษาไทยที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต ดังนี้

4.1 ภาพอนาคตสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

จากการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมโลกและสังคมไทยที่มีผลต่อการศึกษาทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านประชากร รวมทั้งการเสนอข้อเสนอฟังพิจารณาสำหรับการศึกษาไทย จากนั้นจึงสังเคราะห์ความเป็นไปได้ของสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นภาพที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นภาพอนาคตในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า ดังต่อไปนี้

4.1.1 ภาพอนาคตสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ ด้านสังคม

1) ครอบครัวมีความอบอุ่นมีสัมพันธภาพ มีความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุตร บุตรหลานเคารพ เชื่อฟัง และเลี้ยงดูบิดามารดาปุ่ย่าตายายเมื่อแก่ชรา ชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง มีความสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสามารถจัดการและแก้ปัญหาภายในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ความเท่าเทียมของการได้รับการยอมรับระหว่างเพศหญิงและชาย ระหว่างคนรวยและคนจน ระหว่างคนในเมืองและชนบท ระหว่างคนที่มีร่างกายปกติและคนพิการ

3) สังคมเข้มแข็ง มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมานฉันท์ มีเหตุผล มีค่านิยมยกย่องคนดี ให้ความสำคัญกับสติปัญญาและการเรียนรู้ บูรณาการสังคมโลกกับดำรงสังคมความเป็นไทยได้อย่างกลมกลืน เป็นสังคมฐานความรู้ได้อย่างยั่งยืน

4) ประเทศไทยเป็นประเทศแนวหน้าในภูมิภาค มีความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองมั่นคง ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีสิทธิเสรีภาพตามครรลองประชาธิปไตย ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โครงสร้างพื้นฐานของประเทศ แข็งแกร่ง ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการคมนาคม

ด้านเศรษฐกิจและลักษณะการผลิตและการบริการ

- 1) มีการรวมกลุ่มทางการค้า การลงทุน และการเงิน ทำให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง
- 2) ประเทศไทยมีการปรับตัวพัฒนาและมีนโยบายรองรับการแข่งขันด้านการผลิตและการบริการที่เปลี่ยนจากการใช้ทุนและแรงงานเป็นการเน้นความรู้มากขึ้น
- 3) ทรัพย์สินทางปัญญาที่จับต้องไม่ได้ และมูลค่ามหาศาลกว่าทรัพย์สินที่จับต้องได้ ได้รับความสำคัญและสนับสนุนมากขึ้น
- 4) การผลิตและบริการมีต้นทุนราคาถูกลง เน้นความเป็นปัจเจก คำนี้ถึงความต้องการของผู้รับบริการ ด้วยความชำนาญ และเชี่ยวชาญในการผลิตมากขึ้น ภาคบริการมีมูลค่าต่อ GDP ในสัดส่วนที่สูงขึ้น
- 5) แรงงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน มีการทำงานรับช่วงมากขึ้นตามความถนัดและความชำนาญ รวมทั้งรับงานไปทำที่บ้านหรือแหล่งใดแหล่งหนึ่งได้มากขึ้น
- 6) มีการใช้ความรู้ การวิจัยและพัฒนาเป็นกลไกในการจัดการทางเศรษฐกิจและการบริการ มีความสามารถในการจัดการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- 7) มีระบบการพัฒนาและการฝึกอบรมบุคลากรปฏิบัติงานและแรงงานความรู้ รวมทั้งการจัดองค์กร หน่วยงานให้

เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และความสามารถในการแข่งขัน

ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน

- 1) รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนมีการปกป้อง อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน อย่างเป็นรูปธรรม
- 2) มีการปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ผ่านกระบวนการศึกษา และการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาประยุกต์

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

- 1) มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มมากขึ้น การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีวัสดุและเทคโนโลยีอื่น รวมทั้งเทคโนโลยีผสมผสานอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นแรงผลักดันและเครื่องมือการพัฒนาประเทศสาขาต่างๆ
- 2) มีการวิจัยและพัฒนาสะสมองค์ความรู้เพิ่มขึ้น และใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน
- 3) ประชาชนเข้าถึงความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีง่ายขึ้น โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นกลไกสนับสนุน และใช้ข้อมูลวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประกอบการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ และมีเหตุผลมากขึ้น

4) ประเทศมีนโยบาย ระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตั้งแต่เยาวชนจนถึงนักวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

5) เกิดการเรียนรู้สาระและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนำไปใช้พัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ และการดำรงชีวิตของประชาชน อย่างทั่วถึง

ด้านการเมืองการปกครอง

1) เกิดการรวมตัวและความร่วมมือระหว่างประเทศ การเป็นผู้นำในภูมิภาคของไทย ระดับประเทศ ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มทำการปกป้องผลประโยชน์ของหมู่คณะมากขึ้น

2) ประเทศมีระบบกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การเมืองปกครองมีธรรมาภิบาล มีการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับเหตุการณ์และไม่เป็นอุปสรรคของหน่วยงานสถานศึกษาในการนำไปปฏิบัติ

3) ผู้นำทางการเมืองและการบริหารมีคุณธรรม จริยธรรม อุทิศตน เสียสละ และยึดผลประโยชน์ของชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้นแบบที่ดีแก่เด็กและเยาวชน

4) เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติตามครรลองของประชาธิปไตยอย่างเข้มข้น เกิดระบบตรวจสอบทางการบริหารและการเมืองอย่างเข้มแข็ง ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมปกป้องผลประโยชน์ประเทศชาติมากขึ้น

5) ระบบการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน เป็นรูปธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการรองรับการกระจายอำนาจ มีความสามารถในการบริหารจัดการการบริการสาธารณะและการปกครอง มีความรับผิดชอบต่อประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น

6) ระบบการเมืองการปกครองส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น เกิดการตื่นตัวและมีการจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษาในทุกท้องถิ่นอย่างทั่วถึง มีแผนการดำเนินงาน ทั้งด้านการจัดโครงสร้างองค์กร อาคารสถานที่ บุคลากร วิชาการ และงบประมาณ การศึกษามีคุณภาพผ่านการประเมินจากองค์กรประเมินทุกระดับ/ประเภท เป็นที่พึงพอใจมากขึ้น

ด้านประชากร

1) ประชากรไทยมีอัตราการเพิ่มลดลง ประชากรวัยเรียนลดลงตามไปด้วย ทำให้การลงทุนสาธารณะลดลง ส่งผลให้มีการลงทุนพัฒนาคุณภาพคนเพิ่มขึ้น ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และการส่งเสริมเทคโนโลยีและการสื่อสารกระจายในทุกพื้นที่ เพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้

2) กลุ่มผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมภูมิปัญญา มีการใช้ประโยชน์จากผู้สูงวัยที่มีประสบการณ์และความรู้ ทั้งด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในการพัฒนาประเทศ

4.1.2 ภาพอนาคตสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ ด้านสังคม

1) ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น ขาดความ
รับผิดชอบซึ่งกันและกัน บิดามารดาทิ้งบุตรหลานไว้กับคนชรา
ขาดการอบรมขัดเกลา ก่อปัญหาให้กับสังคม

2) ชุมชนไม่เข้มแข็ง ฟุ้งตนเองไม่ได้ ขาดความรู้และ
ภูมิคุ้มกัน ขาดการรวมกลุ่ม ขาดผู้นำที่รับผิดชอบ ไม่สามารถจัดการ
และแก้ปัญหาในชุมชนได้

3) ความไม่เท่าเทียมในการได้รับระหว่างเพศหญิง
และชาย ระหว่างคนรวยและคนจน ระหว่างคนในเมืองและคนชนบท
ระหว่างคนที่มีร่างกายปกติและคนพิการ

4) สังคมอ่อนแอ ลอกเลียนแบบ ไม่เป็นตัวของตัวเอง
เชื่อข่าวลือ หลงกระแส หลอกลวง ขาดความรู้และไม่ใช้ความรู้เป็น
ฐานการแก้ปัญหาสังคม ผู้นำขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่เป็นต้นแบบ
ที่ดีของเด็ก เยาวชน และประชาชน

5) ประเทศล้าหลังขาดความสามารถในการแข่งขัน
ตกอยู่ในความเสี่ยงจากภัยก่อการร้าย

6) รัฐบาลและนักการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
และพวกพ้อง การเมืองและเศรษฐกิจล้มลุกคลุกคลาน ไม่มีมั่นคง สตรี
เด็กและคนชรา ไร้การปกป้องและพัฒนา เยาวชนและประชาชนไร้
สติ ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยมีมากขึ้น
คนจนยิ่งจนลงจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ถูกทำลาย

ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ

1) สภาพเศรษฐกิจจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การค้าโลกมีการแข่งขันและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การเอารัดเอาเปรียบของประเทศที่มีศักยภาพแข่งขันสูงต่อประเทศขาดศักยภาพ และด้อยพัฒนามีมากขึ้น

2) ฐานการผลิตและบริการของต่างประเทศที่เคยลงทุนในประเทศไทยเคลื่อนย้ายไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในเอเชียด้วยกัน ได้แก่ จีน อินเดีย และเวียดนาม เกิดการปิดกิจการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เดิมเป็นคู่ค้าของบริษัทข้ามชาติ ทำให้คนไทยตกงาน เกิดการว่างงานของแรงงานระดับกลางและแรงงานไร้ฝีมือมากขึ้น

3) ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนมีมากขึ้น จากการที่คนรวยมีความสามารถมากกว่า มีโอกาสจนกว่าและได้เปรียบมากกว่า คนจนขาดโอกาสมากขึ้น ไร้การเหลียวแลจากรัฐและสถาบันสังคมอย่างจริงจัง

4) การแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยไม่ใช้ปัญญาและความรู้มาเป็นฐานการคิด ขาดการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้มาเป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการแข่งขัน ก่อให้เกิดการล่าหลัง ไม่ทันโลก เศรษฐกิจอ่อนแอ ขาดภูมิคุ้มกันและสิ้นคลอนง่ายเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจโลก จะตั้งรับไม่ทัน และใช้เวลาฟื้นตัวนาน

ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

1) องค์กรความรู้ในเรื่องเทคโนโลยียังไม่เพียงพอทั้งเทคโนโลยีอุบัติใหม่ และเทคโนโลยีผสมผสาน ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการพัฒนาประเทศ ขาดบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2) นโยบายและการบริหารจัดการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของรัฐ ไม่แน่นอน ชัดเจน ส่งผลให้ขาดความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจ การผลิตและการบริการ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และนักวิชาชีพส่วนใหญ่เคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศ เช่น จีน อินเดีย และแถบตะวันตก

3) มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ผิด และเกิดผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างร้ายแรง อาทิ อาวุธเชื้อโรค การโคลนนิ่งมนุษย์ เป็นต้น ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านอย่างรุนแรง และมีผลต่อความเชื่อมั่นในการนำวิทยาศาสตร์ไปใช้

4) ประชาชนเข้าถึงความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขาดโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

5) ขาดการเรียนรู้และกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้สังคมขาดสติและปัญญา ขาดความสามารถในการแข่งขันอย่างรู้เท่าทัน

ด้านการเมืองการปกครอง

1) การก่อกองร้ายสากล/ข้ามชาติยังคงมีต่อเนื่อง และเข้ามาใช้ประเทศไทยเป็นฐาน เกิดการเลียนแบบการก่อการร้าย

รูปแบบใหม่ในประเทศ เช่น อาวุธเคมี ชีวภาพ เกิดการปกป้องผลประโยชน์ของนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว เป็นอุปสรรคต่อการค้าและการพัฒนา การเข้าประเทศเพื่อการแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนา

2) ความไม่มั่นคงทางการเมือง การล้มลุกคลุกคลานของระบอบประชาธิปไตย นักการเมืองและผู้บริหารยึดประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ชาติ ขาดคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เยาวชนขาดต้นแบบและการเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองที่มีคุณภาพ

3) การขาดธรรมาภิบาลของฝ่ายปกครอง กลุ่มการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์นำไปสู่ความแตกแยกและการขาดความสามัคคีของประชาชน

4) ปัญหาชายแดน ชนกลุ่มน้อย การข่มเหงรังแกและการเบียดบังประชาชนจากคนของรัฐ และฝ่ายกุมอำนาจ ส่งผลต่อความไม่สงบสุขของบ้านเมือง

5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้มแข็ง ผู้นำการเมืองท้องถิ่น ยึดผลประโยชน์ตนและหมู่พวก อิงแอบนักการเมืองระดับชาติ จนขาดความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งขาดจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจัง

6) หน่วยงานสถานศึกษาของท้องถิ่นบางส่วนไม่ได้รับการพัฒนาและให้ความสำคัญเท่าที่ควร จากกลุ่มการเมืองท้องถิ่นมีการแทรกแซงทางการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาขาดความเป็นอิสระและคล่องตัว ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น

ด้านประชากร

- 1) ภาระในการดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านงบประมาณสวัสดิการ และการสาธารณสุข
- 2) การไร้คุณค่าของประชากรสูงอายุมักมากขึ้นจากการไม่ให้ความสำคัญในการดูแลและสนับสนุนจากรัฐ

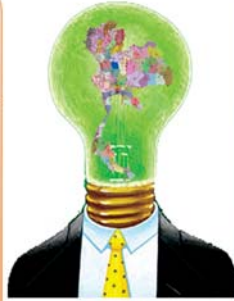
4.2 ภาพอนาคตคนไทยที่พึ่งประสงค์และไม่พึ่งประสงค์

จากการวิเคราะห์แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่พึ่งประสงค์และไม่พึ่งประสงค์ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สิ่งแวดล้อม และประชากร การเมืองการปกครอง และประชากร พบว่า หากจะให้ประเทศไทยดำรงอยู่ในสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน “คนไทย” ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญและมีค่าของประเทศ เป็นศูนย์กลางและกลไกสำคัญของการพัฒนา ที่จะนำพาประเทศชาติไปในทิศทางที่พึ่งประสงค์ดังกล่าว ภาพอนาคตของคนไทยที่พึ่งประสงค์ และไม่พึ่งประสงค์ที่อาจเกิดขึ้น น่าจะเป็นดังนี้

ภาพอนาคตคนไทย

พึงประสงค์
(เป็นคนคุณภาพ)

- ☑ มีความรับผิดชอบ
- ☑ มีความรู้ รู้จริง รู้ลึก รู้กว้าง
- ☑ สุขภาพกายแข็งแรง
- ☑ สุขภาพจิตดี
- ☑ มีสติปัญญา รู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล
- ☑ อารมณ์ดี มีคุณธรรม ศีลธรรม
- ☑ สังคมดีมีมนุษย์สัมพันธ์
- ☑ มีทักษะและความสามารถในงานอาชีพ
- ☑ มีเจตคติและเป็นพลเมือง
- ☑ มีวิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ไม่พึงประสงค์
(เป็นคนไร้คุณภาพ)

- ☒ ไม่มีความรับผิดชอบ
- ☒ ไม่มีความรู้
- ☒ สุขภาพกายอ่อนแอ
- ☒ จิตใจไม่มั่นคง โดดเดี่ยว ขาดกำลังใจ
- ☒ ไร้สติและปัญญา ขาดการคิดวิเคราะห์ ไร้เหตุผล
- ☒ ไร้ศีลธรรม
- ☒ ขาดมนุษย์สัมพันธ์
- ☒ ขาดทักษะการงาน อาชีพ
- ☒ เห็นแก่ตัว ขาดจิตสาธารณะ
- ☒ ไม่มีวิสัยทัศน์ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4.2.1 ภาพอนาคตคนไทยที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนไทยที่มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพ รู้จริง รู้ลึก รู้กว้าง รู้ภาษา รู้เทคโนโลยี รู้รักษาสุขภาพและมีคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีความรู้และทักษะ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย อดทนและมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทรและเกื้อกูลกันและกัน ดำรงตนตามครรลองของศาสนา รู้จักแสวงหาความรู้และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการจัดการตนเองและปรับตัวในการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนี้

ด้านร่างกาย เป็นผู้มีสุขภาพและรู้จักรักษาสุขภาพให้แข็งแรงตามช่วงวัย มีภูมิต้านทานต่อโรคอุบัติใหม่ และว่องไวในการทำงาน

ด้านจิตใจ เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีจิตใจเข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่อวิกฤตการณ์ได้ง่าย ทั้งวิกฤตการณ์ส่วนตนและสังคม เข้าใจตนเอง และสถานการณ์สภาพแวดล้อม

ด้านสติปัญญา เป็นผู้มีสติปัญญาและใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ มีความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลอย่างมีเหตุผล มีความหลักแหลม และเฉียบคมทางความคิดและการแสดงออก

ด้านอารมณ์ เป็นผู้มีอารมณ์ดี มั่นคง บนพื้นฐานของการซัดเกล้าและยึดมั่นทางศาสนา มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

ด้านสังคม เป็นผู้ปรับตัวและเข้ากับผู้อื่นได้ มีจิตสาธารณะ และจิตอาสา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีความสามัคคีและรักหมู่คณะ สังคมและประเทศชาติ เป็นคนดี มีอาชีพ มีงานทำ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ด้านความรู้ เป็นผู้มีความรู้อย่างลึกซึ้งในสาระวิชาและความรู้ในงานที่รับผิดชอบ มีความรอบรู้เชิงสหวิทยาการ รู้ไกล รู้กว้าง รู้ลึกในสาขาวิชาที่ตนถนัด และใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและพัฒนางาน ในยุคเศรษฐกิจ-สังคมฐานความรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้ รักการอ่าน รักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ด้านทักษะและความสามารถ เป็นผู้ที่มีทักษะและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร ด้านภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ โดຍเฉพาะภาษาอังกฤษ จีน และภาษาเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นช่องทางแสวงหาและพัฒนาความรู้และอาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การทำงาน การจัดการ ทั้งการจัดการตนเองและการจัดการความรู้ ทักษะชีวิต มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย อดทนและมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ประหยัดและออม รู้จักถนอมทรัพย์และเลือกดำเนินวิถีชีวิตที่ถูกต้องและเหมาะสม มีความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาว

ด้านเจตคติและค่านิยม เป็นผู้ที่มีเจตคติและค่านิยมของการเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี มีจิตสำนึกและรักความเป็นประชาธิปไตย พร้อมเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลง

ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองการณ์ไกล และใช้ประโยชน์จากความคิดริเริ่มสร้างนวัตกรรมและนำไปสู่เป้าหมายอนาคตได้

4.2.2 ภาพอนาคตคนไทยที่ไม่พึงประสงค์ คือ เป็นคนไทยที่มีร่างกายอ่อนแอ จิตใจไม่มั่นคง ขาดความรับผิดชอบ ขาดวิจยารณญาณและการคิดวิเคราะห์บนฐานของวิทยาศาสตร์ เชื่อง่าย งมงาย หลงกระแส อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดสติ นิยมความรุนแรง เห็นแก่ตัว ขาดจิตสาธารณะ มีความรู้ผิวเผิน ไม่รู้จักจริง ไม่รู้จักวาง ไม่รักการอ่าน ขาดทักษะอาชีพ ไม่สามารถแก้ปัญหาและจัดการชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านร่างกาย ร่างกายอ่อนแอไม่สมบูรณ์ ไม่รักษาสุขภาพ เจ็บปวดแอด ขาดภูมิคุ้มกันต่อโรคอุบัติใหม่ โรคที่เกิดจากพฤติกรรม ไม่เหมาะสม เช่น เอดส์ ความดันโลหิตสูง และเป็นโรคอ้วน เป็นต้น

ด้านจิตใจ มีความหวั่นไหว โลเล ไม่มั่นคง ขาดความเมตตา กรุณา และเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ ขาดน้ำใจ ขาดการให้อภัย ซึ่งกันและกัน

ด้านสติปัญญา ขาดวิจรณญาณ และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ขาดความคิดและการเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์ เชื่อง่าย มงายต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผลไม่เป็นตัวของตัวเอง

ด้านอารมณ์ อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดสติ หุนหันพลันแล่น นิยมใช้ความรุนแรง

ด้านสังคม ขาดมนุษยสัมพันธ์ เห็นแก่ตัว ขาดจิตอาสา และจิตสาธารณะ หนึ่งดูตาย และไร้น้ำใจ ไม่รักองค์กร ท้องถิ่น และประเทศชาติ

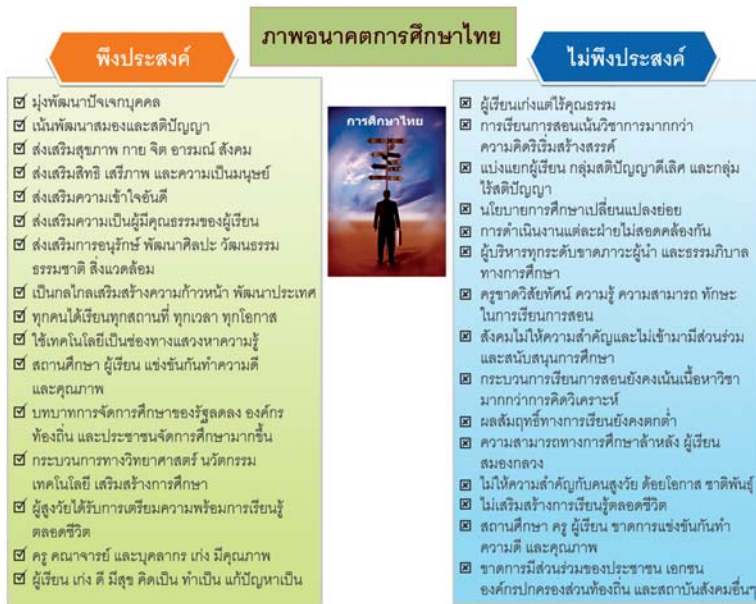
ด้านความรู้ มีความรู้อย่างผิวเผิน ไม่รู้จริงไม่รู้กว้าง ไม่รักการอ่านและการเรียนรู้ ไม่รู้จักแสวงหาความรู้ ส่งผลให้ ขาดความรู้ด้านทักษะและความสามารถ ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ขาดความสามารถในการสื่อสาร ไม่สันทัดภาษาสากลและภาษาเพื่อการอาชีพ ขาดทักษะอาชีพ ส่งผลให้ขาดความสามารถในการแข่งขัน

ด้านเจตคติและค่านิยม ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย นิยมลัทธิเอา อย่าง ขาดการประมาณตน

ด้านวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มีวิสัยทัศน์ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต อย่างถูกต้อง

4.3 ภาพอนาคตการศึกษาที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพอนาคตบริบทไทย และคนไทยที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้น การศึกษาที่เป็นกลไกการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต จะมีลักษณะที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ดังนี้

4.3.1 ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ เป็นการศึกษาคือ

1) มุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลตามความถนัด เพื่อให้เกิดความชำนาญการมีทักษะชีวิต และมีภูมิคุ้มกัน ดำรงตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

2) มุ่งเน้นการพัฒนาคนมัธยมนิยมและสติปัญญาของ มนุษย์ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนกระทั่งถึงอุดมศึกษา เรื่อยไปจนถึงวัย ผู้สูงอายุ เพื่อให้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน สร้างโอกาส และเพิ่มมูลค่าของชีวิต สังคมและประเทศชาติ

3) ส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพสมองและ สติปัญญา ควบคู่กับสภาวะแห่งคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความ สมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม

4) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทุกเพศวัย มีการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้/การเรียนรู้ได้อย่างรู้เท่าทัน

5) ส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นมนุษย์ที่ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกของการแข่งขันได้อย่างรู้เท่าทันและมีความสุข

6) ก่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ส่งเสริมการใช้ปัญญาอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมความ สามัคคีปรองดองในสังคม ช่วยขจัดความเกลียดชัง ความขัดแย้ง เอรัดเอาเปรียบในสังคม ทำให้คนมีความเป็นมนุษย์และมีจิตใจสูง

7) ส่งเสริมความเป็นผู้มีคุณธรรม ทั้งคุณธรรมจาก ศาสนาและคุณธรรมทางสังคม โดยเน้นนี้ หลักสูตร กระบวนการเรียน การสอน และการประเมินผลจะต้องเน้นทั้งความรู้และคุณธรรม ควบคู่ไปด้วยกันอย่างบูรณาการ ดังเช่นที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่องและ เป็นไปอย่างเข้มข้น

8) ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

9) เป็นกลไกก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

10) เปิดโอกาสให้ชนทุกหมู่เหล่า ทุกเพศวัย และ คนชายขอบ ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาได้ศึกษาในทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาสอย่างเท่าเทียมและเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เป็นการศึกษา ที่เอื้อต่อคนทุกคนทั้งสังคม

11) มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นช่องทางการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้อย่างทั่วถึง ผู้เรียนทุกเพศวัย สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาส รวดเร็ว ฉับพลัน ทันท่วงที ด้วยเทคโนโลยีอุบัติใหม่ที่ได้รับการพัฒนา ต่อเนื่องตลอดเวลา

12) สถานศึกษามีการแข่งขันกันเชิงคุณภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อสนองและรองรับความต้องการการพัฒนาทางเศรษฐกิจ/สังคม ในยุคเศรษฐกิจ - สังคมฐานความรู้

13) บทบาทการจัดการศึกษาของรัฐลดลง และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนเพิ่มมากขึ้นในสัดส่วนที่สอดคล้องกับงบประมาณของประเทศที่กระจายไปให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการให้ความสำคัญกับการศึกษาของภาคเอกชน

14) กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม จะเข้ามามีส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษามากขึ้น เกิดการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา และการพัฒนาสมองของมนุษย์ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการรักษามันสมองของผู้สูงวัยให้มีสุขภาพสมองยืนยาวด้วยกระบวนการทางการแพทย์ที่ทันสมัย

15) ผู้สูงวัยจะได้รับการเตรียมการด้วยการศึกษาตลอดชีวิต และการดึงประโยชน์จากสมอง ภูมิปัญญา และประสบการณ์ของผู้สูงวัยมาใช้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทั้งในรูปของผู้ทรงคุณวุฒิ ครูภูมิปัญญา และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่าของชาติ

16) ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ความรู้ คุณธรรม ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ การฝึกอบรมและปฏิบัติมาในสาขาวิชาชีพอย่างเชี่ยวชาญ มีความรักศรัทธา เชื่อมั่นและตระหนักในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ เป็นผู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ และนำสังคมได้ เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของหน่วยงาน สถานศึกษา วงการวิชาชีพและสังคม และมีสถาบันผลิตครู ที่มีศาสตร์ของการผลิตและการดำเนินงานอย่างเข้มข้น เป็นการเฉพาะ

17) ผู้เรียน เป็นผู้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความรู้ และผ่านการขัดเกลาสติปัญญาตามช่วงวัย มีภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งทางจิตใจและอารมณ์ มีทักษะการคิดวิเคราะห์และเหตุผล

เชิงวิทยาศาสตร์ มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาไทย ภาษาถิ่น และภาษาสากล มีความสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทาง การเรียนรู้และแสวงหาความรู้ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตและการงาน มีความสามารถจัดการตนเองและ แก้ปัญหาตนเองได้อย่างรู้เท่าทัน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และดำรงตนในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข

4.3.2 ภาพอนาคตการศึกษาไทยที่ไม่พึงประสงค์ เป็น “การศึกษาจำแลง” ที่

1) มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งแต่ไร้คุณธรรมและสำนึก รับผิดชอบต่อตัวเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ มุ่ง ประกาศนียบัตรและปริญญามากกว่าเนื้อหาความรู้

2) กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชา มากกว่าการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของกระบวนการ วิทยาศาสตร์

3) แบ่งผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มสติปัญญาเลิศและ กลุ่มไร้สติปัญญาที่เป็นกลุ่มใหญ่ในสังคม เด็กด้อยโอกาส ยากจน คนพิการ ได้รับการศึกษาไม่ทั่วถึง เด็กปัญญาเลิศบางส่วนถูกกดให้เป็นเด็กปัญญาปกติด้วยกระบวนการทางการศึกษาที่ไร้ประสิทธิภาพ

4) นโยบายทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงบ่อยจากการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการบริหาร ไม่สามารถนำไปสู่การ ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

5) องค์กร หน่วยงาน สถานศึกษาที่รับผิดชอบการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง ไม่ตระหนักและดำเนินการตามบทบาทอำนาจหน้าที่ ฝ่ายบริหารและการจัดการศึกษาไม่นำพาต่อผลการทดสอบ/ การประเมินคุณภาพและรับรองมาตรฐานการศึกษา เพื่อนำเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนา

6) ผู้บริหารทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติขาดภาวะผู้นำและธรรมาภิบาลทางการศึกษา ทั้งด้านความซื่อสัตย์ คุณธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ไม่ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่เป็นต้นแบบที่ดีของเด็กและเยาวชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและหมู่พวกมากกว่าส่วนรวม ไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง

7) ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาขาดวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ ทักษะในการสอน ขาดความรักศรัทธาและความเชื่อมั่นในวิชาชีพ ไม่สนใจการเรียนรู้และแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและงานเพื่อการพัฒนาผู้เรียน คณาจารย์ขาดการรับรู้และตระหนักของปัญหาสังคมและร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และวิชาชีพ

8) สังคมและประชาชนไม่ให้ความสำคัญและไม่เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการศึกษา รัฐยังคงรับภาระและจัดการศึกษามากกว่าภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันสังคมอื่นๆ จากการปิดกั้นของคนในวงการศึกษาของรัฐ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ขาดการเปิดรับการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นละเลยความสำคัญ

ในการจัดและสนับสนุนการศึกษา เอกชนที่จัดการศึกษา ยังถูกแข่งขันจากภาครัฐมากกว่าการสนับสนุนส่งเสริม กลายเป็นการศึกษาเพื่อส่วนตนมากกว่าการศึกษาเพื่อมวลชน (education for all) และมวลชนเพื่อการศึกษา (all for education) ส่งผลให้การศึกษาไม่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

9) กระบวนการเรียนการสอนยังคงเน้นเนื้อหาวิชา มากกว่าการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์

10) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังคงตกต่ำ ไม่ว่าจะประเมินด้วยวิธีใดและหน่วยงานใด ทั้งองค์กรในประเทศ และองค์กรนานาชาติที่เกี่ยวข้อง

11) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังคงตกต่ำ ไม่ว่าจะประเมินด้วยวิธีใดและหน่วยงานใดทั้งองค์กรในประเทศและองค์กรนานาชาติที่เกี่ยวข้อง

12) ความสามารถทางการศึกษาล้าหลังและอยู่อันดับท้ายๆ เมื่อเปรียบเทียบกับนานาชาติ อันเนื่องมาจากประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร

13) ภาพสุดท้ายผู้เรียน “สมองกลวง” ไม่มีความรู้ทักษะ เจตคติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ขาดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่รักการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ ไม่รู้จักจริงไม่รู้จักกว้าง ทำตัวไร้สาระและไม่มีแก่นสาร ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาและจัดการตนเองได้ ขาดการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

4.4 โอกาส และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

4.4.1 โอกาส

1) กระแสการให้ความสำคัญต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นโอกาสในการพัฒนาการศึกษาเพิ่มขึ้น

2) เศรษฐกิจมีความมั่นคง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเคลื่อนตัวของเศรษฐกิจมาสู่เอเชีย เช่น จีน อินเดีย รัสเซีย และเวียดนาม ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการตื่นตัวและปรับตัวรองรับการพัฒนาและสร้างความสามารถในการแข่งขัน เป็นโอกาสที่การศึกษาจะได้รับความสำคัญมากขึ้นทั้งจากนโยบายรัฐ งบประมาณและการลงทุน เพื่อสนองความต้องการกำลังคนคุณภาพเพื่อการพัฒนา

3) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นช่องทางการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ของประชาชนและผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั่วทั้งสังคม เป็นแรงผลักดันให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

4) จากการศึกษาที่ประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้รัฐมีโอกาสมุ่งงบประมาณเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้มากขึ้น

5) ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ภาวะโลกร้อน การขาดแคลนน้ำและพลังงาน เป็นต้น ก่อให้เกิดการตื่นตัวระแวดระวังและวางแผนป้องกัน ส่งผลต่อการศึกษาให้ความสำคัญต่อการศึกษาและการเรียนรู้ของมนุษย์และประชาคมโลกมากขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือและกลไกการจัดการภาวะวิกฤติต่างๆ ดังกล่าว

4.4.2 อุปสรรค

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอนาคตประเทศไทยจะมีโอกาสดี ๆ จากกระแสโลกดังกล่าวข้างต้น แต่ก็อาจพบอุปสรรคที่ส่งผลต่อการศึกษา ดังนี้

- 1) ความไม่มั่นคงทางการเมือง ส่งผลให้นโยบายทางการศึกษาไม่ต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน
- 2) รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการศึกษาน้อยกว่าด้านอื่น ๆ
- 3) ประชาชน/พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อปากท้องมากกว่าการศึกษา
- 4) ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต จะส่งผลต่อการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาของประเทศ และเงินทุนในการส่งเสริมการศึกษาแก่บุตรหลานของพ่อแม่ผู้ปกครอง
- 5) อุปนิสัยต่าง ๆ ทั้งภัยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น โรคระบาดอุบัติใหม่ ปัญหายาเสพติดที่คุกรุ่นต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคให้การพัฒนาการศึกษาแต่ละภูมิภาคชะงักงัน และไม่ราบรื่น

กล่าวโดยสรุป ภาพอนาคตการศึกษาไทยเป็นภาพที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและพลังงาน การเมืองและการปกครอง โดยเฉพาะ “คน” ที่มีทั้งพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ โอกาสและ

อุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรได้มีการเตรียมการเพื่อพัฒนาการศึกษาในอนาคตให้เป็นภาพที่พึงประสงค์ให้มากที่สุดท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างรู้เท่าทันและเกิดความยั่งยืนทั้งระบบ ดังจะได้กล่าวถึงในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาไทยใน 10 - 20 ปีข้างหน้า เพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนไทยที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างรู้เท่าทันและยั่งยืน จึงควรปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาทั้งระบบนับจากนี้เป็นต้นไป เพื่อให้การศึกษาเข้มแข็งในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า เป็นฐานการพัฒนาคนไทยและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในที่สุด เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทย

5.1 ระยะเร่งด่วน

5.1.1 เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นที่ตัวครู ณาจารย์ เป็นด้านหลัก เพื่อเป็นกลไกการพัฒนาผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

5.1.2 เร่งรัดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้ครอบคลุมสถานศึกษาทุกแห่งในทุกระดับ/ประเภท ที่รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละด้าน พึงยอมรับและตกลงร่วมกันในผลของการประเมิน เพื่อนำผลมา ปรับปรุงทางการบริหารและจัดการศึกษา ทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ และวิชาการ และการจัดโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเอื้ออำนวยให้การ ศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ

5.2 ระยะกลาง

ภายใน 1 - 2 ปี นับจากนี้ ควรต้องมีการเร่งรัด/ทบทวน การปฏิรูปการศึกษาโดยนำผลการประเมินตาม 5.1 และผลการ ประเมินทางการบริหารและการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณา ร่วมกับผลกระทบ/สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อมและพลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และประชากรที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อยืนยันหยุดและพัฒนา อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยพิจารณาปรับปรุงทั้งระบบ ทั้งด้านปรัชญา แนวคิด จุดมุ่งหมาย หลักสูตร กระบวนการเรียน การสอน การประเมินผล การบริหารจัดการ และการสนับสนุนส่งเสริม ดังนี้

ปรัชญา แนวคิด และจุดมุ่งหมาย

1. **ปรัชญาและแนวคิด** การศึกษาในอนาคตเป็นการศึกษา **เพื่อคนทุกคนที่มีคุณภาพ** และเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ที่มีความแตกต่างทั้งเพศ วัย สีผิว และชาติพันธุ์ มีสติปัญญาความรู้ ทักษะ ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณธรรม ความสามารถในการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคม ได้อย่างมีความสุข ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัด และความต้องการส่วนตนของผู้เรียน มีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกัน เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี มีความสามารถในการแข่งขัน บนพื้นฐานของความเป็นไทยได้อย่างสมดุล และยั่งยืน

2. **จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา** มุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคล ให้มีความรับผิดชอบ คุณธรรมจริยธรรม ความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการปรับตัว แก้ปัญหา และจัดการชีวิตตนเองได้ โดยเน้นความสำคัญของเด็ก ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน เยาวชน สตรี ผู้สูงวัย/คนชรา และกลุ่มคนด้อยโอกาส

เป้าหมายการศึกษา

3. **เด็กและเยาวชน** ในฐานะที่ต้องเติบโตเป็นคนคุณภาพของประเทศ จะต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ตามความถนัด ความต้องการ และการเสริมสมองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องได้รับการปกป้องให้พ้นจากภัยคุกคามทั้งหมด ทั้งภัยจากโรคอุบัติใหม่ ภัยจากสังคม ภัยจากเศรษฐกิจ ภัยจากธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม ภัยจากการเมืองการปกครอง และภัยจากเทคโนโลยีที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยมาตรการและระบบภูมิคุ้มกันที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยความร่วมมืออย่างจริงจังของหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาคนและสังคมอย่างเป็นองค์รวม

4. ในทำนองเดียวกันกับสตรีและผู้สูงวัย/คนชรา ที่จะเป็นคนกลุ่มใหญ่และมีบทบาท การพัฒนาประเทศในอนาคตจะต้องได้รับการดูแล เสริมสมอง และพัฒนาความรู้เป็นพิเศษอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษและกลุ่มวัยทำงานกลุ่มอื่น และควรใช้ศักยภาพจากกลุ่มดังกล่าวอย่างเต็มที่

กระบวนการจัดการศึกษา หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน

5. กระบวนการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาสมองและสติปัญญาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนทุกระดับ/ประเภท ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จนถึงบั้นปลายชีวิตที่เกี่ยวข้องทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ บนพื้นฐานของการสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานทั้งด้านครู คณาจารย์ วิชาการ งบประมาณ สื่อ วัสดุเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่มีสาระเกี่ยวกับการเสริมสมองทั้งซีกซ้ายและขวาในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีวุฒิภาวะตามช่วงวัย และเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ จึงควรมีสาระที่เกี่ยวกับการเสริมสมองทั้งด้านภาษา

ศิลปวัฒนธรรม สังคม ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม วิทยาศาสตร์
 คณิตศาสตร์ สุขภาพและพลานามัย รวมทั้งควรเป็นหลักสูตรที่
 บูรณาการเรื่องของห้องเรียนกับวิถีชีวิตนอกห้องเรียนเข้าด้วยกัน ทั้ง
 โลกสถานศึกษาและโลกของชีวิตจริงเป็นเรื่องเดียวกัน ทั้งการศึกษา
 ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเอื้อ
 ต่อกลุ่มคนทุกเพศวัย โดยเฉพาะสตรี เด็กและคนชรา ให้เกิดการ
 เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ทันกาล
 สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อน
 ตลอดเวลา โดยนัยนี้ หลักสูตรในแต่ละระดับการศึกษาจึงไม่เป็น
 หลักสูตรที่ตายตัว แต่เป็นหลักสูตรที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

7. กระบวนการเรียนการสอนในอนาคต มุ่งเน้นการวิจัย
 และพัฒนาเป็นฐานของการเรียนรู้ โดยเฉพาะความเป็นปัจเจกบุคคล
 เป็นกระบวนการเรียนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานการคิดวิเคราะห์ และ
 ลงมือปฏิบัติจริงในทุกกระดับ/ประเภท เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และ
 ตอบสนองสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง ที่ผู้บริหารและครูต้องให้ความสำคัญ
 อย่างจริงจัง และส่งต่อกันอย่างเป็นระบบ

8. ในทำนองเดียวกัน กระบวนการเรียนการสอนควร
 เป็นกระบวนการที่ปลูกฝังและเสริมสมอง สติปัญญาของผู้เรียนตาม
 ช่วงวัย ที่ฝึกทั้งการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลด้วยกระบวนการทาง
 วิทยาศาสตร์ ควบคู่กับความสุขของทั้งผู้เรียนและผู้สอน

การประเมินผลการเรียน

9. กระบวนการประเมินผล ควรเป็นกระบวนการที่วัดทั้ง

ความรู้ ความสามารถ ความจำ ทักษะ การคิด วิเคราะห์ ที่หลากหลาย สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ระดับชั้นและวัยของผู้เรียน ดังนั้นวิธีการประเมินแบบใหม่ให้ผ่าน ไม่มีการตกซ้ำชั้นและไร้คุณภาพ ควรต้องมีการทบทวน และไม่ควรมีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวในการวัดและประเมินผลผู้เรียน

มาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา

10. ขณะเดียวกัน การประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพภายนอก รวมทั้งการทดสอบกลางทุกระดับการศึกษาก็ควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้แสดงบทบาทได้อย่างเข้มข้น ปราศจากการแทรกแซงใดๆ เพื่อรักษาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของประเทศ ดังนั้นหน่วยงานระดับกระทรวง เขตพื้นที่ การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่จัดการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภท ต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในความรับผิดชอบให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน เพื่อนำไปสู่การสร้างคนคุณภาพ ประเทศคุณภาพ และความสามารถในการแข่งขันควบคู่กับความสามารถในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

การศึกษาในยุคเศรษฐกิจ - สังคมฐานความรู้

11. การศึกษา ในยุคเศรษฐกิจ- สังคมฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้เป็นฐานเพื่อการพัฒนา เป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ใช้กลไกการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ นับตั้งแต่การสร้างและแสวงหาความรู้ การพัฒนาความรู้ การนำความรู้ไปใช้

และการพัฒนาต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการศึกษา อาชีพ และการดำรงชีวิต อย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

12. การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศและสร้างความสามารถในการแข่งขันจะต้องมุ่งเน้นด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ควบคู่กับปรัชญา คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดความลึกซึ้งในวิถีคิด จิตวิญญาณ และความเป็นมนุษย์ อย่างรู้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกไร้พรมแดนที่ไร้ขีดจำกัด

13. นอกจากนั้น รัฐควรต้องส่งเสริมระบบทรัพย์สินทางปัญญา ที่เป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้แต่มีมูลค่ามหาศาลอย่างจริงจังผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอุดมศึกษา และการอาชีวศึกษา เพื่อเป็นการเสริมสร้างการคิดริเริ่มของผู้เรียน รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอนาคตของทั้งผู้เรียนและประเทศชาติในที่สุด

14. ในทำนองเดียวกัน การเปิดเสรีทางการศึกษาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ รัฐควรต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนและประชาชนพึงจะได้รับ การส่งเสริมและควบคุมคุณภาพ และมาตรฐาน เป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐควรให้ความสำคัญ ทั้งการศึกษาที่จัดโดยสถานศึกษาต่างประเทศ หรือการศึกษาของคนไทยที่ไปลงทุนจัดในต่างประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง พึงปกป้องการเสียเปรียบทางการศึกษาทั้งหมด

15. การศึกษาดังกล่าวนี้ จะมีบทบาทในฐานะที่เป็นกลไกการสร้างความรู้ แสวงหาความรู้ เป็นพลังขับเคลื่อนและภูมิคุ้มกัน และเป็นตัวช่วยปกป้องอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม พลังงาน ตลอดจนสร้างฐานประชาธิปไตยให้แก่ระบบการปกครองประเทศ

16. การศึกษาในฐานะที่เป็นพลังขับเคลื่อนและภูมิคุ้มกัน ทั้งระดับปัจเจกชนและสังคม หน่วยงาน สถานศึกษาควรปลูกฝังและเชื่อมโยงเรื่องของกระบวนการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างมีเหตุผล การสร้างนิสัยรักการอ่าน รักการเรียนรู้ การรู้เท่าทันกระแสสังคม ตระหนักถึงผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีผสมผสาน มีมุมมองการใช้งานอย่างมีสติ การรู้จักเลือกบริโภคอุปโภคอย่างชาญฉลาด รวมทั้งเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นแกนกลางของการพัฒนาคุณภาพคนและความเป็นมนุษย์เข้าด้วยกัน

17. การศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกการสร้างความรู้เพื่อเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ในอนาคต หน่วยงาน สถานศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในอนาคตจะต้องแสดงบทบาทการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นทั่วทั้งองค์กร ให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร นับตั้งแต่การสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ การพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนการนำความรู้ไปใช้เป็นต้นแบบ เพื่อ

ให้เกิดการพัฒนาการทำงาน นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้ความรู้เป็นฐานได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

18. อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาทั้งมวลจะต้องไม่ลืม **พื้นฐานและรากเหง้าของความเป็นไทย** ไม่ว่าจะเป็นเอกลักษณ์ ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ที่การศึกษาจะต้องเป็นตัวนำ ปลุกฝังและถ่ายทอดสู่ผู้เรียนทุกระดับและประเภท

19. ที่สำคัญ **การศึกษาจะต้องปลุกฝังแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั่วทั้งสังคม ทั้งในเรื่องของความมีเหตุผล การรู้จักประมาณ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีบนเงื่อนไขของหลักวิชา คุณธรรม และการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ในกรณีนี้ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างสอดคล้องระหว่างหลักการ/แนวคิดกับการนำไปสู่การปฏิบัติในทุกระดับและประเภทการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

20. เพื่อให้ผู้เรียนและประชาชนดำรงตนอยู่ในโลกใบนี้ได้ อย่างกลมกลืนและสมดุล **การศึกษาต้องเป็นตัวช่วยปกป้องอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม** ดังนั้น หน่วยงานสถานศึกษาจะต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปลุกฝังเด็กและเยาวชนให้ตระหนักถึงความสำคัญ เกิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจนเป็นนิสัย

การบริหารและการจัดการศึกษา

21. การศึกษาจึงต้องเป็นเรื่องของคนทุกคน และเป็นไปเพื่อคนทุกคนอย่างมีคุณภาพ เสมอภาค ด้วยกระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งที่จัดโดยรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันสังคมอื่นๆ ในกรณีนี้ หน่วยงานกลาง โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ จะต้องแสดงบทบาทของการเป็นองค์กรกลางที่รับผิดชอบการศึกษาของประเทศในการกำหนดนโยบาย แผน มาตรฐาน สนับสนุนทรัพยากร และการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง ที่มีใช่เป็นเจ้าของหรือผู้กำหนดการศึกษา แต่เพียงผู้เดียว แต่ในบทบาทของผู้ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานอื่นจัดการศึกษาที่มีคุณภาพด้วย

22. ดังนั้น **เขตพื้นที่การศึกษา**ควรต้องลดบทบาทด้านการจัดการศึกษาในส่วนของรัฐ และเพิ่มบทบาทด้านการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามประเมินผล การจัดการศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการ สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน และสถาบันทางสังคมอื่นให้จัดการศึกษาเป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาให้มากขึ้น

23. ที่สำคัญ องค์กร หน่วยงาน และสถานศึกษาที่ทำหน้าที่สนับสนุนและจัดการเรียนการสอน จะต้องมีความเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษาที่สนองความต้องการของผู้เรียน ทิศทางของสถานศึกษาและความต้องการของประเทศ โดยปราศจากอุปสรรคและการครอบงำของระบบราชการ

โดยนัยนี้ สถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐในอีก 20 ปีข้างหน้าอย่างจริงจัง โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดใหญ่ สถานศึกษาอาชีวศึกษา และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา

24. ในขณะเดียวกัน รัฐซึ่งหมายถึงกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักงบประมาณ กระทรวงการคลัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเพิ่มโอกาสในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอื่นๆ ตามความพร้อม

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่และมีศักยภาพ เช่น กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลนคร ควรได้รับการส่งเสริมให้จัดการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการอุดมศึกษา และหรือการอาชีวศึกษา ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแทนประชาชนที่ควรจะได้รับภาระการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแทนรัฐ เพื่อให้การศึกษาเป็นการศึกษาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยการขจัดกฎ ระเบียบ ที่สกัดกั้นการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด

25. ในทำนองเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ประสงค์จัดการศึกษาเอง ก็ควรสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาใน

ท้องถิ่น เช่น การจัดงบประมาณเพื่อการศึกษาเป็นการเฉพาะ หรือ การร่วมมือกับรัฐจัดการศึกษา ในลักษณะของการแบ่งงานกันทำ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่เด็กและเยาวชนของชาติเป็นสำคัญ

26. ขณะเดียวกัน ควรให้ความสำคัญและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของเอกชนอย่างจริงจัง ทั้งด้าน โอกาสและคุณภาพในการจัดการศึกษาในทุกุระดับและประเภทการ ศึกษา โดยเฉพาะด้านการอาชีวศึกษาที่เป็นฐานการผลิตกำลัง คนของประเทศ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในฐานะที่เป็น การศึกษาที่แบ่งเบาภาระของรัฐ และสร้างความหลากหลายทาง การศึกษา ในการนี้ รัฐควรลดบทบาทการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่ เอกชนสามารถดำเนินการได้ดีและมีประสิทธิภาพ

27. สำหรับสถานศึกษาที่ขาดศักยภาพทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร รวมทั้งสถานศึกษาที่ไม่สามารถดำเนินการ ได้อย่างคุ้มค่าทั้งในเชิงของเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม หรือ ความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ควรต้องปิดตัวลง และกระจายงาน ไปให้ท้องถิ่นหรือเอกชนดำเนินการให้เป็นไปอย่างคุ้มค่า และมี ประสิทธิภาพ

28. นอกจากนั้น ควรได้ส่งเสริมโรงเรียนสำหรับเด็ก ปัญญาเลิศให้เพียงพอมากขึ้นและขยายไปยังภูมิภาคต่างๆ โดย ปราศจากการสกัดกั้นด้วยระบบปกติหรือการไม่รู้เท่าทันของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เติบโตเป็นมันสมองและทำประโยชน์แก่ประเทศชาติในอนาคต อย่างจริงจัง ควบคู่กับโรงเรียนการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กผิดปกติ

ที่สมควรได้รับการดูแลและปกป้องเป็นพิเศษ ตามสิทธิที่ควรจะได้รับของความเป็นมนุษย์และความเป็นคนไทยอย่างเท่าเทียม

29. สำหรับกระบวนการทำงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งระดับจังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา เป็นต้น จะต้องมีการทำงานกันอย่างเป็นเครือข่าย ประสานงาน เชื่อมโยงกันอย่างมีระบบ และมีพลัง ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ทั้งการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งที่สังกัดเดียวกันและต่างสังกัด ทั้งของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันสังคมต่างๆ ที่จัดการศึกษาให้มุ่งไปสู่เป้าหมายของการสร้างคนคุณภาพในยุคโลกาภิวัตน์

ครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

30. ในกรณีนี้ ครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จะต้องเป็นบุคคลยิ่งกว่าคนคุณภาพที่มีความเป็นมืออาชีพ ต้องได้รับการบ่มเพาะ ส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นพิเศษกว่าอาชีพอื่น มีความรู้ และทักษะการสอนในสาขาวิชา มีความสามารถทางภาษาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อใช้เป็นช่องทางพัฒนาและแสวงหาความรู้ในโลกยุคใหม่ได้อย่างทันควัน ควบคู่กับการได้รับระบบการตอบแทนเป็นพิเศษที่แตกต่างไปจากอาชีพอื่นหรือในระดับแนวหน้า เพื่อให้เป็นผู้มีศักยภาพ ความรู้ความสามารถสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพในโลกไร้พรมแดนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาจะต้องเป็นสถาบันชั้นยอดที่ได้รับความสำคัญและยกย่องจากสังคมเป็นพิเศษ เป็นที่รวมของปรมาจารย์ มืออาชีพที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ มีวัตถุประสงค์ เอกลักษณ์ และมีอิสระในการบริหารจัดการเป็นการเฉพาะ โดยเน้นนี้ ควรรื้อฟื้นและ/หรือจัดตั้งสถาบันผลิตครูเป็นการเฉพาะ ทั้งส่วนกลาง และท้องถิ่น ที่รัฐบาลทุกรัฐบาลควรถือเป็นนโยบายที่ต้องสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

31. ที่สำคัญจะต้องเสริมสร้างภาวะผู้นำให้เกิดแก่ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถแสดงศักยภาพ และเป็นผู้นำทางการศึกษาตามบทบาท อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

ระดับและประเภทการศึกษา

32. ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในแต่ละระดับ/ประเภทจะต้องเป็นการศึกษาที่เปรียบเสมือนวัคซีนที่ต้องฉีดเข้าสู่ร่างกาย ผ่านกระแสเลือดในทุกอณูเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตและสังคมให้ยืนยาวมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งมีกระบวนการทำงานเชื่อมโยงและส่งต่อกันอย่างผสมผสานสอดคล้องสัมพันธ์กันตจ “การแสดงดนตรีคลาสสิก” ที่จะต้องตราตรึงความรู้สึกของผู้ชมและผู้ฟังได้ตราบนานเท่านาน ซึ่งก็คือ ผู้เรียนและประชาชนคนไทยทั้งแผ่นดิน ดังนั้น

33. การศึกษาปฐมวัย ควรต้องเป็นการศึกษาที่เตรียมความพร้อมของสมองและสติปัญญาของคนไทยในอนาคต ที่ต้องให้ความสำคัญมาตั้งแต่ในครรภ์ของมารดา ดังนั้นรัฐบาลจะต้องลงทุนเสริมสมองของทั้งมารดาและบุตรที่จะเกิดมา การส่งเสริมครอบครัวอบอุ่นตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานทั้งปวง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเติบโตเป็นผู้ใหญ่คุณภาพของประเทศอย่างมั่นคง โดยนัยนี้องค์กรระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงาน สถานศึกษาควรต้องเร่งพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมรองรับการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยนี้อย่างเร่งด่วน รวมทั้งครูและผู้ดูแลเด็ก ควรเป็นผู้ที่ผ่านการเรียนรู้และการอบรมมาอย่างเชี่ยวชาญ มิใช่เอาใครก็ได้มาเป็นครูและผู้ดูแลเด็กดังเช่นปัจจุบัน

34. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรต้องเป็นการศึกษาที่วางรากฐานการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเพื่อให้ได้พลเมืองคุณภาพในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อแนวโน้มเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนลดลง นับจากนี้เป็นต้นไป ใน 10 - 20 ปีข้างหน้า ถึงร้อยละ 25 จึงเป็นโอกาสของรัฐบาลที่จะหันมามุ่งเน้นคุณภาพมากขึ้น ให้เป็นฐานกำลังคนคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงของการแข่งขันทั่วโลก

แต่เนื่องจากปัจจุบัน คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐาน ดังนั้นการลงทุนด้านครุคุณภาพ ด้านงบประมาณ/การเงินคุณภาพ ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์/เทคโนโลยีคุณภาพทั่วทั้งแผ่นดิน จึงเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องลงทุนขนาดใหญ่นับจากนี้เป็นต้นไป ควบคู่กับการกระจายโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชาชนอย่างเท่าเทียมทั้งในเมืองและชนบท ทั้งพื้นที่รอยต่อของประเทศ และที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและพื้นที่ความขัดแย้งทางความคิดและความไม่สงบของชายแดน ทั้งกลุ่มด้อยโอกาส กำนวรา ยากจน คนพิการ ทั้งภิกษุสงฆ์ สามเณร และนักบวช ทั้งเพศหญิง เพศชาย และกลุ่มเปราะบางทางเพศ ตลอดจนกลุ่มคนหลบหนีเข้าเมืองและแรงงานต่างชาติดีที่จะเป็นสาเหตุขุ่นทนความมั่นคง เป็นต้น

ในการนี้ ควรได้มีการฟ้องถ่ายและกระจายให้เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน โดยหันมาส่งเสริมสนับสนุนติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านคุณภาพและมาตรฐานขององค์กรเหล่านั้นอย่างจริงจัง เพื่อให้การศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง

35. การศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรต้องเป็นการศึกษาเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนและมันสมองของประเทศอย่างแท้จริง ที่รับช่วงและเอื้อต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างกลมกลืน มีประสิทธิภาพ และมีพลัง ดังนั้นการศึกษาระดับนี้ มิใช่การศึกษาที่แปลกแยกจากผู้เรียนกลุ่มใหญ่ แต่จะต้องเป็นการศึกษาที่คำนึงถึง

รอยต่อ เอื้อและเกื้อกูลต่อการศึกษาระดับที่ต่ำกว่า ขณะเดียวกัน ก็มีใช้การศึกษาที่มุ่งเน้นการแข่งขันด้านปริมาณแต่ขาดการคำนึงถึงคุณภาพ จนกลายเป็นการศึกษาที่อ่อนแอทั้งระบบส่งผลต่อคุณภาพของประเทศ

ดังนั้น การอุดมศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นความชำนาญเฉพาะของสถานศึกษาแต่ละสถาบันเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศ นอกจากนี้ ควรได้ส่งเสริมการจัดกลุ่มสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความเชี่ยวชาญเฉพาะ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายสถานศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมกันทางวิชาการมากกว่าต่างสถาบันต่างดำเนินการอย่างเป็นอิสระคนละทิศทาง

ในทำนองเดียวกัน ความเป็นอิสระทางวิชาการของสถานศึกษาควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากรัฐโดยปราศจากการแทรกแซงทั้งเชิงนโยบายและตัวบุคคล เพื่อให้สถานศึกษาอุดมศึกษาเป็นหลักทางวิชาการและเสนอแนะทางออกของประเทศทั้งยามปกติและยามบ้านเมืองประสบภาวะวิกฤติ

ที่สำคัญ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยควรต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเข้มข้นทั้งด้านคุณวุฒิ ความรู้ การวิจัย และประสบการณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง การกำหนดแผนพัฒนาคณาจารย์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับสาขาวิชาและความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะในช่วงการขาดแคลนคณาจารย์เฉพาะสาขาในอีก 10 ปีข้างหน้า จากการศึกษาอายุ การพัฒนามหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมให้เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก ควบคู่กับการสนับสนุนมหาวิทยาลัยให้

เอื้อต่อท้องถิ่นและสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เป็นมหาวิทยาลัยของ
ปวงชนแบบไม่แปลกแยกจากสังคม การแลกเปลี่ยนคณาจารย์
ระหว่างประเทศ และภูมิภาค การจัดกองทุนสนับสนุนทั้งด้าน
สวัสดิการและวิชาชีพเป็นการเฉพาะ เหล่านี้ควรได้รับการพิจารณา
จากรัฐบาลเป็นกรณีพิเศษ

36. **การอาชีวศึกษา** ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคน
ระดับกลางเพื่อเป็นฐานการพัฒนาประเทศในอนาคต จำต้องได้รับ
การเอาใจใส่ ให้ความสำคัญเป็นพิเศษโดยเฉพาะในยุคเศรษฐกิจ
สังคมฐานความรู้ ควรร่วมกับภาคการผลิตกำหนดนโยบายและ
การจูงใจให้ผู้เรียนหันมาเรียนอาชีวศึกษาให้มากขึ้นสอดคล้องกับ
สาขาความต้องการกำลังคนทุกสาขาอาชีพรองรับงานในอนาคต
เพิ่มศักยภาพการผลิตที่มีคุณภาพ การฝึกผู้เรียนให้มีความชำนาญ
เฉพาะตามทิศทางการทำงานในอนาคต รวมทั้งสามารถออกไปเป็น
ผู้ประกอบการขนาดย่อมได้เอง มีความสามารถในการจัดการมากกว่า
การรอรับราชการที่มีอัตราความต้องการลดลงเรื่อยๆ หรือการเป็น
ลูกจ้างภาคธุรกิจ/อุตสาหกรรม

ดังนั้น การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติงานเป็น
เรื่องที่ทำเป็นอย่างยิ่ง ควบคู่กับการพัฒนาสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ
การพัฒนาระบบโรงเรียนในโรงงานเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่าง
เข้มข้น และมีรายได้ระหว่างเรียนอย่างจริงจัง การเรียนรู้ภาษาสากล
และภาษาที่ใช้สื่อสารในภูมิภาคควบคู่กับการฝึกทักษะการปฏิบัติ
อย่างเข้มข้น เพื่อเตรียมการเป็นแรงงานความรู้ที่มีคุณภาพในอนาคต

37. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และพลเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ และจะเชื่อมโยงกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วแบบไร้ขีดจำกัด ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาในระบบไม่เพียงพอและคล่องตัวต่อการสนองความต้องการของประชาชนที่มีรูปแบบและวิถีชีวิตใหม่ ในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า จึงควรได้รับการพัฒนาและการลงทุนอย่างเอาใจจริงเอาใจ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี การร่วมมือกันเป็นเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น เพื่อเป็นกลไกการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานกลางด้านนโยบาย สนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษา ควรต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ให้องค์กร หน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันสังคมอื่นๆ ตลอดจนสื่อมวลชนให้เข้ามามีบทบาทจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาได้อย่างแท้จริง

โดยนัยนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ควรลดบทบาทการเป็นผู้จัดเองและหันมาทำหน้าที่อำนวยความสะดวก สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งสังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

38. การศึกษาเฉพาะทาง เฉพาะกิจ เฉพาะกลุ่ม เป็นการศึกษที่สนองความต้องการของหน่วยงานอย่างหลากหลายและมีคุณภาพ ที่คณาจารย์ได้รับการพัฒนาทั้งด้านคุณวุฒิ ระบบการตอบแทน และการส่งเสริมสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพที่เท่าเทียมกับคณาจารย์ในสถานศึกษาของการศึกษาระดับมัธยม

การสนับสนุนส่งเสริม

39. เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเสริมสมองและสติปัญญาคนไทยคุณภาพในอนาคต รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการวิจัยและพัฒนาทุกรูปแบบ ด้วยการลงทุนงบประมาณพัฒนานักวิจัย และองค์กรการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้เกิดการผลิตต้นแบบ การฝึกพัฒนาบุคลากร การสร้างเครือข่ายวิชาการ และถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค รวมทั้งการจัดให้มีหน่วยงานเสริมสมองและสติปัญญาในแต่ละภูมิภาคที่เชื่อมโยงกับองค์กรในส่วนกลาง และท้องถิ่นอย่างเป็นเครือข่าย รวมทั้งการทำงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันวิทยาการการเรียนรู้ สถาบันคลังสมองของชาติ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

40. เพื่อเป็นการรองรับความเจริญและความต้องการทางเทคโนโลยี ที่ไหลบ่าเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง และอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นช่องทางการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้อย่างทันควัน รัฐควรลงทุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของ

ประชาชนอย่างแพร่หลาย และกระจายไปทั่วทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียม ทั้งในเมืองและชนบท ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย รวดเร็ว และทันกาล และให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสังคม เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้

41. นอกจากนั้น การบริหารและการจัดการศึกษาจะต้องมี ธรรมชาติทางการศึกษา ที่เป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ของ ผู้บริหารทุกระดับ ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำทาง การศึกษาทั้งพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ดีและคุณลักษณะส่วนตน ที่ สามารถจูงใจครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้ทุ่มเทการ ทำงานและรักในวิชาชีพ เพื่อเด็กและเยาวชนของชาติในที่สุด ใน ทำนองเดียวกัน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาจะต้อง เป็นครูคุณภาพที่รักในวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอน ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเพื่อสามารถแนะนำและอำนวยความสะดวก ในการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึง ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติ ที่ดีต่อการศึกษา เรียนรู้ อยู่ตลอดเวลา ยอมรับและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ได้อย่างรู้เท่าทัน

42. อย่างไรก็ตามความมั่นคงทางการเมืองและความ เอาจริงเอาจังของรัฐบาล ยังคงเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญของการ ศึกษา หากเกิดความไม่มั่นคงและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง

จะส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการสนับสนุนการศึกษา นอกจากนั้น การละเลยและการให้ความสำคัญต่อการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาคนน้อยกว่าการพัฒนาทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบการศึกษาบ่อยครั้ง รวมทั้งการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ที่ขาดวิสัยทัศน์ทางการศึกษา เหล่านี้ ล้วนทำให้ การศึกษาชะงักงัน ล้าหลัง และตามไม่ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาส่งผลต่อความล้าหลังและไม่รู้เท่าทันของ ประเทศในที่สุด

ดังนั้น รัฐบาลทุกรัฐบาลควรต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาว่าเป็นกลไกการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาประเทศ ที่จำเป็นต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง แม้การเมืองจะมีความมั่นคงหรือไม่ก็ตาม และไม่ใช้ตำแหน่งหรือการแย่งชิงทางการเมือง เป็นเครื่องมือบั่นทอนการศึกษาและความเจริญก้าวหน้าของชาติ

43. นอกจากนั้น ควรได้มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ที่สอดคล้องกับการศึกษา กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่ขัดแย้ง หรือไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาในอนาคตควรได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างทันกาล

ในทำนองเดียวกัน บุคลากรที่ใช้กฎหมายควรได้ ทำความเข้าใจและใช้กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเพื่อการ สนับสนุนส่งเสริมการศึกษา มิใช่เพื่อสกัดกั้นการจัดการศึกษา อย่างเข้มงวด ดังนั้น วิธีคิดเชิงรัฐศาสตร์การศึกษา ควรนำมาใช้ มากกว่านิติศาสตร์การศึกษา

44. การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษา และการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา การศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนพัฒนาคน ดังนั้น หากประเทศมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ก็จะทำให้งบประมาณการลงทุนทั้งบลงทุนและงบพัฒนาเป็นไปตามความต้องการจำเป็น และมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง

แต่เนื่องจากเศรษฐกิจโลกมีความผันผวนตลอดเวลา และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น **รัฐบาลควรจัดให้มีกองทุนส่งเสริมการศึกษาทั้งระบบเป็นการเฉพาะ** นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป รวมทั้งจัดให้มี**ภาษีเพื่อการศึกษา** เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมด

5.3 ระยะเวลา

ปรับระบบการบริหารและการจัดการศึกษา จากการศึกษาที่เป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดย

5.3.1 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปลี่ยนเป็นการศึกษาที่เป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนที่มีรัฐเป็นผู้สนับสนุน โดยกระจายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน เอกชนและสถาบันทางสังคมเป็นผู้จัด ในลักษณะการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่หรือชุมชนเป็นฐาน (area-based management / community - based management) โดยกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงบประมาณ และกระทรวงการคลัง เป็นต้น ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ และโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการติดตามประเมินผล เพื่อสนับสนุนส่งเสริม และเป็นไปอย่างเข้มข้น

5.3.2 สำหรับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เปลี่ยนเป็นสถานศึกษาในกำกับรัฐ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของการอุดมศึกษา และลดภาระงบประมาณของรัฐ ยกเว้นสถานศึกษาที่จัดตั้งเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน ที่ยังคงต้องการความช่วยเหลือจากรัฐค่อนข้างมาก

รายงานอ้างอิง

ภาษาไทย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ภาพอนาคตและคุณลักษณะคนไทยที่
พึงประสงค์. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2546.

นิยม รัฐอมฤต. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้ม
บริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้
กระแสโลกาภิวัตน์ ด้านการเมืองการปกครอง. มปท.,
2550. (เอกสารอัดสำเนา)

ปราโมทย์ ปราสาทกุล และอุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์. การศึกษา
สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการ
เปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแส
โลกาภิวัตน์ในด้านประชากร. มปท., มปป. (เอกสาร
อัดสำเนา)

พงษ์ ผาวิจิตร. โอกาสใหม่ ทางเลือกใหม่ กระแสใหม่ของ
เศรษฐกิจโลก. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม,
2547.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบท
การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้
กระแสโลกาภิวัตน์ในด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน.
мпท., 2550. (เอกสารอัดสำเนา)

วรากรณ์ สามโกเศศ. **รับมือกับโลกก้าวกระโดด**. มติชนรายวัน
26 มิถุนายน 2551.

----- . **ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี**. (บรรยาย)
วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551 ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ 2550.

วิจิตร ศรีสอาน. **การบริหารและการจัดการศึกษาไทยในอนาคต**.
(บรรยาย) วันที่ 19 สิงหาคม 2551 ; วันที่ 7 กันยายน 2551.

วิจิตร ศรีสอาน. **วาทกิจของวิจิตร ศรีสอาน**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์อักษรไทย, 2551.

วิทยากร เชียงกุล. **สภาวะการศึกษาไทย ปี 2550/2551 ปัญหา
ความเสมอภาค และคุณภาพของการศึกษาไทย**, 2551.
(เอกสารอัดสำเนา).

วิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์. **ความเห็นในการระดมความคิดภาพการ
ศึกษาไทยในอนาคต**. วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551

สมชาย สุขสิริเสรีกุล. **ค่าใช้จ่ายและต้นทุนการศึกษาของระบบ
การศึกษาของประเทศไทย**. www.nesdb.go.th

สมพันธ์ เตชะอธิก. **เปลี่ยนแปลงการศึกษา**. มติชนรายวัน
2 สิงหาคม 2551.

สมหมาย ปาจรินัตต์. **“9 ปี ปฏิรูปการศึกษา... 9 อรหันต์ (5)”**.
มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันี่ 26 กันยายน - 2
ตุลาคม 2551 ปีที่ 28 ฉบับที่ 1467.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548., 2550. www.niets.or.th

----- ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549., 2550. www.niets.or.th

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). มองคุณภาพการศึกษาตะวันออก จากการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ. กรุงเทพฯ : เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2550.

สันติสุข โสภณสิริ. ชีวิตพอเพียง หมอเกษม วัฒนชัย. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2551.

สุภาวดี จันทะดี. ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สัมภาระณ์) เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551.

สุวรรณี คำมั่น. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ. มปท., 2550. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. กรอบแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 - 2565). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

----- . ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นสูง (A-NET) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548., 2550. www.cuas.or.th

----- . ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นสูง (A-NET) ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549., 2550. www.cuas.or.th

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. การศึกษา
สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทสังคมโลกและ
สังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในด้านวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีและนวัตกรรม. มปท., 2550. (เอกสาร
อัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
วิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570. มปท, 2551.

----- . แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
(พ.ศ. 2550 - 2554) กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง.,
2550.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ
มหาชน). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก
ด้านการอาชีวศึกษา (พ.ศ. 2544 - 2548). กรุงเทพ-
มหานคร : อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550.

- . รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2544 - 2548). กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550.
- . รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกระดับ
อุดมศึกษา (พ.ศ. 2544 - 2548). กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2550.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรอบทิศทางการพัฒนาการ
ศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ที่สอดคล้องกับแผนการ
ศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551.
- . สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล 2550. กรุงเทพ-
มหานคร : พริกหวานกราฟฟิค., 2551.
- . บันทึกเทปการระดมความคิดภาพการศึกษาไทยใน
อนาคต 10 - 20 ปี. เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551 ณ
สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ 2550.
- . พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร :
พริกหวานกราฟฟิค, 2545.
- . ยุทธศาสตร์และมาตรการในการนำประเทศไทยเข้า
สู่เศรษฐกิจ - สังคมฐานความรู้. กรุงเทพมหานคร :
ภาพพิมพ์, 2551.

- รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา
เฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี
ครั้งที่ 1 - 3 เดือนมกราคม - กรกฎาคม 2549.
(เอกสารอัดสำเนา)
- รายงานการวิจัย ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการ
ศึกษาไทย ใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพมหานคร : ออฟเซท
เพรส, 2550.
- สภาวะการศึกษาไทย ปี 2549/2550 การแก้ปัญหาและ
การปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม. กรุงเทพมหานคร :
วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2550.
- สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2549.
กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อด และการพิมพ์, 2550.
- อนุมงคล ศิริเวทิน. ความเห็นในการระดมความคิดภาพการ
ศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี. วันที่ 22 กุมภาพันธ์
2550. ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2551.
- อมเรศ ศิลาอ่อน. ความเห็นในการระดมความคิดภาพการ
ศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี. วันที่ 22 กุมภาพันธ์
2550 ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพมหานคร.
- อุทัย บุญประเสริฐและคณะ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
สภาพการะงานครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เอกสาร
อัดสำเนา, 2550.

ภาษาอังกฤษ

Bashir, Sajitha. **Trends in International Trends in Higher Education : Implication and Options for Developing Countries.** ----, The World Bank, 2007.

Cetron, Marwis J. and Owen Davis. **55 Trends Shaping Tomorrow's World.** WFS, 2008. <http://www.wfs.org> (20/8/2008)

Economist Intelligence Unit. **Foresight 2020 Economic, Industry and corporate Trends.**

Enderson, Elizabeth Hass. **The Definitive Drucker.** New York : McGraw-Hill, 2007.

Engardio, Pete. Chindia. **How China and India are Revolutionizing Global Business.** New York : McGraw-Hill, 2006.

Enriquez, Juan. **As the Future Catch You : how genomics and other forces are changing your life, work, health, and wealth.** New York : Crown Publisher, 2003.

Fishman, Ted C. **China.Inc.** New York : Simom \$ Schuster, 2006.

Friedman, Thomas L. **The World Is Flat.** New York : Farrar, Straus and Giroux, 2007.

Horton, Averil. **A Model for a Successful Foresight Process.**

<http://www.alpha2omega.co.uk> (14/8/2008)

House, Garchard. Discussion Paper 2007. **“Aging Workforce :**

what future for the knowledge workers?” [http//](http://www.efmd.org)

www.efmd.org (19/07/2007)

International Institute for Management Development. **World**

Competitiveness Yearbook 2004. Switzerland :

Lausanne., 2004.

----- **World Competitiveness Yearbook 2005.** Switzerland :

Lausanne., 2005.

----- **World Competitiveness Yearbook 2006.** Switzer-

land : Lausanne., 2006.

----- **World Competitiveness Yearbook 2007.** Switzerland :

Lausanne, 2007.

KOF. **Index of Globalization.** [http : www. kof.ch](http://www.kof.ch) (10/06/2006)

Lauder, Hugh and others. **Education, Globalization and**

Social Change. London : Oxford University Press, 2006.

Maxwell, John C. **Talent is Never Enough.** Thomas Nelson,

2007.

Michael J, Marquardt. **Building the Learning Organization.**

New York : McGraw-Hill, 1996.

Organization for Co-operation and Development (OECD).
Education at a Glance 2006. www.oecd.org/edu/eag
2005.

Rikowski, Ruth. **Knowledge Management : Social, Cultural
and Theoretical Perspective.** England : Chadors
Publishing, 2007.

Schultz, Wendy L., Dr. **Infinite Futures. "The foresight Fan :
Systematic Approaches to Foresight."** [http://www.
Infinitefuture.com](http://www.Infinitefuture.com) (14/08/2008)

The Times Higher Education Supplement. **Newsweek Inter-
national Editor, 2006.** www.msnbc.msn.com,
2007.<http://www.toppuniversities.com>.

Tracy, Brian. **Change Your Thinking Change Your Life.**
New York : John Wiley & Sons, 2004.

UN Report. **2007 State of the Future. " Future Education
and Learning Possibilities by 2030 for Tomorrow."**
<http://www.unesco> (14/08/2008)

UNESCO Institute for Statistics. 2006. www.uis.unesco.org.

----- . <http://portal.unesco.org/>

Vedin Bent-Ame. **Future's Trends: Culture vs. Institutions.**
FUTUREtakes Vol.6. No. 1 Spring 2007.

World Bank. **World Economic Forum on East Asia - Summary : Responding to New Uncertainties.**

<http://www.weforum.org> (17/08/2008)

World Economic Forum. **India and the World : Scenarios to 2025.** <http://www.weforum.org> (14/07/2008)

World Economic Forum. **The Global Competitiveness Report 2006., 2007.** <http://www.weforum.org/>

World Future Society. **World Outlook 2008.** <http://www.infuture.worldpress.com> (14/08/2008)

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ก. องค์ประกอบ

ที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์พจน์ สะเพียรชัย ที่ปรึกษา
2. นายพนม พงษ์ไพบูลย์ ที่ปรึกษา
3. นายวิชัย ตันศิริ ที่ปรึกษา
4. ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอกวรเดช จันทรศร
ที่ปรึกษา
5. ศาสตราจารย์สิปปนนท์ เกตุทัต ที่ปรึกษา
6. นายอมเรศ ศิลาอ่อน ที่ปรึกษา

อนุกรรมการ

1. ศาสตราจารย์วิจิตร ศรีสอ้าน ประธาน
2. เลขาธิการสภาการศึกษา อนุกรรมการ
3. รองเลขาธิการสภาการศึกษา อนุกรรมการ
(นางสิริพร บุญญานันต์)
4. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อนุกรรมการ
5. ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐาน
และประเมินคุณภาพการศึกษา อนุกรรมการ
(องค์การมหาชน)
6. นายกฤษณพงษ์ กีรติกร อนุกรรมการ
7. ศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อนุกรรมการ

8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง	อนุกรรมการ
9. นางนงราม เศรษฐพานิช	อนุกรรมการ
10. นายนิพนธ์ สุรพงษ์รักเจริญ	อนุกรรมการ
11. นายพิเชฐ ตุงกรเวโรจน์	อนุกรรมการ
12. นายภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด	อนุกรรมการ
13. ศาสตราจารย์ยงยุทธ ยุทธวงศ์	อนุกรรมการ
14. รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	อนุกรรมการ
15. นายสมหมาย ปาโรจฉัตร	อนุกรรมการ
16. นายสุชาติ เมืองแก้ว	อนุกรรมการ
17. นายสุวัฒน์ เงินฉ่ำ	อนุกรรมการ
18. นายสุทรินันท์ ปรัชญพฤทธิ์	อนุกรรมการ
19. นายอมรวิชัย นาครทรพร	อนุกรรมการ
20. ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย
และแผนการศึกษา สกศ.	อนุกรรมการ
และเลขานุการ
21. หัวหน้ากลุ่มนโยบายและ
แผนการศึกษามหาภาค สกศ.	อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ
22. ผู้แทนสำนักวิจัยและ
พัฒนาการศึกษา สกศ.	อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

ข. อำนาจหน้าที่

- ศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ข้างหน้าที่สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

2. พิจารณาเสนอความเห็นและแนวทางการปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559

3. ดำเนินการอื่นใด ตามที่สภาการศึกษามอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2549

(นายจตุรนต์ ฉายแสง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการสภาการศึกษา

คำสั่งสภาการศึกษา

ที่ 8/2549

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจ
ศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี

เพื่อให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการสภาการศึกษา
ครั้งที่ 5/2549 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2549 เรื่อง การแก้ไข
องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสภาการศึกษา

อาศัยอำนาจตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 จึงยกเลิกคำสั่ง
สภาการศึกษาที่ 2/2549 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2549 และแต่งตั้ง
คณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทย
ในอนาคต 10 - 20 ปี ขึ้นใหม่ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่
ดังนี้

ก. องค์ประกอบ

ที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์พจน์ สะเพียรชัย อนุกรรมการที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์ยงยุทธ ยุทธวงศ์ อนุกรรมการที่ปรึกษา
3. ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอกจรเดช จันทรร อนุกรรมการที่ปรึกษา
4. นายวิชัย ตันศิริ อนุกรรมการที่ปรึกษา
5. นายอมเรศ ศิล่ออ่อน อนุกรรมการที่ปรึกษา

อนุกรรมการ

1. นายพนม พงษ์ไพบูลย์ ประธาน
2. เลขาธิการสภาการศึกษา อนุกรรมการ
3. รองเลขาธิการสภาการศึกษา อนุกรรมการ
(นางสิริพร บุญญานันต์)
4. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา อนุกรรมการ
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5. ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐาน อนุกรรมการ
และประเมินคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน)
6. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร อนุกรรมการ
7. ศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อนุกรรมการ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทร์จิรา วงษ์ขมทอง อนุกรรมการ

9. นางนงราม เศรษฐพานิช	อนุกรรมการ
10. นายนิพนธ์ สุรพงษ์รักเจริญ	อนุกรรมการ
11. นายพิเชฐ ดุรงคเวโรจน์	อนุกรรมการ
12. นายภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด	อนุกรรมการ
13. รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	อนุกรรมการ
14. นายสมหมาย ปาโรจฉัตร	อนุกรรมการ
15. นายสุชาติ เมืองแก้ว	อนุกรรมการ
16. นายสุวัฒน์ เงินฉ่ำ	อนุกรรมการ
17. นายสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์	อนุกรรมการ
18. นายอมรวิชัย นาคทรพรพ	อนุกรรมการ
19. ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย
และแผนการศึกษา สกศ.	และเลขานุการ
20. หัวหน้ากลุ่มนโยบายและ
แผนการศึกษามหภาค สกศ.	อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ
21. ผู้แทนสำนักวิจัยและ
พัฒนาการศึกษา สกศ.	อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

ข. อำนาจหน้าที่

- ศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี ข้างหน้า
ที่สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และการสื่อสาร ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

2. พิจารณาเสนอความเห็นและแนวทางการปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559

3. ดำเนินการอื่นใด ตามที่สภาการศึกษามอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2549

(นายวิจิตร ศรีสุอาน)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการสภาการศึกษา

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณา
รายงานการวิจัยเรื่อง
“ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี”
วันพุธที่ 12 พฤศจิกายน 2551 เวลา 13.30 น.
ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ประธานการประชุม

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

รองประธานสถาบันวิจัย
จุฬารักษ์ ฝ่ายบริหาร
สถาบันวิจัยจุฬารักษ์

ผู้อภิปรายนำ

1. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

รองประธานสถาบันวิจัย
จุฬารักษ์ ฝ่ายบริหาร
สถาบันวิจัยจุฬารักษ์

2. ศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์

นักวิจัยอาวุโส
ศูนย์พันธุวิศวกรรมและ
เทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ
สำนักงานพัฒนา
วิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีแห่งชาติ

3. ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้นำเสนอรายงานการวิจัย

- ดร.พินสุดา สิริธรรังศรี ผู้อำนวยการหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาการจัดการศึกษา
มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ดร.เก็จกนก เอื้อวงศ์ อาจารย์
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ดร.เข้มทอง ศิริแสงเลิศ อาจารย์
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช
3. ดร.จักรพรรดิ วัฒนา ผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ดร.จิรวรรณ เตียรธสุวรรณ	ปรชานสายวิชา
เทคโนโลยีอุณหภาพ
คณะพลังงานสิ่งแวดล้อม
และวัสดุ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี
5. รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ ดวงเดือน	รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมนงคลธัญบุรี
6. ดร.จุฬารณ มาเสถียรวงศ์	นักวิจัย สถาบันรามจิตติ
7. ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่	ที่ปรึกษา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
8. ดร.ดิเรก วรณเศียร	อาจารย์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต
9. ดร.นงราม เศรษฐพานิช	ที่ปรึกษา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
10. ศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม วิสกุล	อธิการบดีกิตติคุณ
มหาวิทยาลัย
ชุรกิจบัณฑิตย

11. ดร.ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ ที่ปรึกษา สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ประยูร ศรีประสาธน์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา
13. ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์ ประธานกรรมการนโยบาย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิ์จรรยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
15. รองศาสตราจารย์ ดร.พิณทิพ รื่นวงษา รองผู้อำนวยการ สถาบันนวัตกรรมและพัฒนาระบบการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
16. ดร.ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด นักวิจัยนโยบาย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

17. นางรสนันท์ วรรณกะลัต	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์
นโยบายและแผน 7
สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ
18. ดร.วิชัย ตันศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
19. นางสาววีรนุช ทองแดง	หัวหน้างานนโยบายและ
แผนสำนักงานรับรอง
มาตรฐาน และประเมิน
คุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน)
ที่ปรึกษา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
20. ดร.สิริพร บุญญานันต์	รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุदारัตน์ ชาญเสขา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่ปรึกษา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
22. นางสุภาวดี จันทะดี	อาจารย์คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
23. ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ	
24. ดร.อมรวิรัช นาคทรพร	

กระทรวงศึกษาธิการ

1. ดร.ชอบ ลีซอ
 - ผู้ตรวจราชการ
 - กระทรวงศึกษาธิการ
 - สำนักงานปลัด
 - กระทรวงศึกษาธิการ
2. นายนิริรัช กิตติวิสาร
 - นักพัฒนาบุคลากร 8 ว.
 - สำนักงานปลัด
 - กระทรวงศึกษาธิการ
3. นางวันเพ็ญ ผ่องกาย
 - เจ้าหน้าที่วิเคราะห์
 - นโยบายและแผน 8 ว.
 - สำนักงานปลัด
 - กระทรวงศึกษาธิการ
4. ดร.วันทยา วงศ์ศิลปภิรมย์
 - ที่ปรึกษาด้านมาตรฐาน
 - การศึกษา
 - สำนักงานคณะกรรมการ
 - การศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. นางสาวภานฤตา อุทุมพร
 - ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ 7
 - สำนักงานคณะกรรมการ
 - การอาชีวศึกษา
6. นางสาวคะฐานิช เนียมมะณี
 - เจ้าหน้าที่วิเคราะห์
 - นโยบายและแผน 4
 - สำนักงานคณะกรรมการ
 - การอุดมศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

1. นางสุรางค์ โพธิ์พฤกษาวงศ์ ที่ปรึกษาด้านวิจัยและประเมินผลการศึกษา
2. ดร.สุทศศรี วงษ์สมาน ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา
รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนการศึกษา
3. ดร.จิรพรรณ ปุณเกษม ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
4. นายก้องเกียรติ สหวรรณางกูร ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการ
5. นายกิตติรัตน์ มังคละคีรี ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา
6. ดร.วรัยพร แสงนภาพร ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการศึกษา
ระหว่างประเทศ

7. ดร.สุภาพร โกเฮงกุล	หัวหน้ากลุ่มนโยบายและ
แผนการศึกษามหภาค
8. นางสาวประภาพรพรณ วงศาโรจน์	หัวหน้ากลุ่มนโยบายและ
แผนการขยายโอกาส
ทางการศึกษา
9. นางสาวเพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง	หัวหน้ากลุ่มนโยบาย
และแผนการศึกษาเพื่อ
เพิ่มขีดความสามารถใน
การแข่งขันของประเทศ
10. ดร.ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
11. นางสาวศรีประทุม ด่านผดุงธรรม	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
12. นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
13. นายวิรัช ตาแก้ว	นักวิชาการศึกษา 8 ว.
14. นางรัชนี พึ่งพาณิชย์กุล	นักวิชาการศึกษา 7 ว.
15. นางสาวอังคณา สำเภาประเสริฐ	นักวิชาการศึกษา 6 ว.
16. นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง	นักวิชาการศึกษา 6 ว.
17. นายรักพงศ์ รอดอยู่	ผู้ช่วยนักวิชาการศึกษา
18. นางสาวพนาวรรณ สุขแก้ว	ผู้ช่วยนักวิชาการศึกษา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ และพิจารณารายงาน

1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม วีสุกุล
2. ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์
3. ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์
4. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
5. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี
6. รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อนุมงคล ศิริเวทิน
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ
9. ดร.จักรพรรดิ วัฒนา
10. ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่
11. ดร.ชอบ ลีชอ
12. ดร.นงราม เศรษฐพานิช
13. ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์
14. ดร.ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด
15. ดร.วิชัย ตันศิริ
16. นางสาววีรนุช ไม้แดง
17. ดร.สิริพร บุญญานันต์
18. นางสาวสุภาวดี จันทะดี
19. ดร.สุวัฒน์ เงินน้ำ
20. ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ
21. นายอมเรศ ศิล่าอ่อน

(หมายเหตุ เป็นรายชื่อทั้งที่พิจารณาในและนอกที่ประชุม ในหลายวาระ)

คณะผู้ดำเนินงาน

ที่ปรึกษา

ดร.อำรุง จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา (เริ่มโครงการ - 30 กันยายน 2551)
ดร.สิริพร บุญญานันต์	รองเลขาธิการสภาการศึกษา (เริ่มโครงการ - 30 กันยายน 2551)
รองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ	เลขาธิการสภาการศึกษา (1 ตุลาคม 2551 - ปัจจุบัน)
ดร.สุทธศรี วงษ์สมาน	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา คณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี

ผู้วิจัย

ดร.พิณสุตา สิริรังศรี

ผู้ช่วยนักวิจัย

นางรัชณี พึ่งพาณิชย์กุล

ผู้สนับสนุนข้อมูล

ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์

คณะผู้พิจารณารายงานการวิจัย

คณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี
ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการประชุมพิจารณารายงานการวิจัยเรื่อง “ภาพการศึกษาไทย
ในอนาคต 10-20 ปี”

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ดร.ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์	หัวหน้าโครงการ (1 มกราคม 2551 - กันยายน 2551)
ดร.สุภาพร โกเฮงกุล	หัวหน้าโครงการ (กันยายน 2551 - ปัจจุบัน)
นางรัชณี พึ่งพาณิชย์กุล	นักวิชาการประจำโครงการ

บรรณาธิการ

นางรัชณี พึ่งพาณิชย์กุล

หน่วยงานรับผิดชอบ

กลุ่มนโยบายและแผนการศึกษามหภาค
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

คนไทยที่พึงประสงค์

- ◆ มีความรับผิดชอบ
- ◆ มีความรู้ รู้จริง รู้ลึก รู้กว้าง
- ◆ มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ◆ สุขภาพกายแข็งแรง
- ◆ สุขภาพจิตดี
- ◆ มีสติปัญญา รู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล
- ◆ อารมณ์ดี มีคุณธรรม ศีลธรรม
- ◆ สังคมดี มีมนุษยสัมพันธ์
- ◆ มีทักษะและความสามารถในงานอาชีพ
- ◆ มีเจตคติ เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี
- ◆ มีความสามัคคีและสมานฉันท์

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 64/2552